

Kristoffer Østnes

BASKISK IDENTITET I EN POSTRADIKAL HVERDAG

Masteroppgave i sosialantropologi

Vår 2016

Sosialantropologisk institutt

ved

Universitetet i Oslo

INNHold

Forord	4
Språk, navn og begreper – En oversetters dilemma	5
Sammendrag	6
Kart	7
Kapittel 1 – Tema, teori og en innføring i baskisk identitet	9
Problemstilling.....	10
Baskisk identitet og en kort introduksjon til Baskerland.....	11
To baskiske landsbyer	15
Tidligere forskning på baskisk identitet	16
Hoved teoretisk grunnlag og begrepsavklaring	18
Oppgavens struktur.....	24
Kapittel 2 – Anvendt metode i felten	26
Innledning	26
Førforståelse og feltarbeid i et «levende» felt	27
Metoder for innsamling av data.....	28
Etiske refleksjoner	30
«Å tre inn i Itsaso».....	32
En tilfeldig togtur og en ny landsby	34
Feltarbeid blant lokale baskere	35
Kapittel 3 - Det baskiske treet	38
Innledning	38
Etnonasjonalistisk identitet som en endringsprosess.....	39
Religion – tro, trygghet og tradisjon.....	40
«Å danse seg baskisk».....	44
Hodeplagget txapela som identitetsmarkør	49
Fra arbeid til heder og ære vist gjennom idrett.....	50

Det baskiske treet i stadig vekst	53
Kapittel 4 - Hverdagsglimt i baskisk prakt.....	56
Kapittel 5 – Fra varm til banal nasjonalisme	63
Innledning	63
En etnonasjonalistisk nasjon med lange røtter blir til.....	63
Euskadi - en autonom region og to nasjoner	70
Fra Francotidens forbud og gjennom ETAs kamp - kom den aktive nasjonalismen til uttrykk.....	72
En «banal» hverdag	76
Kapittel 6 - Euskera, Ikurrina, fotball og mat.....	79
Innledning	79
Nøkkelsymboler på egen identitet	79
Euskera	81
Ikurrina	87
Fotball.....	90
Mat.....	92
Kapittel 7 – Hverdagsnasjonalisme med symbolsk kraft	95
Kapittel 8 – «Oss og de andre».....	100
Innledning	101
Vi, oss og de andre – et teoretisk perspektiv	101
Fra blod til språk og følelser.....	102
Oppfatninger om «den andre»	108
Et legitimt medlem av den baskiske nasjon og muligheten for grensekryssning i en postradikal hverdag.....	110
Endringsprosesser i identitetsforståelse i et postradiskalt hverdagsliv.....	112
Kapittel 9 - Baskisk identitet i en postradikal hverdag	115
Etterord	118
Litteraturliste.....	119

FORORD

Gjennom en lang faglig reise leverer jeg nå inn min masteroppgave. Det har til tider vært utfordrende, spennende, av og til litt skummelt, men mest av alt lærerikt. På denne reisen, som startet ved universitetet i Oslo og etter hvert kom i møte med det baskiske samfunnet, har jeg møtt mange kloke og hjelpsomme mennesker på min «vei». Jeg ønsker med dette å rette en stor takk til alle som har bidratt til at jeg nå anser å ha kommet i havn med min masteroppgave. Dette har vært en «øvelse» som har krevd at også andre har vært opptatt av både meg og mitt for at det skulle kunne være mulig å lykkes.

Mitt hovedtema i oppgaven er for mange baskere enda et ømtålig tema, og de fleste har sagt når jeg har ønsket å takke dem: «Du vet og jeg vet – og det er nok for meg, og godt bevart i mitt hjerte». Jeg sier likevel hjertelig tusen takk, og har dere og i mitt hjerte.

Takk til bestefar Nysæter for fem år med føde, husly, tålmodighet og gode samtaler.

De tolkninger og funn som fremkommer i masteroppgaven er mine egne, og alle eventuelle feil og mangler er jeg ansvarlig for.

Etter å ha spist og drukket meg gjennom utallige samtaler med baskere avslutter jeg denne epoken i mitt liv med disse ordene:

«Jakiteak ez du ogirik jaten»

«Kunnskap spiser ikke brød»

Kristoffer Østnes

Oslo 11. mai 2016

SPRÅK, NAVN OG BEGREPER – EN OVERSETTERS DILEMMA

Formålet med oversettelse er å søke og skape størst mulig likhet mellom det som blir sagt og skrevet på et språk over til et annet, men ofte kan oversettelse i praksis by på utfordringer. Det kan pekes på at ikke alt er mulig å oversette direkte fra et språk til et annet. For det andre at en oversettelse av ulike navn og begreper vil kunne føre til at ordenes originale sosiokulturelle betydning forminskes eller går tapt (Jenkins, 2012: xiii).

Et annet dilemma er bruken av språk i henhold til beskrivelse av stedsnavn og relevante begreper. Grunnet den sosiopolitiske situasjonen som preger dagens Baskerland som helhet, blir språk ofte gjort gjeldene som en viktig etnonasjonalistisk grensemarkør blant innbyggere. Baskernes historiske landområde er delt mellom to suverene stater (republikken Frankrike og kongeriket Spania) med egne offisielle språk. Dette medfører at språk får en politisk maktdimensjon og en fellesskaps dimensjon.

Ut av respekt for mine informanters stolthet over eget språk og de ulike sosiale fellesskapene jeg fikk ta del i gjennom mitt antropologiske feltarbeid, vil jeg i denne avhandlingen hovedsakelig benytte meg av det baskiske språket euskera, i henhold til stedsnavn og ulike begreper som ikke lar seg oversette til norsk, uten å frarøve ordet sin sosiokulturelle betydning. Jeg er videre klar over at min bruk av det baskiske språket euskera på bekostning av kastiljansk (det offisielle språket for den spanske stat) er med på å skape og opprettholde en ide om et konstant skille mellom oss (den baskiske nasjon) og de andre (utenforstående) i dagens baskiske samfunn.

SAMMENDRAG

Det empiriske grunnlaget for masteroppgaven bygger på et seks måneder langt feltarbeid i to baskiske landsbyer i det nordvestlige Spania. Feltstudiet ble primært gjennomført blant innbyggere som definerer seg selv, og blir anerkjent av andre som medlemmer av den baskiske nasjon.

Avhandlingen tar utgangspunkt i den postradikale hverdagen som oppstod etter at ETA erklærte permanent våpennedleggelse i 2011. Dette er en hverdag preget av at den voldelige kampen har stilnet og støtten til baskisk radikal nasjonalismen har kjølnet. Mitt etnografiske datamateriale viser hvordan baskisk etnonasjonalistisk identitet blir forhandlet og kommunisert i dagens Baskerland i en postradikal hverdag.

I masteroppgaven argumenterer jeg for etnonasjonalisme som et sosialt konstruert fenomen, aktivt benyttet av instrumentelle aktører i relasjon til endrede sosiopolitiske kontekster. I Baskerland var det først på slutten av 1800-tallet at etnonasjonalisme ble gjort relevant av lokale innbyggere som en løsning på forholdene som preget hverdagen. I en post-eta hverdag preget av globalisering og raske endringsprosesser blir nye identitets symboler innlemmet og andre fases ut. Samtidig markeres kontinuitet gjennom bruken av symboler, praksiser og myter forankret i fortiden.

I avhandlingen argumenterer jeg at det baskiske hverdagssamfunnet har gått fra å være preget av en varm nasjonalistisk kamp, der egen identitet var forbudt og motstanden mot den spanske nasjonalstaten voldelig, til en mer banal hverdagsnasjonalisme, hvor etnonasjonalistiske identitetssymboler gjør seg gjeldene mer som banale daglige påminnelser om tilhørighet. Mine empiriske historier og vignetter viser at relasjonen mellom den enkelte basker og spanjol i Baskerland i dag er uproblematisk. Det er i møte med den spanske stat og dens virke at det fremkommer en opprettholdelse av gammelt mønster. Hvilket i dag til tross for ETAs våpennedleggelse og den svake støtten til radikal nasjonalisme, foregår det en «stille» hverdagslig motstandskamp.

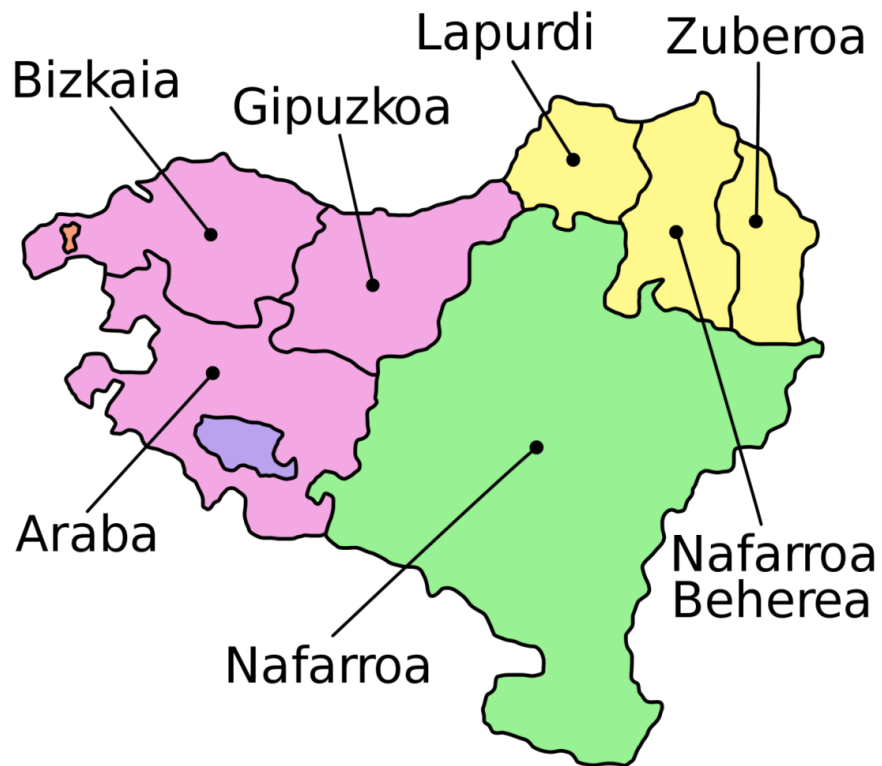
KART

Kart 1: Baskerland.¹

¹Kartet er hentet fra NUPI

Kart 2: De syv baskiske provinsene som til sammen utgjør Baskerland².

---

² Kartet er hentet fra Wikipedia.

KAPITTEL 1 – TEMA, TEORI OG EN INNFØRING I BASKISK IDENTITET

Det var en av de første dagene i begynnelsen av februar i Itsaso, at jeg overvar en av mange hverdagssituasjoner som tydelig anskueliggjør dagens forhold mellom majoriteten av landsbybeboerne og den spanske stat.

Klokken var noen minutter over ti, og jeg var på tur igjennom landsbyen for et møte med en gruppe pensjonerte fiskere nede i havnen ved det gamle fiskemottaket.

Solen skinte fra blå himmel for første gang på to uker, og sentrum av Itsaso ble atter engang et foretrukket samlingspunkt for landsbyens unge og gamle innbyggere. På torvet var det ukentlige kjøtt og grønnsaksmarkedet i full gang. Tvers over veien var rådhusplassen fylt til randen av skolebarn som øvde på txistufløyter og trommer til helgens karneval. Nede i havnen var fiskebåtene på vei inn med dagens fangst, og kaiområdet ble raskt fylt med liv. Fra skipene som alt lå inne på havnen kunne det høres baskisk folkesang og høylytte samtaler på euskera. Langs moloen gikk det eldre txapela³ kledde herrer med sin trofaste makila⁴ i den ene hånden og et barnebarn eller to i den andre. Nøye inpsierte de havets herjinger mens de snakket sammen på den lokale dialekten av euskera.

Plutselig fra ingensteds ankom det i høy fart to store mørkegrønne biler, med det spanske flagget og riksvåpenet klistret på sidene, inn på havnen. Den tydelige spanske kortersen tok en kort runde rundt kaien før den stanset midt på havnens travleste sted, rett mellom fortøyningsplassen til fiskebåtene og det lokale fiskemottaket.

I løpet av noen sekunder var alle menneskene som tidligere hadde fylt havnen med liv forsvunnet, den baskiske sangen var opphørt og jeg stod alene igjen. De nyankomne grønne bilene viste seg å tilhøre det spanske paramilitærpolitiet, bedre kjent under navnet Guardia Civil.

Med Clifford Gertz opplevelser fra Bali i minne, der han igjennom å flykte fra det lokale politiet raskt fikk innpass hos sine informanter, valgte jeg likeledes å gjøre som de lokale baskerne og forlot havnen til fordel for en liten høyde med god utsikt over de nyankomne (Geertz, 1973: 414 og 415). Politimennene forlot aldri bilene, men viste tydelig at de var tungt

---

³ Txapela – Baskisk hodeplagg

⁴ Makila – spaserstokk

bevæpnet ved å stikke munningen av maskingevær ut av bilvinduene. Bilene ble stående alene på nøyaktig samme sted i over en halvtime, før de like plutselig som de hadde ankommet forsvant i høy fart ut av landsbyen. Igjen lå havnen øde og folketom.

Først etter om lag ti minutter begynte det å dukke opp mennesker igjen og snart var havnen på ny fylt av høylytte baskiske gloser, fiskere som arbeidet og lokale landsbyboere ute på tur.

Episoden som utspilte seg i havna belyste et møte mellom lokal identitet og statlig maktutøvelse, der det baskiske folket valgte å forlate arenaen hvor militærpolitiet oppholdt seg. Dette viser et mønster som er knyttet opp mot historiske forhold, stereotypier og identitets motsetninger. Militærpolitiet fremstår her som en kroppsliggjort form av staten, og forsøker å hevde sin makt ved sitt nærvær (Belkin, 2012: 60).

PROBLEMSTILLING

Baskisk etnonasjonalistisk identitet har siden slutten av 1800- tallet hatt en markant posisjon i det baskiske samfunnet. Kampen om egen identitet og retten til kontroll over eget område har de siste 120 årene preget Baskerland med ulike politiske konflikter og til tider voldelige konsekvenser (Heiberg, 1989: kapitel 4). Dette har medført at radikale nasjonalistbevegelser som ETA (Euskadi Ta Askatasuna⁵) og baskiske politiske partier som EAJ – PNV og EH Bildu har fått stor støtte fra den lokale befolkningen i kampen mot den spanske stat og for egen autonomitet (Hooper, 2006: kapitel 17). Konflikten har også medført at det lokale hverdagslivet er preget av sterke minner fra en fortid med strenge restriksjoner og voldsutøvelser.

I følge flere av mine informanter i felten og litterære kilder har radikale nasjonalistbevegelser i dagens Baskerland mistet mye av sin tidligere støtte blant befolkningen (Bray, 2012: 9 og Lecours, 2007: 110). Dette medførte at ETA høsten 2011 offentliggjorde en nedleggelse av sine våpen i kampen for baskisk identitet og uavhengighet for godt (Grosvold, 2014).

I min masteroppgave vil jeg derfor utforske følgende problemstilling:

Hvordan blir baskisk identitet gjort relevant og kommunisert i dagens Baskerland i en postradikal hverdag, etter at ETA la ned sine våpen?

---

⁵ Euskadi Ta Askatasuna kan på norsk oversettes til Baskerland og Frihet

Her under vil jeg vektlegge sosiale og politiske endringer innad i det baskiske samfunnet, ulike generasjoners bruk og vektlegging av baskiske symboler, samt hvordan baskisk identitet blir tilskrevet den enkelte aktør i lys av gitte identitetsfaktorer.

Jeg anser det av særlig relevans for leserens forståelse av min problemstilling kort å definere hva jeg legger i begrepet postradikal hverdag. I følge Gullestad forstås ordet hverdag i sin opprinnelige betydning som en direkte kontrast til helg, helligdag og fest (Gullestad, 1986: 26). Hverdagen symboliserer aktørenes alminnelige og dagligdagse liv. Videre i tråd med Gullestad kan det fremmes hvordan begrepet hverdag innenfor samfunnsforskning har utviklet seg til å omhandle hverdagslivet (Gullestad, 1986: 26). Hverdagslivet tar for seg samfunnet på tvers av ulike sosiale relasjoner og lokale arenaer med utgangspunkt i den enkelte aktør (Gullestad, 1986: 27, 28 og 30). Dette resulterer derimot ikke i en utvikling av en rekke forskjellige individuelle hverdagsliv, men i stede skapes det en felles oppfattelse av et delt hverdagsliv der hver enkelt aktør på tross av sosial bakgrunn er personlig involvert (Gullestad, 1986: 32 og Veiden og Burkeland, 1999: 64).

Begrepet postradikal hverdag må i denne masteroppgaven forstås som et lokalt hverdagsliv som springer ut av det faktum at støtten til radikal baskisk nasjonalisme har svekket seg betraktelig, og medført at det ikke lenger utkjemper en voldelig konflikt. Begrepet må ikke her forstås som en kontrast til helligdager eller fest, men istedenfor til politiske forhold (Gullestad, 1986: 28). Betydningen er ment som kontrast til den tidligere radikale hverdagen, som var preget av at aktørene gjorde sin etnonasjonalistiske identitet relevant i lys av en aktiv over kommunikasjon med ETAs beskyttelse eller en inaktiv bruk med underkommunisering av egen identitet (Davis, 1997, Eidheim, 1966).

BASKISK IDENTITET OG EN KORT INTRODUKSJON TIL BASKERLAND

Begrepet identitet blir i dag vektlagt innenfor sosialantropologi som menneskers bevisste identifikasjon av seg selv gjennom bestemte sosiale statuser, kulturelle symboler, praksiser og nasjons/ gruppetilhørighet (Seymour- Smith, 1986: 145). Ytterligere vektlegger *Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology* identitet som politisk mobiliserende, grunnet at ens identitet gjør krav på ulike rettigheter og tilhørigheter (Mitchell, 2012: 368). Altså er identitet med å danne grunnlaget for individers og grupper oppfattelse av tilknytning og felleskap jfr. blant annet språk, historie og tradisjoner. Videre har menneskers vektlegging av identitet dannet grunnlaget for både små og store konflikter opp gjennom historien, på

bakgrunn av sin mobiliserende kraft av enkelt individer, større grupper og hele nasjoner (Davis, 1997, Heiberg, 1989, Lecours, 2007 og MacClancy, 2007).

Kampen om den baskiske identitet har gjennomgått flere ulike prosesser, der ulik vektlegging av blod (i form av rase), språk, myter, følelser, stedtilhørighet etc. har blitt gjort relevant og i mange tilfeller enten over eller underkommunisert av baskere i møte med spesielt den spanske stat (Davis, 1997: 82, Eidheim, 1966: 435, Eidheim, 1969: 42 og Zulaika, 1988). Her kan det videre påpekes at Baskerland som helhet fortsatt er preget av en daglig «kamp» mellom tre nasjonalistiske ideologier (fransk, spansk og baskisk) om tilhengere og egne oppfatninger av hendelser, rettigheter til politisk makt og sosiale relasjoner i hverdagen (Woodworth, 2007: 21).

I det nordvestlige hjørnet på den Iberiske halvøy og innerst i Biscayabukten ligger landområdet kjent på norsk under navnet Baskerland. Fokuset på egen identitet har her stått sentralt siden slutten av 1800- tallet som grunnlag for felleskap og kampen om politiske rettigheter (Hooper, 2006: kapittel 17, Jansen, 2002: 19 og Kurlansky, 1999: kapittel 8). Baskerland, eller Euskal Herria som baskerne selv kaller landområdet, består av syv historiske regioner som strekker seg fra det sørvestlige Frankrike, over fjellkjeden Pyreneene og ned i det nordvestlige Spania (Davis, 1997: 63). Den franske delen av Baskerland, like nord for fjellene går under tilnavnet Iparralde, mens den spanske delen av baskernes historiske landområde er kjent som Hegoalde (Azurmendi, et al., 2008: 36 og Davis, 1997: 63). Det er til sammen syv ulike provinser som utgjør dagens Baskerland, hvor tre av dem (Lapurdi, Nafarroa Beherea og Zuberoa) ligger i Frankrike og de resterende fire provinsene (Araba, Bizkaia, Gipuzkoa og Nafarro) ligger i Spania (Ortega, 2014: 12). Hegoalde har siden 1978 vært oppdelt i to selvstyrte regioner, der Araba, Bizkaia og Gipuzkoa utgjør den autonome regionen Baskerland (kjent som Euskadi på baskisk og Pais Vasco på spansk), mens Nafarroa alene utgjør den siste autonome regionen (Heiberg, 1989: 11 og 16).

Dette særegne baskiske landskapet, med sin unike topografi og store tilganger på ulike naturressurser, har gjennom historien dannet grunnlaget for flere små og mellomstore landsbyer, samt noen få storbyer. Her har mennesker tradisjonelt livnært seg på blant annet fiske, jordbruk og gruvearbeid på landet, og handel og industri i urbane områder særlig langs kysten.

I dagens Baskerland bor det om lag tre millioner mennesker, hvor majoriteten av innbyggerne (72 %) har sitt hjemsted innenfor kongeriket Spanias grenser (Zallo og Ayuso, 2009: 9).

Brorparten av befolkningen bor i små og store byer langs kysten (Ortega, 2014: 57).

Fra begynnelsen av 1880-årene, som følge av den industrielle revolusjonens massive utvikling, ble Baskerland med storbyen Bilbao i spissen til et industrielt knutepunkt og et arnested for gode arbeidsmuligheter. En direkte konsekvens av den industrielle og økonomiske utviklingen var fortrinnsvis store immigrasjonsbølger fra nærliggende landsbyer og andre spanske regioner (Heiberg, 1989: 46).

I dag er det tilnærmet umulig, grunnet de mange tilflytterne til den baskiske nasjonen gjennom historien, å anslå hvor mange av dagens innbyggere som kan spore sine aner tilbake til de første baskiske gruppene som levde i det historiske Baskerland. Derimot ble det i 2001 utgitt en studie som påviste at om lag 50 % av områdets den gang femtenåringer var født inn i en familie der både mor og far har sin biologiske opprinnelse fra Baskerland (Ortega, 2014: 57).

Den språklige situasjonen i dagens Baskerland bærer preg av områdets «daglige kamp» mellom tre språk (fransk, spansk og euskera), samt flere ulike historiske og sosiokulturelle faktorer. Euskera skiller seg ut fra sine nabospråk og regnes som et før indoeuropeisk språk, som har gått i arv fra generasjon til generasjon siden lenge før romernes inntog på den Iberiske halvøy (Hooper, 2006: 231, Zallo og Ayuso, 2009: 42 og Xamar, 2012: 24). Euskera består av åtte opprinnelige dialekter, som i følge noen av mine informanter kan være nærmest umulig å forstå seg i mellom (Xamar, 2012: 24). Dette medførte at man i 1968 opprettet en ny felles standardisert dialekt, kjent som batua (Zallo og Ayuso, 2009: 42).

Menneskers bruk og vektlegging av euskera er direkte knyttet til hvilken del av Baskerland man befinner seg i. Nord for fjellene i Iparralde har den franske statens manglende annerkjennelse av euskera, på bakgrunn av prinsippet om en stat og et folk, medført at den språklige kunnskapen og bruken generelt er svært lav (Azurmendi, et. al, 2008: 37). I regionene sør for grensen, særlig i det autonome Baskerland innehar euskera en større symbolsk og funksjonell rolle. Euskera fikk i 1978 på lik linje med spanske språket status som offisielt språk innen for den autonome regionens grenser (Bray, 2012: 12 og baskiske autonomistatuetene, 1978: artikkel 6, 1). I det autonome Nafarroa ble euskera gjort til et offisielt språk sammen med spansk i 1986, men kun i den nordlige delen av regionen (Zallo og Ayuso, 2009: 41).

Under general Francos politiske styre sank bruken av euskera kraftig, grunnet datidens spanske autoritære stats kriminalisering av språket (Kurlansky, 1999: 227). I dag er det om lag 49 % av innbyggerne i det autonome Baskerland og 12 % i det autonome Nafarroa som snakker euskera (Bray, 2012: 12). Grunnet det overnevnte historiske bakteppe som preger Baskerland er majoriteten av nåtidens euskera talende befolkning minst tospråklig, med som regel inngående kompetanse om spansk og/ eller fransk (Ortega, 2014: 96).

Dagens politiske situasjon i Baskerland er preget av å være delt mellom to suverene stater, republikken Frankrike og det konstitusjonelle kongeriket Spania. Ved slutten av den franske revolusjonen i 1799 ble de tre baskiske regionene i Iparralde inkorporert i departement Pyrénées – Atlantiques og styrt direkte fra parlamentet i Paris (Zallo og Ayuso, 2009: 12). I Hegoalde derimot klarte man i 1936 å danne den første selvstyrte baskiske republikk, i det som er dagens autonome Baskerland. Grunnet borgerkrigen i Spania og general Francos maktovertakelse varte den bare til året 1939. Frem til generalens død høsten 1975, hadde den baskiske befolkningen levd under strenge politiske retningslinjer som forbød all bruk av baskiske kulturelle tradisjoner og identitetsfaktorer (Heiberg, 1989: 90). I 1978, tre år etter Francos bortgang ble en ny demokratisk grunnlov innført i hele Spania (Jansen, 2002: 15). Den nye loven la til rette for og anerkjente de baskiske regionene som selvstyrte deler av Spania. Dette medførte at Baskerland fikk politisk makt over egne indre offentlige oppgaver og lover, samt et eget selvvalgt parlament ledet av en lehendakari⁶ kun underlagt sentralregjeringen i Madrid (Mess, 2001: 808).

Tilslutt finner jeg det relevant å redegjøre for videre bruk av navnet Baskerland. Mitt antropologiske feltarbeid fant sted i to landsbyer, Itsaso og Etxe som ligger på den spanske siden av grensen, nærmere bestemt i den autonome regionen Baskerland. Den norske bruken av navnet Baskerland refererer både til det historiske området som helhet og den spanske autonome regionen. Min videre bruk av navnet Baskerland vil derfor opphøre til fordel for Euskal Herria som betegnelse på hele det historiske baskiske landområdet, Hegoalde som ensbetydende med hele den spanske delen av Baskerland og tilslutt Euskadi istedenfor den autonome regionen Baskerland.

På bakgrunn av det faktum at dagens kongerike består av sytten provinser og autonome regioner som alle er underlagt en sentral regjering i Madrid, vil min videre bruk av

---

⁶ Den folkevalgte presidenten for den baskiske autonome regjeringen

betegnelsen Spania omfatte alle regionene og provinsene som en enhet med den spanske sentralregjeringen i spissen.

Kart 3: Dagens Spania – et kongerike sammensatt av mange ulike provinser og autonome regioner⁷.

TO BASKISKE LANDSBYER

Min primære arbeidsfelt for innsamling av ulike typer etnografiske data til masteroppgaven, har vært fiskerlandsbyen Itsaso og innlandsbyen Etxe, som begge ligger på den spanske siden av dagens offisielle landegrense. Siden slutten av 1800- tallet har både Itsaso og Etxe opplevd at kampen for den lokale etnonasjonalistiske identitet og dens mange underkategorier har preget den politiske situasjonen og hverdagslivet til innbyggerne.

Jeg har valgt å anonymisere mine to feltlandsbyer på bakgrunn av at ulike baskiske symboler og motstandshandlinger i ytterste konsekvens kan medføre et negativt søkelys fra den spanske stat og Guardia Civil. Jeg vil videre i korte trekk beskrive min begrunnelse for valget av både Itsaso og Etxe som hovedfelt for det etnografiske arbeidet. For det første kan man i følge den baskiske sosiologen Zabalo plassere begge landsbyene både geografisk og sosialt i hjertet av det tradisjonelle etnonasjonalistiske Euskadi (Zabalo, 2008: 804). Likeledes vektlegger Ortega

---

⁷ Hjemmelaget kart fra en kjøpmann i Bilbo.

at både baskisk kultur, historie og språk står fortrinnsvis sterkt blant regionens befolkning og særlig i områdene rundt landsbyene Itsaso og Etxe (Ortega, 2014). Dertil kan det nevnes at begge landsbyene årlig arrangerer flere festivaler med fokus på baskisk kultur. For det andre ble valget av Itsaso og Etxe gjort ut i fra et metodisk perspektiv, som vektla fordelene med landsbyenes størrelse (avgrensning) og de ulike aktørenes mangfoldige relasjoner og nettverk seg i mellom (Frøystad, 2003: 46). Det gjorde at det ble lettere å komme i kontakt med, delta i og observere hva som til daglig skjedde blant innbyggerne (Frøystad, 2003: 36).

TIDLIGERE FORSKNING PÅ BASKISK IDENTITET

Baskiske identitet er et tema som flere ulike fagdisipliner deriblant historie, sosiologi, statsvitenskap, økonomi og antropologi har tatt sin interesse for. Den faglige interessen bygger først og fremst på kategoriene kultur, opprinnelsesmyter, språk, økonomiske ringvirkninger, politisk vold og makt. Som en direkte konsekvens av de mange ulike fagenes vektlegging av Euskal Herria, finnes det i dag store mengder litteratur som tar for seg forskjellige sider av baskernes liv og virke, der brorparten er utgitt på spansk, fransk og baskisk. Jeg anser det som lite hensiktsmessig å søke å gjengi en fullstendig litteraturoversikt over alt som har blitt skrevet om baskiske temaer, men istedenfor vektlegge og trekke fram ulike teorier og arbeider som står sentralt som grunnlag for min avhandling.

Den store interessen for baskisk identitet utviklet seg hovedsakelig innenfor Spanias grenser grunnet de sosiale endringene som fant sted i Euskadi rundt 1880 årene. I denne perioden var det først og fremst Sabino De Aranas bøker om rase, språk og historie som stod i fokus (Heiberg, 1989: 50). Ved slutten av 1960- tallet utviklet baskisk etnonasjonalisme seg til et internasjonalt forskningsfelt, med blant annet den amerikanske antropologen William Douglass og forskeren Jon Bilbao i spissen. I et norsk antropologisk perspektiv kan interessen for Euskadi sies å ha startet med Marianne Heibergs studier i området noen år senere.

De ulike teoretiske arbeidene med baskisk identitet kan deles opp i fire hovedkategorier; historie, politisk situasjon, språk og grunnlaget for identitet (Lecours, 2007: 4 - 6).

Forskningen på baskisk historie kan deles i to underkategorier, realhistorie og etnonasjonalismens historie. Forfattere av baskisk realhistorie har vektlagt og utgitt bøker som beskriver grunnlaget for forståelsen av det baskiske samfunnets utvikling fra romertiden, relasjoner med staten og frem til etter Francos død. I denne sammenhengen er særlig Kurlandskys *The Basque History of the world* (1999), Collins utgivelse fra 1986 *The Basque*,

Woodworths skildringer i *The Basque Country – A cultural history* (2007), Ortegas bok *Euskal Herria* (2014) og Zallo og Ayusos innføringsbok om Baskerland (2009) relevant. Den andre underkategorien vektlegger historie som etnonasjonalistiske myter og identitets symbol. Her har forfattere som antropologen Heibergs *The making of the Basque nation* (1989), Lecours bok *Basque Nationalism and the Spanish State* (2007), Pèrez – Agotes *The Social Roots of Basque Nationalism* (2006) og Muro vektlagt hvordan etnonasjonalister og «vanlige» mennesker er med på å skape og vedlikeholde egne historiske tolkninger, som grunnlag for felleskap og i møte med andre.

Forskningen om den politiske situasjonen som preger Hegoalde har først og fremst fokusert på ulike aktørers samspill og handlinger, samt identitet som politisk virkemiddel.

Fremtredenen i denne forskningskategorien er ETAs kamp mot den spanske stat, gruppens bruk av voldelige virkemidler og konsekvenser av konflikten som har preget Euskadi siden 1959. I et antropologisk perspektiv kan en særlig peke på Douglass og Zulaikas artikkel *On the interpretation of terrorist Violence: ETA and the Basque political Process* (1990), Joseba Zulaikas bok *Basque violence* (1988), Zoe Brays artikkel *Basque nationalism at a political crossroads* (2012) og Ludgar Mess sitt arbeide, som alle tar opp ETA og den etnonasjonalistiske kampen. Dertil kan en også legge vekt på Clarks *The Basques Insurents* (1984), Astrains bok *The Basque – Their Struggel for Independence* (1997) og Linda Whitfields *Endgame for ETA* (2014) som grunnlag for områdets politiske situasjon.

Den tredje kategorien vektlegger euskera, det baskiske språk. Antropologene MacClancy (*Expressing Identities in the Basque arena*, 2007) og Heiberg (*The making of the Basque nation*, 1989) har begge vist hvordan språket ble tatt i bruk og aktivt gjort til et identitetssymbol, særlig under Francos styre. Videre har baskiske sosiologer og lingvistiskere som Zabalo, Davis og Azurmendi tatt for seg dagens språklige situasjon med vekt på bruk, betydning og utbredelse blant befolkningen.

Den siste forskningskategorien tar for seg det baskiske grunnlaget for identitet. På den ene siden er det forskning som vektlegger hvordan ulike identitetsfaktorer blir gjort relevant som grensemarkører i møte med «de andre». Dette er tema som er særlig fremtredende i Heibergs forskning og i hennes *Inside the moral community: politics in a Basque village* (1985), samt i MacClancys *Expressing Identities in the Basque Arena* (2007). Alle disse vektlegger bestemte identitetsfaktorer som eksempelvis stedstilhørighet og språk som grunnlag for felles gruppedlemskap. På den andre siden har forskningen bygget på hvordan baskerne selv

definerer seg. Conversi og Zabalo har begge lagt vekt på hvordan etnisitet og språk har blitt gjort relevant (Conversi, 1990 og Zabalo, 2008: 895).

Til slutt kan det nevnes at mye av dagens litteratur om baskiske identitet baserer seg på kvantitative forskningsmetoder. Frem til nå har mye av den tidligere antropologiske forskningen på dette området blitt gjort lenge før ETAs siste offisielle våpennedleggelse, og fanger dermed ikke opp nye mulige sosiale endringer.

HOVED TEORETISK GRUNNLAG OG BEGREPSAVKLARING

I dagens globaliserte verdenssamfunn står begrepet identitet muligens sterkere enn noen gang tidligere. Bruken av identitetsbegrepet har gått fra å være et akademisk holdepunkt for tidlige nittenhundretalls teoretikere (særlig innen for psykologi) til å ha opparbeidet seg en sentral posisjon innen for ulike menneskers daglige sosiale relasjoner og arenaer. Dagens betydning av identitet har blitt mer kompleks, da begrepet blir tolket og forstått på mange ulike måter ut i fra hvem som definerer det. Man kan på den ene siden for eksempel trekke klare skillelinjer mellom identitetsdefinisjonene til en lokal baskisk fisker fra landsbygden og en universitetsutdannet journalist med sitt virke i storbyen. I tråd med antropologen Frank Bruuns doktorgrads arbeid kan det pekes på hvordan denne multiforståelsen av identitetsbegrepet som helhet er med å skape utfordringer i forhold til ens egen forskerrolle i felten (Bruun, 2000: 17). Informantene i felten innehar som regel en annen (emic) forståelse og vektlegging av egen identitet, enn antropologen med sitt utenforstående (etic) teoretiske blikk.

Innen for et sosialantropologisk perspektiv vektlegges identitetsbegrepet som grunnlag for enkelt individers og ulike gruppers forståelse av seg selv i henhold til for eksempel sosiale, etniske, nasjonale og kulturelle felleskaper (Store norske leksikon, 2015). Identitet danner grunnlaget for menneskers forankring i gitte felleskap, gjennom opplevelsen av seg selv og de man er sammen med over en lengre periode som like (Augestad, 1997: 122). Dette setter den enkelte aktør i stand til å klassifisere andre, ut i fra gitte faktorer inn i en bestemt sosial oversikt over hvem som er hvem (Jenkins, 2012: 3). I denne avhandlingen vil jeg vektlegge identitet eksplisitt ut ifra etnisitet og nasjonalisme.

Begrepet etnisitet gjorde sitt inntog i academia like etter andre verdenskrig, med blant andre den amerikanske sosiologen David Riesman og den Manchesterskoleutdannede antropologen

Clyde Mitchell i spissen (Hylland Eriksen, 2010: 4 og Wade, 2010: 14). Etnisitet ble brukt som et analytisk virkemiddel for studiet av små og store minoritetsgrupper innad en gitt nasjonalstat (Smith, 2009: 26). Etnisitet har blitt definert som kulturelle verdier, symboler og normer som brukes til å skille medlemmer tilhørende en bestemt gruppe fra andre utenforstående grupper (Giddens, 1993: 252 og 253). Ordet etnisitet har derimot sitt opprinnelige opphav i det greske antikkens *ethnikos* (adjektivformen av ordet *ethnos*) og betyr en som hører til et gitt folkeslag (Knudsen og Sommerfelt, 1937: 926). I løpet av siste halvdel av 1960- tallet og frem til i dag har ulike deler av verden gjennomgått det Arne Martin Klausen påpeker som en «etnisk bevissthetsrenessanse» (Klausen, 1981: 123). Dette har igjen medført at den faglige interessen og analytiske bruken av etnisitet, enten alene eller kombinert med andre teorier har vært i en konstant økende vekst.

Ifølge de russiske antropologene Sokolovskii og Tishkov kan man innenfor dagens fagdisiplin fremheve tre ulike hovedtilnærminger til etnisitetsbegrepet: primordialisme (biologisk), instrumentalisme og konstruktivisme (Sokolovskii og Tishkov, 2012: 240 – 243).

Primordialistiske teorier vektlegger i korte trekk etnisitet som et biologisk fenomen, som bygger på et naturlig gitt, evigvarende og dypt integrert bånd mellom aktører og en bestemt gruppe/ kultur (Sokolovskii og Tishkov, 2012: 241). Solidaritet og tilhørighet mellom gruppens medlemmer forklares ut i fra en forestilling om et felles opphav som en utvidet slektskapsgruppe og historisk kontinuitet (Hylland Eriksen, 1992: 480). Primordialistene vektlegger dertil at etnisitet gjør seg gjeldene i samtlige samfunn, både i aktiv og skjult form. Det er gruppens symboler som skaper en felles identitet (Barth, 1969: 11 og Sokolovskii og Tishkov, 2012: 241). Instrumentalistiske teoretikere vektlegger etnisitet som en konstruksjon av politiske myter, framsatt og manipulert av aktører fra gruppens elite i kampen om tilgang til ulike knappe goder i samfunnet (Sokolovskii og Tishkov, 2012: 242). Den rasjonelle (beregrende) elite aktøren gjør den gitte gruppens symboler, praksiser og relasjoner relevant som middel for å oppnå politisk makt og fordeler ut ifra ulike sosiale kontekster (Hylland Eriksen, 2010: 64 og Sokolovskii og Tishkov, 2012: 242). Den sosiale aktøren benytter seg av gruppens etniske faktorer som grunnlag for politisk organisering og mobilisering av egne medlemmer, på bakgrunn av felleskap og tilhørighet (Hylland Eriksen, 1992: 480 og Sokolovskii og Tishkov, 2012: 242). Gruppens felles etniske identitet skapes ikke av seg selv, men ut i fra politiske og sosiale kontekster i kampen om knappe goder. Den konstruktivistiske etnisitetstilnærmelsen bygger i følge de to overnevnte russiske antropologene i stor grad på

Fredrik Barths⁸ teoretiske bruk og analytiske forståelse av begrepet som formidles i boken *Ethnic Groups and Boundaries* fra 1969 (Sokolovskii og Tishkov, 2012: 242). Barth med flere vektlegger at etnisitet opererer som et sosialt klassifiserende system som identifiserer en indre delt gruppeidentitet og utenforstående aktører. Videre hevder Barth at etnisk identitet ikke er naturlig gitt, men først oppstår i møtet mellom ulike grupper som oppfatter seg selv og blir anerkjent av andre som kulturelt forskjellige (Barth, 1969: 11, 13 og 14). Etniske grupper fremheves som en form for sosial organisering, på bakgrunn av at de danner grunnlaget for hvordan inkluderende og ekskluderende identitetsfaktorer blir gjort sosialt relevant og manipulert i relasjoner og situasjoner, som etniske grenser mellom de ulike distinktive gruppene (Barth, 1969: 13 og 15 og Eidheim, 1969: 39). I et Barthiansk konstruktivt perspektiv er ikke gruppen eksistens og kontinuitet avhengig av indre identitets faktorer, men isteden vedlikehold av gruppens etniske grenser (Barth, 1969: 15). Skillegrensen mellom de ulike gruppene vil bestandig (så lenge den fortsatt er sosialt relevant for gruppens medlemmer) opprettholdes, på tross av eventuelle endringer i aktørens bruk og vektlegging av indre identitetsfaktorer (Barth, 1969: 14 og Gellner, 1998: 16). Slik som Barth selv sier: « (...) ethnic groups exist in relation to others; people establish boundaries (...) that seem important to them (...) » (Wade, 2010: 62). Hvilket igjen medfører at grensene blir situasjonelle i en slik grad at enkelt aktører kan ta til seg (manipulere) en annen gruppes indre identitetsfaktorer og krysse legitimt over fra et etnisk gruppemedlemskap til et annet (Barth, 1969: 15).

I denne avhandlingen vil min teoretiske bruk og analytiske forståelse av etnisitet vektlegge det som et menneskeskapt produkt av sosiale situasjoner og relasjoner og historiske kontekster (Baumann, 1999: 64 og Sokolovskii og Tishkov, 2012: 240). Etnisk identitet er ikke naturlig gitt, men oppstår og blir gjort relevant i møter mellom ulike grupper som anser seg selv som kulturelt forskjellige og blir anerkjent av andre utenforstående som det (Giddens, 1993: 253 og Hylland Eriksen, 2010: 15). På tross av at etnisitet kan gi inntrykket av å være eldgammelt og naturlig, er det et sosialt fenomen som gruppens medlemmer blir «lært opp i» og som må skapes og kontinuerlig vedlikeholdes (Giddens, 1993: 281 og Jenkins, 2012: 13).

---

⁸ I følge Hylland Eriksen blir Barth og hans teorier beskrevet som instrumentalistiske, men i tråd med Conversi blir konstruktivismen å regne som en videreføring av instrumentalismen (Conversi, 2007: 16 og Hylland Eriksen, 2010: 63).

Etnisitet inntreffer dermed som sosialt klassifiserende fenomen når ulike identitetsfaktorer som for eksempel språk, myter, stedtilhørighet, religion, tradisjonelle klesdrakter, mattradisjoner, yrker osv. blir omgjort til og benyttet som skillegrenser i form av «self-conscious and vocalized identity» med det mål for øye å skille en bestemt gruppes medlemmer fra andre (Giddens, 1993: 741, Hylland Eriksen, 2010: 256, Smith, 2009: 27 og Tambiah, 1994: 285).

Identitetsfelleskap som bygger på tilhørighet, lojalitet og klare sosiale skillegrenser mellom ulike aktører gjør seg også gjeldende utover etniske grupperelasjoner, da til å omfatte store distinktive folkegrupper innen et gitt område og hele stater i form av å være egne nasjoner. Smith fremhever i sin bok *Ethno – Symbolism and Nationalism* en nasjon som et selvdefinert og navngitt menneskelig felleskap som henter sin legitimitet og bygger på aktørenes delte vektlegging av ulike felles symboler, språk, minner, myter, tradisjoner og stedstilhørighet til et gitt landområde (historisk hjemland) (Smith, 2009: 29). Nasjonen kommer til uttrykk gjennom opprettelsen og kontinuerlig vedlikehold av en distinktiv offentlig kultur, som fremmer felleskapets indre delte tradisjoner og en standardisert lovgiving (Smith, 2009: 29). I 1992 definerte professor Thomas Hylland Eriksen en nasjon som: «en etnisk gruppe hvis ledere enten har oppnådd eller strever for å oppnå en stat der denne gruppen har politisk hegemoni» (Hylland Eriksen, 1992: 481). Likeledes vektlegger antropologen Jonathan Spencer en nasjon som en gruppe aktører som innehar en felles kultur og som fremmer et politisk krav om retten til å styre over seg selv eller eventuelt bli ledet av aktører med felles bakgrunn (Spencer, 2012: 497). Benedict Andersen fremhever dertil nasjonen som: «(...) an imagined political community (...)» (Anderson, 2006: 6). Dette i tråd med det faktum at nasjonens medlemmer aldri vil kunne opparbeide seg kjennskap til eller møte samtlige av de andre aktørene av det forestilte felleskapet (Anderson, 2006: 6). Av den grunn vektlegger Anderson det imaginære forhold mellom medlemmene som grunnlaget for en felles nasjonal identitet og et indre horisontalt bånd mellom de ulike aktørene (Anderson, 2006: 6 og 7).

Det nasjonale identitetsfelleskapet bygger i stor grad på en felles delt kultur og nasjonalistiske forestillinger som henter sin legitimitet ut fra gruppens etniske bakgrunn og en eventuelt tidligere historisk «gullalder», som blir gjort relevant i nasjonens symbolbruk og dens organisasjon av sine medlemmer (Hylland Eriksen, 1992: 481 og 2010: 119 og Smith, 1991: 71, 72 og 77 og 2009: 36 – 38 og 44 og 45). Likeledes definerer Gellner nasjonalisme som et politisk prinsipp der kulturell likhet er det grunnleggende sosiale båndet mellom nasjonens

aktører og som gjør det mulig for nasjonen å befestе sitt legitime politiske krav ut i fra medlemmenes felles kulturelltilhørighet (Gellner, 1998: 17). Ut ifra dette perspektivet, muliggjør nasjonalismen en klar inndeling av ulike aktører i gitte distinktive enheter (nasjoner) med tydelige grenser, samt at hver enkelt av disse separate enhetene innehar et eget institusjonelt lederskap i form av en stat (Gellner, 1998: 19 og Spencer, 2012: 497).

Fra 1980- tallet og frem til i dag har vektleggingen og problematiseringen av nasjonalisme inntatt en sentral posisjon i antropologifaget. Dette som en direkte konsekvens av utviklingen av nasjonalistiske separatistbevegelser i Europa på slutten av 1950- tallet og utover (Spencer, 2012: 498). Fram til starten på denne perioden ble nasjonsbegrepet i stor grad benyttet av antropologer som et analytisk hjelpemiddel for å kategorisere et stort antall aktører med tilnærmet felles kultur kun ut i fra størrelsen på gruppen, og ikke utfra nasjonens funksjon eller sammensetting (Hylland Eriksen, 2010: 118). Selve ideen om nasjonalisme som et politisk prinsipp har derimot sitt opprinnelige opphav i filosofiske kretser som utviklet seg under den tyske romantikken på slutten av 1700- tallet og starten av 1800- tallet i Europa (Spencer, 2012: 497).

Innen for dagens fagdisiplin kan det fremheves fem ulike hovedtilnærminger til nasjonalisme: primordialisme, instrumentalisme, modernisme, perennialisme og etnosymbolisme (Conversi, 2007: 15 og Lecours, 2007: 6 og 7). Den primordialistiske tilnærmingen til nasjonalisme vektlegger nasjoner som naturlig gitte sosiokulturelle grupper med en felles forankring i en fjern historisk fortid (Conversi, 2007: 15, Gellner, 1998: 27 og Lecours, 2007: 6).

Primordialismen vektlegger videre at nasjonens mobilisering bygger på et sterkt og overlegent indre følelsesmessig felleskapsbånd, som har sitt opphav i aktørenes felles tilhørighet til et gitt landområde og slektskaps relasjoner (Conversi, 2007: 15 og 16). På den andre siden vektlegger instrumentalistiske teoretikere nasjonen som et sosialt felleskap, konstruert av gruppens eliteaktører for å holde på egne makt ressurser. Ergo går instrumentalismen bort fra synet om at nasjonen er naturlig gitt, og påpeker istedenfor at nasjonalismen har sitt opphav i ulike politiske situasjoner og praksiser (Conversi, 2007: 17). Der nasjonens ledende medlemmer aktivt benytter seg av og manipulerer offentlige felleskapsbånd (fra toppen og ned til hvert enkelt individ), gjennom bruk av bestemte sosiale, politiske og materielle ressurser for å oppnå og befestе eget grep om ulike sosiopolitiske og økonomiske maktfordeler (Conversi, 2007: 17 og Hylland Eriksen, 2010: 64). Den modernistiske tilnærmingen er i særlig stor grad opptatt av når i historien og hvilke premisser som lå til grunn for nasjonalismens tilblivelse. Likeledes som instrumentalistene, argumenterer

modernismen for at nasjoner ikke er naturlig gitte felleskap, men istedenfor en europeisk sosialt konstruert oppfinnelse med opphav i moderniseringsprosesser (industrialisering) og sentralisering av stater på 1600-, 1700- og 1800- tallet (Anderson, 2006, Gellner, 1998: 28 – 38 og 49 og Lecours, 2007: 6 og 7). I følge den kanadiske statsviteren Andre Lecours baserer denne tilnærmingen seg på det faktum at utviklingen av det moderne samfunn (overgangen fra landbruk til industrisamfunnet) hadde behov for både politisk, økonomisk, institusjonell og kulturell integrasjon, og av den grunn konstruerte egne nasjonalstater (Lecours, 2007: 6). Her til kan det videre i lys av Gellner fremheves at nasjonalisme i kraft av sin forankring i moderniteten er et sosialt fenomen, som i seg selv danner grunnlaget for nasjonen (Gellner, 1998: 27 og Conversi, 2007: 18). Den perennialistiske tilnærmingen anser utviklingen av moderne stater som et sentralt ledd i nasjonsbyggingen, men er sterkt i mot modernistenes teorier om at nasjoner har blitt skapt fra bunnen av moderne stater (Lecours, 2007: 7). Isteden for hevder tilhengerne av perennialismen at nasjonen har sitt opphav og ble gjort sosialt relevant lenge før overgangen (moderniseringsprosessen) fra det tradisjonelle jordbrukssamfunnet til industri og vitenskapssamfunnet (Lecours, 2007: 7). I boken *Nationalism and Ethnosymbolism* fremhever Daniele Conversi to perennialistiske underkategorier: fortsettende og gjentakende perennialisme. Der den først nevnte fokuserer på nasjonens kontinuitet over lengre tid (århundrer), mens den andre vektlegger nasjonen som et gjentakende universelt fenomen i seg selv (Conversi, 2007: 20). Den etnosymbolistiske tilnærmingen har sitt opphav i professor Anthony Smiths teorier om at det er en kontinuerlig sammenhengskraft mellom førmoderne «ethnies» og moderne nasjonal stater, uten å overse innvirkningene og samfunnsendringene som utviklet seg via modernitets prosessene på 1700- og 1800- tallet (Conversi, 2007: 21 og Smith, 1991: 71 og 72, og 2009: 38, 44 og 45). Dertil vektlegges det at nasjonalismen som fenomen utspiller seg på mange ulike nivåer blant gitt aktører, og er å regne som både en form for kultur og en sosialpolitisk ideologi (Smith, 1991: 71). Etnosymbolistene definerer her nasjonalisme som: «an ideological movement for attaining and maintaining autonomy, unity and identity on behalf of a population deemed by some of its members to constitute an actual or potential nation» (Smith, 1991: 73). Der symboler, tradisjoner, myter, verdier og normer blir gjort sosialt relevant som legitimt (følelsesmessige) grunnlag for aktørenes tilknytning til en felles imaginær nasjonal identitet (Smith, 1991: 77 og 78). Her med særlig vekt på myter og symboler som fremmer et etnisk felles opphav og assosiasjoner til en gylden fortid som fundament for nasjonen (Conversi, 2007: 21 og Smith, 2009: 44 og 45). Der den etniske fortiden og symbolene blir gjenoppdaget og konstruert i lys av moderne politiske formål som grunnlag for aktørenes indre forståelse av

nasjonen, og som en klar skillegrense mellom nasjonens medlemmer og utenforstående aktører (Smith, 2009: 36 og 37).

I avhandlingen vil min videre teoretiske bruk og analytiske forståelse av begrepet nasjonalisme vektlegge det som en sosiopolitisk ideologi, som blir gjort sosialt relevant av ulike aktører med en felles etnisk (kulturell) bakgrunn som grunnlag for kontinuitet og vedlikehold av et forestilt nasjonalt felleskap (Anderson, 2006: 6 og 7, Gellner, 1998: 17 og 27, Hylland Eriksen, 1992: 481, Spencer, 2012: 497 og Smith, 1991: 73 og 2009: 29). Min videre tilnærming til nasjonalisme vil belyses gjennom et etnosymbolistisk perspektiv hvor det vektlegges at nasjonen skaper sin legitimitet gjennom etniske myter og symboler som gir grunnlag for en felles nasjonal mobilisering.

OPPGAVENS STRUKTUR

Jeg har funnet det hensiktsmessig å dele min masteroppgave inn i ni kapitler for best mulig å belyse hvordan baskisk identitet blir gjort relevant og kommunisert i dagens Baskerland i en postradikal hverdag.

I kapittel 1 har jeg introdusert oppgavens hovedtema og teorigrunnlag samt gitt en innføring i baskisk identitet med begrepsavklaringer. Mitt formål med kapitlet har vært å gi en innføring i oppgavens problemstilling sett i lys av hoved teoretiske forankringer. Kapittel 2 er i helhet viet til min antropologiske metodebruk og presentasjon av landsbyene som utgjorde min primære feltarena. I kapittel 3 vil jeg introdusere det baskiske treet som et analytisk begrep for å illustrere endring og kontinuitet i baskisk identitet. Dette for å belyse hvordan nye identitetssymboler instrumentelt blir tatt inn og andre fases ut i henhold til sosiopolitiske kontekster. I kapittel 4 benytter jeg meg av ulike bilder som jeg selv har tatt i løpet av min tid i Euskadi for å illustrere de sosiopolitiske hverdagskontekstene som preger innbyggernes liv. Med kapittel 5 har jeg som formål å redegjøre for hvordan baskisk etnonasjonalisme har gått fra å være en varm aktiv nasjonalisme, til i dag å gjøre seg i en større grad mer relevant som en banal hverdagsnasjonalisme. Dertil vil jeg i starten av kapitlet fordype meg i de faktorer som ledet frem til utviklingen av baskisk etnonasjonalisme på slutten av 1800- tallet. I kapittel 6 tar jeg for meg hvordan lokale aktører aktivt benytter seg av ulike identitetsfaktorer for å opprettholde og hevde den baskiske nasjon i møte med den spanske nasjonalstaten. I kapittel 7 benytter jeg meg på ny av egne bilder for å illustrere for leseren hvordan ulike former for etnonasjonalisme kommer til uttrykk i den baskiske hverdagen. I kapittel 8 vil jeg ta for meg

hvordan baskisk identitet blir vektlagt i møte med andre, og som grunnlag for egen tilskrivelse av medlemskap i den baskiske nasjonen. Videre vil jeg analysere endringsprosesser i tråd med det baskiske treet for å belyse hvordan innbyggere i Euskadi vektlegger hvem som er en legitim basker. Tilslutt vil jeg i kapittel 9 trekke frem mine etnografiske funn i en analyse av hvordan baskisk identitet blir gjort relevant og kommunisert i dagens Baskerland i en postradikal hverdag, etter at ETA la ned sine våpen.

KAPITTEL 2 – ANVENDT METODE I FELTEN

«(...) the task of the ethnographer is not to determine «the truth», but to reveal the multiple truths apparent in others' lives».

(Emerson, et. al, 1995: 3)

INNLEDNING

Gjennom en langvarig feltstudie på Trobriandøyene på starten av 1900-tallet, utviklet den polskfødte antropologen Malinowski en ny metode for innsamling av gyldige etnografisk data, kjent i dag som deltakende observasjon (Hylland Eriksen og Nielsen, 2005: 77). Den nye metoden for innsamling av etnografisk data vektla til forskjell fra tidligere antropologer, at forskeren selv skulle søke ut og tre inn blant aktørene i feltet over en lengre periode for å ta del i deres liv og virke (Hylland Eriksen og Nielsen, 2005: 76 og Okely, 2012: 19 og 76). I dag blir metoden deltagende observasjon ansett av de fleste antropologer som fagets fremste strategi for innsamling av etnografiske kilder fra feltens mange aktører, og for å skape validitet til sine analyser (Emerson et. al, 1995: 2, Frøystad, 2003: 81, Okely, 2012: 80 og 87, Salzman, 2012: 462 og Stewart, 1998: 20).

Det overordnede formål i kapittel to er å redegjøre for bruken av metoder som ble benyttet under mitt feltarbeid for innsamling av etnografisk kildemateriale. Kapitlet vil videre ta for seg en redegjørelse av etiske refleksjoner rundt det å ivareta mine informanter, og en grundig beskrivelse av landsbyene Itsaso og Etxe. Til slutt vil jeg fremme hvordan mitt feltarbeid utfoldet seg blant de lokale baskerne.

«En antropolog drar ikke noe sted med blanke ark, de er alltid påskrevne med egne forståelser».

(Sørum, 2015: seminar)

I boken *Deltagende observasjon* påpeker Kathrine Fangen at utgangspunktet for en hver feltstudie er direkte knyttet opp mot forskerens egne førforståelser av aktuelle teorier og antakelser om felten (Fangen, 2011: 47 – 49). Samtidig vektlegger professor Nergård at førforståelsen er videre bundet av feltarbeiderens egne kulturelle tilhørighet og sosiale bakgrunn (Nergård, 1994: 23). Dette medfører at utøveren av feltstudiet trer inn i sin selvvalgte felt med bestemte forestillinger om hvilke sosiale strukturer, relasjoner og forhold som til daglig utspiller seg blant innbyggere (Woodworth, 2007: xxiv). Dette får igjen en direkte innvirkning på antropologens egen samhandling med andre, tolkning av observasjoner, tilgang til informanter og valg av ulike teoretiske og metodiske hjelpemidler i felten (Emerson et. al, 1995: 11 og 12 og Okely, 2012: 5).

Dagens antropologiske feltstudier omhandler sjelden grupper og lokalsamfunn som i lever i total isolasjon, men i stedet mennesker som i forskjellig grad er blitt påvirket og integrert i en verden utenfor landsbyen gjennom globaliserte nettverk (Bates og Skogseid, 1997: 313 og Hylland Eriksen, 1999: 16 og 2010:206). Dette resulterer i at antropologens felt bestandig er i en endringsprosess, og som en av mine informanter proklamerte for meg:

«Euskadi er en del av verden, noe som igjen medfører at vi blir påvirket av både globaliserings og moderniseringsprosesser. Dette gjør at vårt land hele tiden er i en utviklingsfase og dermed unngår å bli fryst fast i fortiden». (Min oversettelse)

Med andre ord viser denne utviklingen at enkelte verdier og holdninger som tidligere preget feltens aktører blir faset ut og nye impulser tatt inn, og som igjen blir manipulert til å omfatte egen oppfattelse av seg selv og de andre (Radcliffe- Brown, 1937: 82 og 83). Dette kan medføre at feltforskerens egen førforståelse og forventninger til felten blir ansett av lokale aktører som utdatert, ukjent eller direkte feil i forhold til deres egne liv og meninger.

I begynnelsen av mitt feltarbeid opplevde jeg at mine førforståelser, som bygger på teoretiske kunnskaper gjennom fire års antropologstudie, hadde skapt et «le bon sauvage» perspektiv på Euskal Herria, og den lokale identitetsutøvelsen (Hylland Eriksen og Hessen, 1999: 36). Det

viste seg tidlig i feltprosessen i Itsaso at enkelte av mine førantagelser om sosiale relasjoner, politiske synspunkter, identitet og forholdet til den spanske staten ble til dels oppfattet av landsbyens eldre generasjoner som gammeldagse, eller blant yngre innbyggere som totalt ukjente. Noe som medførte at enkelte informanter og grupper i lokal samfunnet oppfattet mine samtaleemner og spørsmål som stereotypiske eller fornærmende. Dette endte med at enkelte av aktørene ikke ønsket videre kontakt med meg, og som ved et par anledninger skapte en begrensning i min tilgang til sosiale møteplasser. På den andre siden satte min førforståelse meg raskt i stand til å oppfatte relevante hendelser, symboler og samtaler til mitt empiriske kildemateriale. Dette var med på og etablere en relasjon til nye informanter, som igjen etter hvert dannet et unikt kontaktnett rundt om i Euskadi.

METODER FOR INNSAMLING AV DATA

Innenfor dagens samfunnsvitenskap benyttes det primært to ulike hovedfagstradisjoner for innsamling av datamateriale, den kvantitative og den kvalitative metoden. Den kvantitative forskeren søker å erverve seg datamaterialet om et gitt tema fra et avgrenset representativt utvalg gjennom bruken av forhåndsbestemte metoder og teorier (Balsvik og Solli, 2011: 19 og Walden, 1991: 129). Der forskeren benytter seg av metoder som spørreundersøkelse, laboratorieundersøkelse og passive observasjoner opparbeider han seg et numerisk resultat som danner grunnlaget for egen forskning (Repstad, 1993: 10). Her til kan det fremmes at den kvantitative forskeren som regel ikke innehar direkte relasjon til sine forsknings subjekter Balsvik og Solli, 2011: 19). Den kvalitative forskeren har som hovedmål å opparbeide seg en detaljert innsikt i hvordan aktørene innad i et gitt samfunn opplever og utøver sin egen identitet gjennom sosiopolitiske faktorer og materielle objekter (Mueggler, 2001: 10). Dette gjennomføres ved at forskeren trer inn i aktørenes verden, for å etablere kontakt for så og samhandle over en lengre periode med aktørene på deres arenaer (Moore, 1999: 19 og Repstad, 1993: 12). Okely fremhever ytterligere viktigheten av den kvalitative forskerens tilstedeværelse i felten ved å hevde følgende: «You cannot know in advance, nor from the outside, the meaning of what you are observing, unless you participate from the inside» (Okely, 2012: 80). Den kvalitative forskeren er fleksibel i sin bruk av metoder og teorier og tilpasser dem kontinuerlig i tråd med hvordan feltarbeidet skrider frem (Repstad, 1993: 12 og 15 og Walden, 1991: 129).

I løpet av min feltprosess har jeg vektlagt kvalitativ metodikk som hovedgrunnlag for min etnografiske datainnsamling. Jeg har særlig benyttet meg av en triangulering av metodene

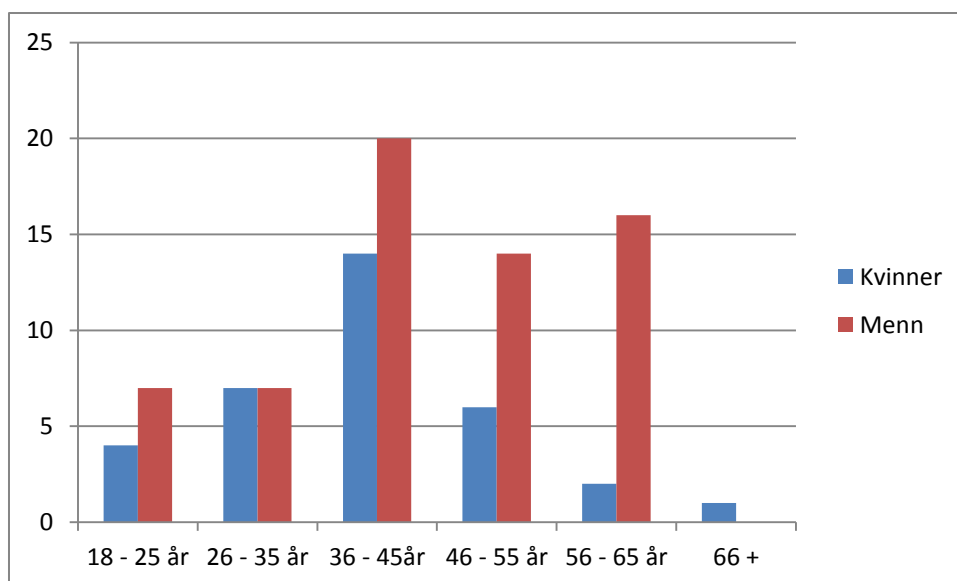
deltagende observasjon, intervju og arkivinnsamling for å opparbeide meg ulike typer innsikt og derav gjøre det mulig å validere mine funn (Fangen, 2011: 171 og Hammersley og Atkinson, 1996: 258). I tillegg har jeg funnet det formålstjenlig i tråd med Gullestad, å benytte meg av den kvantitative metoden spørreskjema for å fremvise et bredere grunnlag av mine funn i mitt feltarbeid (Gullestad, 2001: 24).

Jeg benyttet meg av metoden deltagende observasjon, med det mål for øyet å opparbeide meg en dypere innsikt i landsbyenes normer, verdier, sosiale relasjoner og tradisjoner. I løpet av feltarbeidet innhentet jeg ulike samhandlings og observasjonsdata om feltens hverdagsliv.

Jeg gjennomførte 36 dybdeintervjuer, og i mitt utvalg av informanter til intervjuene hadde jeg vektlagt å søke ut Euskadis mangfold på tvers av samfunnslag for å sikre unike erfaringer og perspektiver på baskisk identitetsutøvelse. Det ble her lagt til grunn bruken av metoden semistrukturelle intervjuer, som åpnet opp for nye temaer og dypere utforskning av eksisterende i løpet av intervjuet. Majoriteten av intervjuene ble tatt opp på båndopptaker for at samtalen skulle kunne flyte fritt, og at jeg i ettertid skulle i størst mulig grad bevare en korrekt gjengivelse av intervjuet.

Videre benyttet jeg metoden arkivarbeid i felten, der jeg i kraft av egne dypdykk i offentlige bibliotek, private arkiver og relevante museer innhentet skriftlige og visuelle kilder for å kunne validere mine etnografiske funn. Gjennom bruken av arkivmetoden fikk jeg mulighet til å kombinere mine felterfaringer med aktuell litteratur og historiske kontekster som preger Euskadi som helhet.

Etter noen måneder bestemte jeg meg for å opprette et kort spørreskjema, basert på temaer som preget samtalene i felten for å validere mine funn med et større utvalg av lokale aktørers oppfatninger (Fangen, 2011: 171). Spørreundersøkelsen var skrevet på spansk, og tok for seg enkelt individers egne meninger om tilhørighet, identitetssymboler og euskera. Det var totalt 98 respondenter, ulikt fordelt på kjønn og generasjoner, som besvarte min spørreundersøkelse (se graf 2. 1). 77 % av respondentene beskrev seg selv som baskere, 14 % anså seg selv som både som spansk og baskisk, og de resterende respondentene beskrev seg som enten spansk eller europeisk.

Graf 2. 1: Viser den ulike kjønn- og aldersfordelingen på mine respondenter.

ETISKE REFLEKSJONER

I tråd med Fangen kan en fremheve det faktum at ulike etiske forhold kan oppleves mer anstrengende for den kvalitative feltforskeren, som gjennom sin bruk av metoden deltagende observasjon opparbeider en direkte nærhet over en viss periode til sine informanter og deres hverdagsliv (Fangen, 2011: 189). Hertil blir antropologen til slutt, gjennom sin aktive tilstedeværelse i felten, et vandrende arkiv av innsamlede private datamaterialer (enkelt informanternes tanker, verdier, handlinger osv.) som må bevares og senere benyttes med den største varsomhet (Fangen, 2011: 189 og Okely, 2012: 25).

Da mitt feltarbeid primært ble gjennomført i to landsbyer viss hverdagsliv var preget av sosiopolitiske motsetninger og minner fra en mørk fortid, har det for meg i løpet av min tid i felten og gjennom min skriveprosess, vært av stor betydning å behandle mitt innsamlede materiale med stor forsiktighet.

Siden slutten av 1800- tallet har hele det baskiske samfunnet i Hegoalde vært preget av en daglig kamp om retten til bruk av egen etnonasjonalistisk identitet. Etter general Francos maktovertakelse i 1939 og fram til ETAs våpennedleggelse i 2011, har samfunnet ytterligere blitt formet av en til tider voldelig konflikt mellom ulike baskiske aktører og den spanske stat. I løpet av den over 72 år gamle konflikten som har utspilt seg og dominert mine informanternes hverdagsliv, har det resultert i indre splittelser og nye forente bånd av Euskadis innbyggere.

Den har videre lagt grobunnen for at aktørs følelser rundt temaet varierer fra positiv stolthet til negativ sårhet (Davis, 1997, Kurlandsky, 1999, Mess, 2001, Woodworth, 2007 og Zulaika, 1988). Dette har dertil medført at enkelte aktører opplever det å snakke om deler av egen identitetsutøvelse som et særdeles sensitivt og personlig samtaleemne. Bruken av baskiske identitets faktorer er ikke lenger ulovlig, men den mangler i stor grad offentlig anerkjennelse samt det faktum at den spanske regjeringen fortsatt holder et stramt regime og slår hardt ned på alle som kan knyttes til radikal nasjonalisme (Bray, 2012).

For meg i min tid i felten har det vært et overordnet mål å søke å innhente informert samtykke fra mine informanter i den grad det har latt seg gjøre. Der jeg videre i tråd med Hammersley og Atkinson har bestrebet meg på å være åpen om min hensikt med min tilstedeværelse i felten, og parallelt gi mine informanter informasjon om mitt forsknings formål (Hammersley og Atkinson, 1996: 294 og 295). Denne åpenheten var for meg av stor viktighet, da jeg ikke hadde noen ønsker om at mine informanter skulle få en opplevelse av at jeg drev med skjult forskning. Det var viktig for meg å kunne forsikre mine informanter med åpenhet om min feltstudie med både positive og mulige negative sider ved deres deltakelse, samt gi aktørene muligheten til å reservere seg i sin formidling og når som helst trekke seg som informant om de skulle føle behov for det (Fangen, 2011: 191 og 193). Imidlertid er det en umulighet og fullt ut lykkes i denne etiske retningslinjen hva gjelder informert samtykke, da feltforskningen ofte foregår i det offentlige rom hvor nye aktører tilfeldigvis kan komme til (Fangen, 2011: 193 og Hammersley og Atkinson, 1996: 296).

I løpet av feltarbeidet har jeg vært oppmerksom på hva som kom til uttrykk blant mine informanter både i det offentlig og i det private rom for å unngå å trekke frem handlinger og meninger som kan medføre konsekvenser for informanten (Fangen, 2011: 196 og Hammersley og Atkinson, 1996: 292). Dermed ble det viktig i min skriveprosess og anonymisere mine informanters personlige identitet gjennom å endre navn, alder, bakgrunn og yrke, slik at jeg i tråd med Fangen satt igjen med et epistemisk individ (Fangen, 2011: 272). For videre å sikre mine informanters konfidensialitet har jeg valgt å anonymisere de opprinnelige landsbyene ved å endre både navn og andre gjenkjennelige karaktertrekk (Fangen, 2011: 272).

Ytterst ut mot Atlanterhavet og spredt utover en liten grønnkledd kolle ligger den baskiske fiskerlandsbyen Itsaso. I Itsaso bor det om lag 2000 mennesker i og rundt kystlandsbyen. Majoriteten av innbyggerne livnærer seg av tradisjonelle yrker som fiske, jordbruk og vinproduksjon, samt i raskt økende grad turisme. Den dalende økonomiske situasjonen i Spania har også fått en direkte innvirkning på det lokale livet i landsbyen, og medført at tradisjonelle arbeidsplasser enten har forsvunnet eller blitt omgjort til fordel for nye turist og servicebaserte yrker.

Før jeg ankom området i midten av januar hadde jeg allerede opparbeidet meg en fyldig førforståelse om livet i landsbyen. Jeg hadde ordnet meg en plass å bo på et familiedrevet pensjonat i Itsaso. Sett i sammenheng med det faktum at jeg ikke hadde noen konkrete informanter på stedet før min ankomst, ble valget av bosted gjort strategisk på bakgrunn av innehavernes tilhørighet i lokal samfunnet. Dette da pensjonatet har vært drevet av samme slekt gjennom flere generasjoner. Hvilket ville muliggjøre for meg å ta i bruk snøballmetoden, for raskere å utvide mitt kontaktnettverk i felten igjennom de ansatte på pensjonatets allerede eksisterende sosiale forbindelser i landsbyen (Wikan, 2011: 23).

Jeg ankom kystlandsbyen Itsaso, midt i en av nyårets første vinterstormer. Det dårlige været og det faktumet at turistsesongen enda ikke hadde begynt, lå sentrum av landsbyen nærmest øde. De eneste menneskene som var å se da jeg gikk av bussen var en gruppe eldre txapela kledde herrer som hastet nedover mot havnen, og ekteparet som eide pensjonatet jeg skulle bo på.

Etter et kort introduksjonsmøte med ekteparet, ble det raskt innlysende for meg at min opprinnelige plan om tilgang til felten gjennom familien på pensjonatet ville bli mye vanskeligere enn først antatt. Dette av den grunn at dagens innehavere i liten grad kunne forstå eller snakke noe særlig engelsk, og i hovedsak benyttet seg av euskera og spansk. Jeg var på forhånd klar over at mine spanskkunnskaper ikke ville være tilstrekkelig for dype samtaler om kultur og identitet. Den språklige utfordringen hindret derimot ikke parets interesse og imøtekommenhet ovenfor meg. Hvilket medførte at de begge raskt ble viktige og velvillige informanter i henhold til min opparbeidelse av kunnskap om det baskiske hverdagslivet. Nærmest daglig, i løpet av min første periode i felten, ble jeg «skolert» rundt frokostbordet i både euskera og lokalavisens viktigste saker i følge dem.

Itsasos hovedåre for kontakt med omverden er en eldre tungt trafikkert kystriksvei, som krysser tvers gjennom hjertet av landsbyen. Området på oversiden av veien er preget av relativt nybygde mangeetasjes boligblokker, omgitt av hvitkalkede basserios⁹ og langstrakte grønne vinåkre. I denne delen av landsbyen, bor majoriteten av dagens innbyggere og særlig småbarnsfamilier, samt nyetablerte unge ukependlere. Bydelens offentlige rom kan videre sies å være sterkt influert av innbyggernes baskiske kulturarv. Dette på bakgrunn av den aktive og den banale bruken av ulike identitetssymboler, som for eksempel kun flagging med Ikurrina¹⁰, alle gateskilt står skrevet på euskera og statuer med baskiske motiver. På innersiden av hovedveien ligger den opprinnelige delen av Itsaso, som med sine smale brosteinsbelagte gater utgjør landsbyens sentrum. Her bor brorparten av landsbyens eldre innbyggere og fler generasjonsfamilier. I den nedre delen av sentrum ender samtlige av bydelens gater opp ved Itsasos gamle kirke. I motsatt ende av kirken, inntil kystriksveien ligger landsbyens administrative strøk. Der finner man et rådhus, en bankfilial, samt post og legekantor. I tillegg til to av Itsasos viktigste sosiale møtesteder, nemlig frontoi¹¹ og rådhusparken. Innbyggerne møtes der daglig og revitaliserte sin egen tilhørighet gjennom lek, samvær, samtaler på euskera, baskisk folkemusikk og dans, samt langvarige kamper med pilota¹². I bydelens øvrige område ligger det spredt rundt i de få gatene noen kolonialforretninger med egen slakter og baker, et fiskeutsalg, en klesbutikk, familiedrevne restauranter, noen barer og ulike suvenirbutikker. Den historiske bydelen er i likhet med området på oversiden av hovedveien preget av sin baskiske etnonasjonalistiske tilhørighet. Hvilket har resultert i at uansett hvor man befinner seg, ser man hele tiden det røde, grønne og hvite baskiske flagget Ikurrina. Videre kan en se tagging, bannere, og klistremerker som krever støtte til baskiske saker.

Ytterst ut mot havet og like nedenfor landsbyen ligger Itsasos havn. Den har gjennom historien dannet hoved livsgrunnlaget for stedets eksistens. I dag er kaiområdet en kombinasjon mellom delvis forfalte bygninger, topp moderne fabrikker og flere «ethnicity INC» inspirerte butikker (Comaroff og Comaroff, 2009). I havnebassenget ligger det en blanding av store kommersielle fisketrålere og små trebåter. På dagtid er kaien, med sine tilstøtende moloer, et yndet turmål for landsbyens pensjonister og tilreisende turister. På

---

⁹ Basserios – tradisjonelle baskiske gårdsbruk

¹⁰ Ikurrina – Baskiske flagget.

¹¹ Frontoi – Baskiske navnet på pilotabane

¹² Pilota – Tradisjonell baskisk ballspill.

kvelden ligger havnen stort sett øde, bortsett fra et par timer da den blir omgjort til treningsarena for det lokale estropadak¹³.

De sosiale relasjonene i samfunnet jeg trådte inn i, var tydelig preget av å være i en rask endringsprosess, fra det kjente lokale hverdagslivet over til det globalt influerte ukjente. Dette som en direkte følge av den økonomiske nedgangen innenfor landsbyens fiske.

Det kan fremheves hvordan transformasjonsprosessene i Itsaso har ført til en utvikling av et «dobbeltdagligliv» blant landsbyens fastboende. Innbyggerne lever sine private tradisjonelle liv som består av vanlige gjøremål, samt et offentlig kommersielt liv i tråd med turistenes inntog. Hvilket medfører at de lokale baskerne er vant til fremmede fjes og samtidig som de lever sine egne private liv, uten å inkludere utenforstående personer. For mitt vedkommende betydde dette lokale «dobbelte livet» at jeg ved ankomst ble klassifisert som en utenforstående. Det daglige sosiale livet ute i landsbyens gater bestod primært av eldre mennesker, noen unge arbeidsledige, flere småbarnsfamilier, fiskere og bønder samt til tider mange turister.

I Itsasos gater benytter flertallet av landsbyens innbyggere seg i hovedsak av euskera og spansk i sin kommunikasjon med andre.

EN TILFELDIG TOGTUR OG EN NY LANDSBY

På retur fra Bilbao tilbake til Itsaso, og på en togtur midt mellom høye fjell og grønne langstrakte daler ankom jeg innlandsbyen Etxe. I dag bor det omlag 6000 mennesker i og rundt Etxe. Majoriteten av innbyggerne er arbeidere innenfor industri, jordbruk, vinproduksjon og innen en veletablert turistnæring. I Etxe bor det mange småbarnsfamilier, og studenter har mulighet til å bo hjemme under høyere utdanning da det lar seg gjøre å være dagpendlere. Dette gjør at Etxe har en demografi som favner alle aldersgrupper i et samfunn, og et lokalsamfunn som ivaretar interessen for alle sine innbyggere. Bybildet er preget av en jevn blanding hva gjelder bruk av både baskisk og spansk som hovedspråk. På skolene gis det undervisning i begge språkformene. Mine informanter definerte selv at de som innbygger av Etxe hadde en høy levestandard sammenlignet med andre steder i Spania. Ute i gatene, året rundt, er turister synlige og lokal befolkningen lever sitt hverdagsliv i tråd med dette. Majoriteten av befolkningen opplevdes som utadvendte og imøtekommende, noe som jeg selv

---

¹³ Estropadak – Baskisk roregatta

tidlig fikk erfare da innbyggere som jeg møtte i mitt feltarbeid raust delte sin kunnskap og meninger med meg.

Det var ingen plan at jeg denne dagen skulle ende her, men et lite feilvalg av tog førte meg hit. Dette var en by som flere av mine informanter hadde fortalt meg om, og som jeg hadde vurdert ville passe godt til å validere mine etnografiske funn frem til nå, i tråd med Hammersley og Atkinsons vektlegging av datakildetriangulering for best mulig validitet på mitt innsamlede materiale (Hammersley og Atkinson, 1996: 258 og 529). Vel tre uker senere var jeg etablert på et hotell i utkanten av bykjernen.

Sentrum av Etxe består av en blanding med mursteins bygninger som er flere hundre år gamle og 1950-talls bygg i form av bygårder. Deler av sentrum har flere parker som er flittig brukt av byens innbyggere. Byen har en hovedgate som strekker seg tvers gjennom landsbyen fra sør til nord. Som midtpunkt ligger byens rådhus, der aktivitetsnivået alltid er stort. Langs hovedgaten finner en de offentlige kontorene, samt spisesteder. Det ligger noen få butikker i gaten som er kles, sport og jernvarerelaterte. I de tilstøtende gatene finner en et utvalg av butikker, kontorer og spisesteder. Dersom man vandrer gatelangs i Etxes vil man til enhver tid kunne observere det baskiske flagget hengende fra balkonger, flaggstenger, i vinduer og klistret på vegger og andre tilfeldige gjenstander. Imidlertid, i motsetning til Itsaso, er spansk nasjonalisme i større grad synlig her. På skrå opp fra hovedgaten finner en byens ærverdige kirke. Byens skoler ligger i utkanten av sentrum, og like ved skolen holder det baskiske politiet¹⁴ til. Landsbyens markeds plass ligger ved jernbanen og busstasjonen. Her er det marked en gang i uken, og dit kommer selgere fra hele distriktet.

FELTARBEID BLANT LOKALE BASKERE

I løpet av min feltarbeidsperiode fra begynnelsen av januar 2015 til medio juni 2015 fulgte jeg aktører som var aktive etnonasjonalister, og aktører som i mindre grad hadde interesse for den baskiske sak. Likhetstrekket for dem alle, og som dannet grunnlaget for mitt hovedutvalg av informanter, er at de alle definerer seg selv fremfor alt som baskere. Informantene er fra alle samfunnsklasser og generasjoner, alt fra fiskere og bønder til politikere og advokater. Etter beste evne og med stor velvillighet svarte alle på de fleste av spørsmålene som jeg stilte.

---

¹⁴ Kjent under det baskiske navnet Ertzaintza.

Jeg erfarte tidlig i feltarbeidet at det var tre faktorer som jeg måtte endre og justere for å etablere kontakt. Dette omhandlet bruken av språk, klær og symbolikk. Før min ankomst til Euskadi var jeg bevisst på at det med stor sannsynlighet i gitte situasjoner ville oppstå språklige utfordringer i møte med den baskiske kultur. Dette da jeg førte i all hovedsak min kommunikasjon på engelsk, og ikke deres morsmål. Flere av informantene kunne ikke prate så fritt som de ønsket, grunnet begrenset språkkunnskap. Språk var en hovedutfordring som etter hvert løste seg ved bruk av informanter som hadde engelsk kunnskaper og som kunne opptre som tolk ved behov. Jeg var helt uforberedt på at mitt klesvalg medførte en avstand til lokalbefolkningen i starten av mitt opphold. Ofte hadde jeg på meg klær som jeg selv ikke reflekterte over at skilte seg ut fra de andre fastboende. Dette bestod av hverdagsskjorte, dongeribukse, joggesko og vindjakke. Jeg ble fortalt på et tidspunkt at jeg gikk for pent kledd til å bedrive vanlige gjøremål, noe som medførte at jeg i enkelt aktørers øyne ble oppfattet og tilskrevet en status som en ung, spansk, konservativ mann, mest sannsynligvis fra Sevilla eller Madrid. Jeg ble rådet til å endre klesstilen for lettere å få innpass i lokalmiljøet, et råd jeg valgte å følge, og begynte å bruke klær bevisst ut i fra hvem jeg skulle tilbringe tid med. Før min ankomst til felten, i min søken etter å tilnærme meg en bredere metodeforståelse kom jeg over Hortense Powdermakers bok *Stranger and Friend: The Way of an Anthropologist* fra 1966. Der jeg særlig ble inspirert av hennes arbeid blant afroamerikanere i sør statene. I lys av hennes råd om ikke å ta notater foran sine informanter gikk jeg ut i den baskiske hverdagen med en klar oppfattelse om at jeg skulle unngå å gjøre de lokale innbyggere nervøse med min notattagning. I det jeg observerte noe interessant gikk jeg ofte rundt et hjørne eller snudde ryggen til og fisket opp notatblokken. På tross av min gode intensjon og i lys av områdets vonde historie fungerte dette heller motsatt. Etter noen uker i felten ble det meg fortalt at folk opplevde min adferd som mistenkelig. Fra da av ble notater tatt på rommet eller raskt nedskrevet på mobilen, da mobilbruk var en vanlig hverdagshandling som ikke vekket mistanke. Etter en måned i felten ble jeg under et intervju gjort oppmerksom på at pennen som jeg benyttet meg av, en rød og gul pen, ble fra gammelt av og fortsatt av mange aktører oppfattet som et symbol på støtte til den spanske staten. Dette lærte meg viktigheten av å være seg svært bevisst på hverdags symbolikk i min felt.

I kraft av metodevalg har min rolle i felten vært preget av posisjonen som informantene og landsbybeboerne var villige til å bevilge meg i deres sosiale relasjoner og hverdagsliv (Fangen, 2011: 75). Etter en periode med utfordringer, ble jeg gjennom mine portvakter legitimert og ufarliggjort inn i landsbyenes hverdagsliv og fikk raskt økt tilgang til deltagelse

og observasjon i private miljøer. Dette gav meg et stort kontaktnettverk med velvillige og til dels engelsktalende informanter (Hammersley og Atkinson, 1996: 64). Dette medførte at jeg i løpet av mitt feltarbeid opptrådte i tre ulike hovedroller. For det første som formell deltager i ulike sosiale relasjoner og arenaer, der jeg gjennom metodene deltagende observasjon og intervju samhandlet med informantene på bakgrunn av min tydelig tildelte plass som feltforsker. Dernest opptrådte jeg ofte i en uformell og vennskapelig deltagerrolle sammen med de nærmeste informantene, og jeg ble i stor grad innlemmet i deres private nettverker og hverdag. Den siste hovedrollen jeg innehadde i felten var som observatør, hvor jeg observert dagliglivet i landsbyene uten direkte å samhandle med andre aktører eller informanter.

KAPITTEL 3 - DET BASKISKE TREET

På et værhardt høydedrag like utenfor den lille fiskelandsbyen Itsaso står et mektig og ærverdig eiketre, som stolt strekker sine grener i stadig vekst opp mot himmelen. Det gamle treet har rotfeste i landsbyens kirkegård like ved kapellet. Her strekker røttene seg både ned og ut i jorden som gjennom utallige generasjoner er gjødslet med baskisk blod. I de til tider krevende stormene som har utfordret den lille landsbyen har noen grener blitt revet av, andre har fått skader, men trets kraft har likevel heletiden båret frem nye grener i stadig vekst.

INNLEDNING

Formålet med kapittelet er å redegjøre for hvordan baskisk etnonasjonalistisk identitet inngår i det som kan beskrives som et *ettersamfunn*, der man vektlegger endringsprosesser i egen identitetsforståelse. Jeg vil argumentere for at mine informanter forholder seg som instrumentelle aktører, hvor nye identitetssymboler blir tatt inn og andre fases ut i fra egne interesser og sosiopolitiske kontekster som preger deres hverdag.

Kapitelet vil gjennom fire empiriske hoved fortellinger belyse betydningen av den enkelte baskiske aktørs egen oppfattelse av fortiden, og hvordan fortiden blir brukt i dagligdagse forhandlinger om identitet og tilhørighet. Jeg analyserer i lys av David Hums teori om at i en endringsprosess avstedkommer den hindring ved at et individ aldri kan starte med blanke ark (Vassnes, 1997: 43). Videre vil jeg illustrere hvordan informanter fra ulike generasjoner forhandler identitet og tilhørighet i dagliglivet. Jeg legger vekt på informantenes egne forståelser av endring og kontinuitet i baskisk identitet.

I slutten av kapitelet vil jeg introdusere det baskiske treet for å illustrere hvordan baskisk identitet blir gjort relevant og kommunisert i en postradikal hverdag i et *ettersamfunns* perspektiv.

Jeg anser det som formålstjenlig kort å definere hva jeg legger i begrepet *ettersamfunn*. I denne sammenhengen forstås det som et gitt samfunn som inngår i en kontinuerlig og irreversibel prosess, og som aldri vil kunne starte på nytt (Ingold, 2011: 234 og 237 og Vassnes, 1997: 43).

«A pig does not become sick and recover as a hippopotamus: but that is what a society does»
(Radcliffe- Brown, 1937: 83)

I boken *A Natural Science of Society* fra 1937 fremhever professor Radcliffe- Brown at et hvert sosialt samfunn aldri verken kan dø ut eller forbli statisk uforandret (Radcliffe- Brown, 1937: 83 og 89). Radcliffe-Brown påpeker at et hvert sosialt samfunn bestandig vil bestå, til tross for at aktørene som utgjør det dør ut, samfunnet vil da endre seg videre til noe annet (Radcliffe- Brown, 1937: 82 og 83). Dette på bakgrunn av hans oppfattelse av verden som å være i konstant bevegelse, og som umuliggjør det faktum om at man kan gå i samme rennende elv to ganger, blir sosialt liv vektlagt som en kontinuerlig og irreversibel prosess (Ingold, 2011: 234 og 237). Aktørenes sosiale liv (på et hvert nivå i bevegelsesprosessen) springer ut fra pre eksisterende former og gjenoppstår som grunnlaget for et legitimt samfunn (Ingold, 2011: 235). Der samfunnets historiske kontinuitet for det første skaper et bånd mellom de ulike aktørene på tvers av tid, og for det andre danner en grobunn både for stabilitet og muligheter for endringer (Ingold, 2011: 235 og Radcliffe- Brown, 1937: 80 og 82). Likeledes fremmer Smith det faktumet at det er en kontinuerlig sammenhengskraft mellom førmoderne «ethnies» og moderne nasjonal stater (Smith, 1991: 71 og 72). Ulike andre samfunnsteoretikere som både Gellner, Bourdieu og Barth anerkjenner dertil hvordan samfunn i form av kulturelle og sosiale faktorer kan enders, men i motsetning til Radcliffe-Brown vektlegger de at samfunnet endres i tråd med aktørene og ikke på tross av dem (Barth, 1969: 14, Bugge, 2002: 231 og 236, Gellner, 1998: 16 og Radcliffe- Brown, 1937: 83). Barth fremhever det faktumet at gruppesamfunnets kontinuitet og mulighet for endring er direkte avhengig av aktørenes egen vektlegging og opprettholdelse av en klar sosial skillelinje (grense) mellom indre medlemmer og utenforstående aktører (Barth, 1969: 14, 15 og 38). Samtidig som Bourdieu i lys av sine maktteorier vektlegger hvordan sosial kapital (aktørers legitime gruppemedlemskap) og kulturell kapital (habitus) innen for et gitt marked (samfunn) er kontekstuelle i den grad av at det er markedets indre aktører som selv definerer og gir kapitalene verdi (Bugge, 2002: 231, 236, 237 og 241).

Ut i fra overnevnte teorier og min egen grunnforståelse av etnisitet og nasjonalisme vektlegger jeg baskisk etnonasjonalistisk identitet som en ikke statisk og menneskeskapt prosess, som kan redefineres og endres over tid av aktørene selv ut i fra de gitte sosiopolitiske kontekstene som preger deres hverdag (Hylland Eriksen, 1995: 427, Jenkins, 2012: 61,

MacClancy, 2007:3, Peral, 2013: 62 og Smith, 2009: 36 og 37). Der mennesket i kraft av å være instrumentelle aktører, aktivt gjør nasjonens felles etniske symboler, tradisjoner, myter og verdier sosialt relevant, som grunnlag for et legitimt følelsesmessig etnonasjonalistisk identitetsfellesskap, som knytter medlemmene av nasjonen sammen på tvers av tid og rom (Ingold, 2011: 235 og Radcliffe- Brown, 1937: 80 og 82, Smith, 1991: 71, 72, 77 og 78).

RELIGION – TRO, TRYGGHET OG TRADISJON

Det er tidlig kveld i den lille fiskelandsbyen Itsaso, og jeg gjorde meg klar til å gå ut for å spise middag. Den siste tiden hadde vært preget av mye vær med storm og regn, men denne kvelden er det stille og rolig. Jeg går til et av byens eldste spisesteder og registrerer at det er lite folk ute i gatene. På spisestedet hvor byens lokalbefolkning ofte inntar sine måltider er det mange gjester. I det jeg kommer inn døren blir jeg møtt av Iker som er en av stedets kelnerer. Jeg har vært utallige ganger på dette spisestedet og har derav fått mitt «eget» bord. I dag blir jeg imidlertid henvist til en plass som gir meg god oversikt over stedets alle gjøremål og gjestene i lokalet. Jeg forstår fort at Iker som kjenner til mitt feltarbeid, har ønske om å vise meg noe som jeg burde få innblikk i. Iker tar opp papirblokken sin som han til vanlig noterer bestillinger på og tegner en kirke og en boks. Han viser meg dette, nikker og peker mot de andre gjestene. Jeg oppfatter at det er snakk om noe vedrørende kirken, men ikke hva Iker vil fortelle meg. Han, som på lik linje med mange andre i dette distriktet kan ikke engelsk, og jeg begrenset med spansk. Vår kommunikasjon foregår ofte med gestikulering, tegninger og enkelt ord.

Jeg registrerer at de ellers både høyløst og snakkesalig innbyggeren er svært stille, og når de kommuniserer med hverandre foregår dette lavmælt. Alle gjestene er pene i tøyet, og de har tydelig lagt sin flid i klesvalget for kvelden.

Under måltidet kommer en jevn strøm med landsbyens befolkning inn i lokalet mens andre forlater spisestedet. Alle henvender seg til en og samme familie med klemming og stille gråt. Jeg avslutter måltidet, og tenker meg hjem for å gjøre notater om hva jeg har sett. I det jeg skal til å gå kommer en lokal fisker inn som jeg ved flere anledninger har hatt interessante samtaler med. Han hilser, og på lik linje med kelneren blir han opptatt av at jeg skal forstå hva som skjer i landsbyen i kveld. Agri kan litt engelsk fordi at han har seilt ute i mange år. Han sier fort og lavt «church» som jeg oppfatter som kirke og «hileta» som jeg ikke forstår betydningen av.

I mitt møte med Agri har de øvrige gjestene brutt opp og er på vei til å forlate restauranten. Når jeg kommer ut har mørket senket seg, og jeg bestemmer meg for å gå en kveldstur til havna. På retur gjennom smale brolagte gater, som krever all min konsentrasjon da det har begynt å regne, blir jeg oppmerksom på at stedets kirke skinner i full flombelysning, og en nydelig og magisk korsang når meg. Jeg blir nysgjerrig og bestemmer meg for å gå nærmere for å se hva som utspiller seg i kirken sent på kvelden. Jo nærmere jeg kommer, jo større inntrykk gir sangen som blir «slynget» ut gjennom de smale steinlagte smugene og hvert skritt nærmere gjør den mer og mer kraftfull. Jeg blir stående usikker foran kirkens enorme tredører og følte på at dette er en privat setting i en slik grad at jeg i respekt for både kirken og de som befinner seg der inne ikke velger å gå inn.

Jeg bestemmer meg for å gå hjem, og begynner på oppstigningen til mitt husvær. Jeg treffer mine husverter som på lik linje med alle andre denne kvelden er pent kledd, og herr Mikolas har på seg sin txapela. De inviterer meg med til kirken. Vi vandrer avgårde og hører sang fra kirken. Fru Mikolas peker på øret sitt og sier: «euskera».

Vi går ikke inn hoveddøren, men via en bakdør i kirken hvor herr Mikolas i dyp respekt tar av seg sin txapela og frakk. Fru Mikolas gjør som sin mann, og tar av seg sin kåpe. I den svært mørke gangen fomler vi oss ned en trapp og åpner en dør hvor vi kommer inn i kirkerommet som er fylt til raden av mennesker. Fremme ved alteret står en kiste med blomster rundt. I dette øyeblikket går det opp for meg at jeg befinner meg i begravelsen til en av landsbyboerne. Jeg følger etter herr og fru Mikolas, og setter meg ned på en av benkene bakerst i rommet.

Jeg ser utover og forstår ut fra kirkens utsmykking at dette er en sjømannskirke som viser tydelig landsbyens kobling til havet gjennom årene som omkranser veggene bak alteret og de blå blyglassene som skaper nærhet til havet. Helgenfigurer i menneskelige størrelser står langs sideveggene i kirken som signaliserer beskyttelse for landsbyboerne. I taket i kirkerommet henger modeller av ulike skip, og herr Mikolas nikker opp og sier med stolthet i stemmet at det er baskiske skip. Det fremstår for meg at alle landsbyens borgere er til stede i begravelsen, både unge som gamle. Jeg blir avbrutt i mine undringer da presten trer inn i rommet.

Etter forrettelsen forlater alle stille kirken gjennom bakdøren som ekteparet Mikolas og jeg kom inn gjennom. For hver mann som kommer ut tar de umiddelbart på seg sin txapela. Menneskemengden, etter hvert som de kommer ut, forflytter seg frem til kirkens hoveddør og samtalene går nå mere høylytt for seg. Hoved dørene blir åpnet, og ut kommer presten fulgt

av seks menn som bærer kisten med den avdødes familie som følge. Når dette skjer har de øvrige deltakerne i begravelsen stilt seg i to rekker og gravfølget passerer disse. Ferden går nå opp gjennom hovedgaten opp til rådhusplassen hvor en likbil står og venter. Når hele følget er kommet frem, legges kisten inn i bilen. Når bilen kjører avgårde avsluttes seansen med ytterligere klemmer og samtaler før følget splittes opp og går hver til sitt.

Jeg hadde i løpet av mitt opphold i landsbyen sett på kirken mange ganger, men aldri vært inne i den før jeg ble tatt med i begravelsen. Dette var med på å skape undring og nysgjerrighet hos meg. Kirken hadde vært fylt av alle generasjoner, og jeg lurte på om dette også gjald i den hverdagslige tro eller om dette var knyttet til tradisjonelle handlinger som dåp, ferming¹⁵, bryllup og gravferd. Ut fra dette fant jeg det av stor interesse å oppsøke kirken på nytt.

Første søndag etter begravelsen observerte jeg at gamle mennesker med det jeg antar var deres barnebarn gikk til kirken. De var alle pent kledd og det var et tydelig skille fra deres hverdagsklær. Igjen så jeg den respekt som ble utvist når de gikk inn i kirken ved å ta av seg hodeplagg og at samtaler foregikk lavmælt. Felles for alle besøkende var at de valgte å sette seg langt mulig frem til alteret. Jeg satte meg langt bak for å vise min respekt ved og ikke presse meg frem. Jeg ble møtt med velvilje i form av smil, men ingen som direkte tok kontakt med meg. Det var tydelig at de godkjente min tilstedeværelse, men inviterte meg ikke inn i deres tro. Jeg observerte at majoriteten av de om lag 70 kirkegjengerne var små barn sammen med den eldste generasjonen.

De neste ukene oppsøkte jeg kirken jevnlig for å se om det var anledninger som samlet landsbyens unge og voksne, men de besøkende var alltid de samme - den eldste garde sammen med de helt yngste, og de besøkende var som før ca. 70 personer i tallet. Ved mine besøk i kirken, fikk jeg alltid vennlige smil og nikk hos kirkegjengerne, og jeg oppfattet med dette at de godtok min tilstedeværelse bakerst i kirken. Deres tilsynelatende aksept med min tilstedeværelse var viktig for meg, da jeg ikke ønsket å bli oppfattet som påtrengende.

Eulalia er en av de eldste damene i landsbyen, og sitter ofte på en benk for å ta seg en hvil utenfor kirken. Sønnen til Mikolas fortalte meg at Eulalia er sterkt troende kvinne, med stor kunnskap om kirkes historie. Han tilbydde seg å spørre henne om hun kan fortelle noe av dette til meg. Slik kommer det til at jeg får en samtale med en varm og kunnskapsrik dame som raust deler sin visdom og sine meninger med meg.

---

¹⁵ Ferming – en religiøs mottakelse av den hellige ånd i den katolske kirke gitt til barn i 12 - 15 års alderen

Eulalia forteller: *Vi baskere var en gang regnet som Europas mest troende og trofaste katolikker, men det er dessverre ikke sånn lenger nå. Jeg husker at når jeg var lita var vi alle sammen alltid i kirken når det var gudstjeneste, slik er det ikke nå. Kirken er kun halvfull og de unge tar seg sjelden tid til å lytte til Guds ord. Jeg skjønner at de unge har det travelt i dag, men for meg blir det underlig når en ikke lenger tar seg tid til gudstjenestene.*

Jeg skal fortelle deg det at vi baskere har en egen spesiell katolsk tro. Vi baskere har alltid kombinert religiøse skikker med våre egne historiske tradisjoner. Jeg husker da jeg selv som ung jente var med min mor og tante når vi utførte agrizaiola ofring ved min bestefars død. Dette ble gjort for at den døde sjel skulle finne veien til Gud. Ofringen fant sted inne i kirken, og stearinlyset som ble tent var kveilet rundt en liten treplate. Etter hvert som lyset brant var det de etterlattes oppgave å hele tiden passe på å vende platen slik at lyset ikke sluktes. Det her er noe som ikke lenger gjøres i vår kirke, og jeg savner den verdighet det viser den døde.

Mine foreldre la sin sjel ned i å oppdra meg og mine søsken etter de katolske verdier, og det var viktig for dem at vi fulgte deres tro. Jeg som mor har forsøkt å gjøre det samme med mine barn, men ser at samfunnsendringer har vært med på å påvirke mine barns valg om verdigrunnlag i deres liv. Jeg vet ikke helt hva jeg synes om det, men skjønner at jeg bare må respektere deres valg. Jeg er takknemlig for at vi bor i samme landsby og at jeg frem til nå har kunnet ta med meg mine barnebarn for å gi de noe av det som jeg fikk i min barndom.
(Min oversettelse)¹⁶

Nede på havna en søndags ettermiddag treffer jeg Agir og hans nevø. Jeg spør om de har vært i kirken i dag, og begge rister på hode og sier nei.

Pio, fisker og 28 år forteller: *Jeg er født og oppvokst her i Itsaso, og kirken har bestandig vært en stor del av mitt liv. Så lenge jeg kan huske var jeg alltid med mine besteforeldre i kirken på søndager. Det var ikke så ofte mine foreldre var med. Dette var liksom en greie mellom oss barnebarn og besteforeldre. I dag går jeg sjeldent i kirken på søndager, men kirken er viktig for meg når det gjelder store markeringer i livet som høytider og tradisjonelle handlinger som dåp, ferming, bryllup og gravferd. Jeg husker ikke helt hva som gjorde at jeg sluttet å gå i kirken på søndager, men jeg tror det handlet om at jeg ville bruke tid med venner, og at mine*

---

¹⁶ Eulalia forteller sin historie på spansk og Herr Mikanos sønn oversetter dem til meg på engelsk under samtalene

foreldre ikke motsa meg. Dermed ble det bare sånn, men jeg vil beskrive meg selv som en troende katolikk. (Min oversettelse)

Smith synliggjør i sitt etnosymbolistiske perspektiv betydningen av religionens sin samlede funksjon i nasjoner som mangler egne stater (Smith, 2009:51). Der det vektlegges hvordan religiøse institusjoner fungerer som voktere og kilder til nasjonens felles delte tradisjoner, normer og verdier samtidig som det danner grunnlag for et sterkt følelsesmessig tilhørighetsbånd mellom medlemmer i nasjonen (Smith, 2009: 51).

Både Eulalia og Pio sine historier viser hvor sammenflettet religion og hverdagsliv fortsatt er til tross for en nedgang i antall besøkende i kirken. Begge beskriver den sterke koblingen mellom det å være baskisk troende katolikk og hvordan viktige religiøse verdier gjøres relevant gjennom deres tradisjoner, normer og verdier (Smith, 2009: 77). Videre fremkommer det i deres historier at kirken og religionen er en felles møteplass på tvers av generasjoner hvor videreutvikling av fellesskap legitimerer aktørenes følelsesmessige tilhørighet til den baskiske nasjonen og dens identitet.

Gunnhild Hagestad gjør et poeng av at det ikke er informantenes alder, men deres historiske forankring som er grunnlaget for forhandling og videreførelse av religionen som identitet faktor (Hagestad, 1987: 12). I forholdet mellom generasjonene skjer det en påvirkning og fortolkning av samfunnsendringer hvor familien tolker og skaper dette til en felles tilhørighet (Hagestad, 1987: 13).

Eulalias historie viser en nostalgi for hvordan hennes historiske forankring preger hennes syn på religion, samtidig som den viser hennes bevissthet og aksept på de endringer som avstedkommer i samfunnet. Pios fortelling viser også hvordan samfunnsendringene blir akseptert av hans familie ut i fra de sosiale og politiske kontekstene som er en del av hans hverdag. Begge historiene viser at religion fortsatt står som et sentralt etnonasjonalistisk rituale og grunnlag i familiene på tvers av generasjoner (Smith, 2009: 77).

«Å DANSE SEG BASKISK»

På en av mine mange togreiser gjennom Euskadi kom det til mitt første møte med den levende baskiske folkedansen. På et av togstoppene langt ute på landet var en gruppe voksne mennesker samlet i dans ved siden av stasjonen. Jeg gjenkjente med en gang den baskiske musikken som består av trommen danbolina og fløyten txistu. Gruppen bestod av ca 20

mennesker som stod i en formasjon lik en firkant og danset. Det var mange mennesker i alle aldre som stod rundt som publikum, og felles for de alle var at oppmerksomheten var rettet mot dansegruppen. I et kort øyeblikk fikk jeg innblikk i konturene av en eldgammel tradisjon og jeg ble fasinert av hvordan baskisk identitet ble gjort relevant og kommunisert i dagens Euskadi. Før jeg helt evner å ta innover meg det som utspiller seg ved stasjonen forlater toget perrongen og rullet videre på sin ferd med meg undrende om bord.

Om lag en uke etter togturen, mens herr Mikolas og jeg gjennomgår dagens utgave av den lokale morgenavisen i spisestuen, blir rommet plutselig fylt med toner fra flere txistufløyter akkompagnert av høylytte danbolina drønn. Jeg kikker raskt ut av det åpne vinduet, men ser ikke noe på gaten utenfor. I samme øyeblikk spretter den aldrende herr Mikolas opp på benene. Øynene hans lyser og hele ansiktet er fylt av glede mens han rask går ut til den tilstøtende stuen. Jeg blir sittende alene og lure på både hva den høye musikken er og herr Mikolas plutselige store iver. Mikolas er like snart tilbake som han forsvant, og peker ivrig ut av vinduet mens han sier «vamos, vamos dantzaria».

Avisen blir liggende igjen på bordet, og jeg følger raskt etter herr Mikolas som allerede er på tur ut døren. Like utenfor pensjonatet blir vi møtt av en jevn strøm med glade mennesker som alle målrettet går mot rådhusplassen. I det vi kommer nærmere blir musikken høyere og høyere, samtidig som en jevn rytme av det som senere viser seg å være dansene mennesker med sko som slår mot brusteinene. Lydene av de taktfaste dansetrinnene forplanter seg med all sin kraft i de gamle murveggene. I det vi runder hjørnet utfolder den ellers så grå og kjedelige rådhusplassen seg som en festarena med farger, latter, musikk og feststemte innbyggere. På trappen til rådhuset har et lokalt orkester tatt plass for å øve utendørs i vårværet, noe som har ført til at innbyggerne ser sitt snitt til å ta en impulsiv fiesta. Gamle som unge gleder seg over gjensyn med naboer og gode venner, og alle deltar med stor glede og iver i dansen.

Herr Mikolas hiver seg ut i dansen og jeg blir stående å observere. Med stolt holdning hos både kvinner og menn rekker de hendene opp i luften mens de hopper opp og ned parallelt mens de krysser benene, og hver gang benene treffer bakken knipser de taktfast i hendene. Dansen foregår i sirkel med gjentagende bevegelser. Selv de som av sykdom og alder ikke lenger kan danse befinner seg nært begivenheten og motiverer, trygger og lærer sine barnebarn dansetrinnene.

Herr Mikolas og hans sønn bryter ut av dansen og kommer mot meg. Sønnen til Mikolas som snakker godt engelsk formidler at hans far har et stort ønske om at jeg skal delta i dansen. Jeg viser nok noe bekymring, og herr Mikolas legger sin hånd på skulderen min og begynner stødig og erfarent og vise meg dansens trinn. Han er en nøye læremester og ikke før jeg evner å vise og ha forstått trinnenes mønster trekker han meg med inn i dansen sammen med andre.

Herr Mikolas og flere av danserne er tydelig stolt over at jeg etter beste evne forsøkte å delta i dansen. I landsbyen visste de fleste etter hvert om mitt feltarbeid, og etter dansen ble jeg invitert til å dele et måltid på et av de lokale spisestedene. De ønsket å belønne min deltakelse.

Når dansen brytes opp av kirkeklokkespillet som markerer starten på siestaen er vi en gruppe på seks stykker som går til spisested Haragia. Ved ankomst går vi målrettet samlet til deres stambord som ligger midt i hjerte av den lille kroa. Inne i Haragia henger det små baskiske papirflagg på veggene, møblene er rustikke og på veggen bak mursteinpeisen henger det bilder av baskiske tradisjonelle idrettsutøvere. Kroen har mange gjester og rommet er fylt av summing og prat som foregår på både baskisk og spansk. Noen kommer og alle blir hilst på, noen går og alle blir tatt farvel med noen ord.

Jeg blir plassert på enden av bordet, og Xabier, som er rundt 25 år og den yngste i følge, går for å hente to flasker Txakoli, den lokale vinen som produseres i området. Fru Goircoechea som er kroens vertinne kommer smilende med seks glass, og mens hun slipper sin tunge kropp ned på en av de ledige stolene sprer hun glassene erfarent utover bordet. Fru Goircoechea lurte på hvem jeg er, og før jeg rekke å svare er det mange rundt bordet som raskt vil fortelle henne det. Det er god stemning, og samtalen rundt bordet handler om prisnivået i Norge, hvor alle er enig om at dette er et fryktelig dyrt land.

Kokken roper ut fra kjøkkenet om vi er klar for mat, og ut kommer herr Goircoechea med et stort brett fylt av nygrillet fisk. I det maten kommer på bordet blir det stille i noen minutter, og alle ser ut til å være dypt opptatt med måltidet. Maria, som er 35 år og høyt utdannet, henvender seg til meg og sier på engelsk: « Kristoffer, do you realize the importance of our local cuisine? For you know, not only does it fill up your stomach, but it also reinforces and maintains our culture and Basque community».

Praten går livlig rundt bordet om matens betydning i deres hverdag. Måltidet nærmer seg slutt og jeg sier spontant på baskisk «eskerrik asko» som betyr takk for maten. Alle rundt bordet jubler og herr Mikanos sier at jeg snart kan kalle meg basker. I den gode stemningen i

selskapet drister jeg meg til å spørre om deres personlig forhold til dansen, og til mitt hell er det noe de alle ønsker å dele med meg.

Herr Mikanos forteller: *Mine første minner med baskisk folkedans var på en lokal fiesta her i landsbyen for over 65 år siden hvor både min far og bestefar var ivrige dansere. Dette var et stolt øyeblikk for meg som liten gutt. Gjennom hele min oppvekst var dans viktig både hjemme og i sosiale sammenhenger. Det var storfamilien som stod for opplæring av dansingen, og det var svært viktig for min slekt at alle i familien kunne danse. Du må forstå Kristoffer, at vi danset ikke bare kun for å danse, dansen har en viktig kraft med seg for å binde oss sammen i vårt fellesskap.*

I dag er det lov å være basker, det er ingen som nekter deg det. I de gamle Franco dagene da det meste var forbudt og kunne straffes med døden fikk den tradisjonelle dansen en enda større betydning. For du vet, ingen kunne jo nekte oss det. (min oversettelse)¹⁷

Fru Goircoechea ca. 55 år forteller: *Jeg kan ikke minnes mine egne første dansetrinn, men det må ha vært akkurat i det jeg lærte meg å gå. Som liten jente vokste jeg opp på en basseria ikke langt fra Bilbo i et hjem fylt av en stor søskenflokk med storfamilien i de nærliggende husene. Dans var en stor del av vår familie og det kunne avstedkomme dansetrinn hvor som helst og når som helst. Like i nærheten av oss var det en liten landsby som det ofte var fiesta i og et årlig karneval hvor dans stod i fokus. For meg er dans en måte å skape nærhet på, og som gir gode minner tilbake til fortiden. Det er en stor glede å se at egne barn og barnebarn tar del i dansen og at de har funnet sin plass i den. Dansen vet du, minner oss hele tiden på hvem vi er!*

(Min oversettelse)

Xabier, 25 år og student forteller: *Jeg bor jo ikke lenger i landsbyen og jeg synes det er veldig godt å komme hjem å få ta del i en og annen fiesta. Som liten var dette noe vi bare gjorde, men nå når jeg er blitt voksen kjenner jeg på takknemlighet over å være en del av dansen. Jeg vet at det vil bli viktig for meg å gi det til mine barn når jeg en gang blir far.*

Når jeg var liten gikk jeg på kulturskole hvor jeg lærte både å danse og å spille txistu. Dette var noe nesten alle ungene i vår landsby gjorde, og jeg tror at det er sånn enda. Jo eldre jeg blir jo mere kjenner jeg på viktigheten og stoltheten av å vise at jeg er en basker.

(Min oversettelse)

---

¹⁷ Alle forteller sin historie på spansk og Herr Mikanos sønn oversetter dem til meg på engelsk under samtalene

Timene i samtalene om dansens betydning har gått fort. Bordet er fylt av glass, kopper og fat, og når praten stilner sitter vi alle tankefulle rundt bordet. Det er tydelig at temaet har brakt frem mange minner hos mine informanter. Herr Mikanos tar igjen ordet og sier: «Vet du Kristoffer, det hele handler om å danse seg baskisk – det er det vi gjør og alltid har gjort!»

Nasjonale felles symboler, tradisjoner og seremonier blir gjort relevant som tydelige aspekter av nasjonalisme (Smith, 1991: 77). Disse fungerer som en kroppsliggjøring av nasjonens normer og verdier som et symbol for å befeste imaginære og horisontale fellesskaps relasjoner mellom medlemmene (Anderson, 2006: 7 og Smith, 1991: 71). For det andre kan man i lys av Billings teori om banal nasjonalisme og sosiologen Aron Belkin fremheve hvordan tradisjonelle folkedanser ikke bare er dans, men også en form for kroppsliggjorte emblemer på en felles baskisk identitet (Billing, 1995: 150 og Belkin, 2012: 60).

I dette avsnittet viser de etnografiske vignettene at dansen blir gjort sosialt relevant og fungerer som en samlende identitets markør, der nasjonens betydning fremmes gjennom kroppsligpraksis av baskisk identitet. Det bygges her gjennom handlingen ved å danse i fellesskap et aktivt bånd mellom og på tvers av aktørene i generasjoner. Minner fra en barndom vil ofte sitte igjen for resten av livet (Hagestad, 1987: 10). De tre historiene viser hvordan informantene fremhever betydningen av egne minner fra barndommen som en del av et legitimt grunnlag til den baskiske nasjonen.

Bourdieu fremmer i sine teorier om makt kulturell kapital som en konkret relasjon til samfunnet (Bugge, 2002: 239). Der kulturell kapital blir vektlagt som aktørenes habitus, og som setter de i stand til å handle, oppfatte og vurdere ut i fra konkrete handlingsmønstre (Bugge, 2002: 225 og 238). Dette forutsetter at det innad i nasjonen eksisterer en felles oppfatning av den gitte kulturelle kapital som en betydningsfull verdi i samfunnet (Bugge, 2002: 238). Herr Mikanos og fru Goircoechea historier viser hvordan dansen aktivt blir kroppsliggjort som en fellessamlende identitetsfaktor. Samtidig som dansen blir gjort sosiopolitisk relevant som en aktiv handling som hever egen identitets følelse på bekostning av utenforstående aktører.

HODEPLAGGET TXAPELA SOM IDENTITETSMARKØR

Dersom man vandrer gatelangs i Etxe vil man umiddelbart bli oppmerksom på at landsbyens eldre herrer ofte går med et sort hodeplagg. Hodeplagget heter txapela, og er et eldgammelt symbol på dens eiers identitet som basker. Når man så ser på den yngre garde av mennene i landsbyen er txapelaen nærmeste totalt fraværende i hverdagen. På gamle bilder eller malerier fra 1900- tallet ser en at alle menn, både unge og gamle bærer sin txapela. Historisk sett er txapelaen et sentralt symbol for å befeste baskisk tilhørighet.

Hvordan er det så blitt slik at de unge baskerne ikke bruker txapelaen lenger? Jeg får mulighet til å samtale med Miguel og hører hva han mener er grunnen til dette. Miguel som tidligere har studert noen år i Bilbo kan engelsk.

Miguel ca. 45 år forteller: *Txapelaen er en gammelmanns ting som bare brukes av eldre i hverdagen. Vi yngre, også barna, bruker txapelaen når det er fest eller at spesielle anledninger skal markeres slik som minnemarsjen hvor barna er utkledd i tradisjonelle baskiske drakter som gjeterer. Hatten har sin opprinnelse fra gjeterkulturen og er laget av ull. For meg er det ikke naturlig å ikle meg txapelaen til daglig, men på den andre siden synes jeg det er helt naturlig at de eldre går med hatten. Jeg vet ikke om jeg vil bruke txapelaen til hverdags når jeg blir gammel. Min bestefar gikk alltid med sin hatt sirlig plassert på hode til alle anledninger. For han var hatten like viktig å ta på seg som vi tar på oss våre sko. Min far brukte ikke txapela som voksen mann, men nå som en eldre herre er dette også for han blitt en del av hverdagsantrekket. Selv om txapelaen ikke brukes så ofte av oss unge, er det helt sikkert at en hver basker anser den som et stolt virkemiddel for å vise hvem vi er.* (Min oversettelse)

Gjennom en av mine informanter ble jeg introdusert for Bai (23 år) som jobbet i en frivillig organisasjon hvor mange unge voksne deltok. Jeg fikk anledning til å bli med han dit på et møte og temaet for kvelden handlet om utvikling av identitet. Disse unge menneskene var svært opptatt av bevaring av de tradisjonelle identitetsmarkørene i bybildet. Her falt det seg naturlig at jeg kunne spørre Bai om hvorfor ikke noen av disse menneskene som var så opptatt av temaet identitet ikke brukte txapelaen. Bai svarer kontakt: «nei, det er jo kun for gamlinger». Etter en stund sier han: «men vi gjør det når vi kler oss opp til fiesta». Det blir tydelig at Bai ikke fester seg noe videre med refleksjoner rundt bruken av txapelaen da han så begynner å snakke med meg om viktigheten av lokal kunst i byparken.

Når jeg noen dager senere skal møte Pedro og hans venner til middag, kommer på nytt bruken av txapela opp. De fire mennene, som er omtrent i samme alder mellom 40 og 50 år, har samme oppfattelse av at txapelaen er gått av mote. De forteller at de eldre mennene som bruker den i hverdagen i dag er vokst opp med luen, og at det i dag ikke er moderne å gå med hatt. Det er likevel et viktig symbol for dem som baskere og som brukes av dem alle ved spesielle anledninger. Pedro sier: «de store forbildene for en basker er ofte de generasjoner menn som har vært i familien, og felles for dem alle var at de alltid var ikledd sin txapela».

Txapela som en identitets markør fremmer her hvordan det avstedkommer både kontinuitet og endring i symboler som befester aktørens tilhørighet til egen baskisk identitet og nasjon. Dette i tråd med Radcliffe-Browns teori som samfunnets evigvarende utviklingsprosess (Radcliffe-Brown, 1937: 82). Samt Barths vektlegging av hvordan grupper endres i tråd med aktørens sosiale vektlegging av gitte faktorer (Barth, 1969: 14). Det er her historiene viser at det er aktørene selv som ut i fra deres hverdagsliv benytter seg av txapelanen som en del av en større symbolsk konstruksjon for grunnlaget for et kollektivt imaginært fellesskap (Jenkins, 2012: 61). Informantene ut i fra deres egen historiske forankringer danner grunnlaget for hvordan hatten blir gjort relevant i kroppslige vaner i deres sosiale liv (Billing, 1995: 8). I hverdagslivet blir txapelaen båret av eldre herrer, hvor den smelter seg inn i bakgrunnen som en daglig «uflagget» påminner om nasjonen Euskal Herria (Billings, 1995: 43, 49 og 50). Ved spesielle anledninger blir txapelaen tatt inn av den yngre generasjon og benyttet som et felles legitimt tilknytningssymbol til egen etnonasjonalistisk identitet i lys av tilhørighet til fortiden (Smith, 1991: 77 og 78 og 2009: 44 og 45).

FRA ARBEID TIL HEDER OG ÆRE VIST GJENNOM IDRETT

Nede i havna i Itsaso på ettermiddagstid er det estropadak, baskiske regatta roere, et vanlig syn. Dette er en aktivitet som fanger skuelysten til alle forbipasserende, også meg. I tiden i Itsaso ble det derfor ofte til at jeg gikk ned til havnen for å se på roerne når de taktfast i full fart kom inn i havnebassenget for å snu sine båter.

Agir som jeg ofte møtte i havna og som alltid hadde tid til en prat med meg og mine undringer, skulle også her vise seg å bli en viktig bidragsyter i min forståelse av roernes hedring til havet og fangstmennene.

Agir forteller: *Vi kystbaskere har alltid hatt et nært forhold til havet som fortsatt i dag en del av vår identitet. Det har vært en del av vår næringskjede i mange hundre år og har gitt oss mulighet til både mat til familien og en inntektskilde. Det er ikke så mange av oss i dag som jobber som fiskere, og mitt inntrykk er at for dagens unge handler det ofte om å få seg godt betalte jobber i trygge omgivelser.*

Disse regattaroerne som du ser i havna har sin opprinnelse fra det tidligere fangstfiske, og fiske på havet på den tiden krevde at du var en sterk mann som kunne tåle en et stykke reallt arbeid. Det var en evig kamp om å få den største fangsten å klare å levere den inn til land først. Du skjønner dette handlet om penger og for å få best betalt så måtte man komme seg raskt avgårde, få en god fangst og komme seg først tilbake til fiskehandleren. Det var sånn at den som leverte varen først til fiskehandleren fikk best betalt. Når fiskehandleren hadde fått sitt, var han ikke så interessert i å gi en god pris for varen. Måten de utførte sitt arbeid på ble gradvis redusert fra antall menn til bedre og tryggere båter.

Det du ser på havna her om ettermiddagen er en utvikling fra det som før var et beinhardt arbeid og som nå er blitt en idrett og fritidssysse. Vi baskiske fiskere, når vi ser en trainera¹⁸ farer forbi, blir alltid minnet på om det slitet våre forfedre måtte gjennomgå for å overleve. Jeg synes det er godt å få slike påminnelser. (Min oversettelse)

Heder og ære til baskisk kulturhistorie gjennom idrett så jeg igjen under mitt opphold i landsbyen Etxe. Denne gangen med røtter fra baskisk gårdsdrift. En kveld jeg kom hjem stod TV på og jeg ble stående å se litt. Nattportieren kommer bort og spurte meg om jeg kjente til aizkolariak. Jeg svarte at dette ikke var kjent for meg.

Javier, 35 år: *Formålet her er å dele så mange trestokker med øks på kortest mulig tid. Det er to lag som består av en person på hvert lag og som kjemper mot hverandre. Sporten har sin opprinnelse i gårdsarbeidet fra gamle dager. Dette var et tungt arbeid og baskiske jordbrukere begynte etter hvert å inngå veddemål med hverandre om hvem som kunne felle flest trær på kortest mulig tid. I dag vet ikke jeg om noen som driver et så tungt gårdsarbeid. Med tiden har dette utviklet seg til å bli en sportsgren som faktisk illustrerer hvordan dette arbeidet ble gjort for lenge siden. Jeg synes det er en tøff sport, og det er bra at ikke vår baskiske arv blir glemt.*

---

¹⁸ Trainera – den største av tre typer robåter som benyttes under estropadak regattaer.

Hver fredag er det marked i Etxe, og her selges alt av varer som er produsert på de omliggende gårdene. Det er et yrende folkeliv, og når det kommer en minibuss til markedet bryter folkemengden ut i jubel. Ut kommer fire kraftige menn som til hoing av folkemengden går bort en plass hvor det står firkantede og runde steiner.

En av mennene går i feltet, rister løst på armene og lett som ingen ting løfter han opp steinen på 100 kilo opp til skulderhøyde. Steinen blir satt ned, og speakeren som jeg så blir oppmerksom på sier noe på spansk som jeg ikke oppfatter. Mannen som har løftet går ut av feltet og inn kommer det en ny. Han løfter neste stein som er merket med 125 kilo. Denne mannen løfter steinen opp og ned mange ganger i løpet av ca 15 minutter. Slik fortsetter det, neste deltaker gjør som det forrige og det samme gjør sistemann. Når sistemann er ferdig snakker så speakeren på nytt, og alle tilskuerne klapper. Mennene kommer så tilbake samlet og begynner å løfte på steinene som veier fra 150 til 200 kilo. Disse steinene løftes kun et par ganger av hver deltaker. En vinner blir tydeligvis kåret, og for meg er det uklart hvorfor akkurat denne mannen ble vinneren.

Dette forstod jeg ikke så mye av, så når jeg svinger innom butikken og ser Jose som jobber som lærer går jeg bort og spør om han kan forklare meg om steinløfterne på torvet. Jose ber kjøpmannen om en papirlapp og skriver ordet *harrijasotzaile*.

Jose sier: *«de mennene du så på torvet er utøvere av den baskiske tradisjonelle sporten harrijasotzaile. Formålet er å løfte steinen opp i skulderhøyde så mange ganger som mulig. Du så at det var ulik vekt på steinene og det er den miste steinen som skal løftes flest ganger opp i skulderhøyde. De største er så tung at her er det om å gjøre og bare vise at en klarer å løfte så mange kilo og flere ganger enn dine konkurrenter.*

I dag er dette en sport hvor utøverne trener over langt tid, men før var dette en del av det vanlige jordbruksarbeidet når jorder skulle ryddes og hus bygges. Da skjønner du at sporten har sitt opphav i jordbruket. Jordbrukerne lot det gå sport i dette arbeidet og veddemål ble et avbrekk som gjordet dette slitsomme arbeidet spennende. Dette er jo ikke en idrett for hvem som helst, men «alle» lar seg fascinere av styrken til disse mennene. Baskiske tradisjonelle sporter som denne tar i dag vare på verdiene fra baskiske tradisjonsyrker og samtidig skaper et varig bånd og tilknytning mellom generasjonene». (Min oversettelse)

I sin bok *Banal Nationalism* siterer Billing James konklusjon: «(...) sport is never merely sport (...)» og fremmer det faktum at sport innehar både en kulturell og politisk betydning

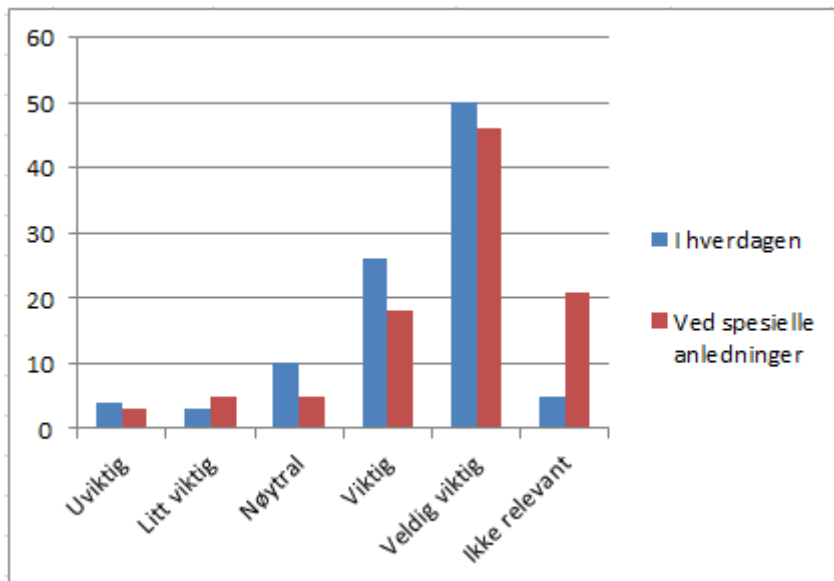
(Billing: 1995: 119 og 150). Der de tradisjonelle baskiske sportene blir i tråd med Billing regnet som et kulturelt mønster for å opphøye nasjonens dominans (Billing, 1995: 151). Avsnittes etnografiske vignetter viser at historiene beskrives med stolthet og ære følelse over idretten som gjenspeiler fortiden med svært krevende (og farlige) yrker. I både Agir, Javier og Jose historier fremkommer en tilhørighet mellom individene i dag og de tidligere baskiske yrkesutøverne med særlig vekt på tradisjonelle verdier. Aktørene i den baskiske nasjonen skaper en felles virkelighet gjennom konstruksjon av tidligere tradisjonelle yrker til symboler som legitimt befester nasjonens røtter i den baskiske etniske historien (Hylland Eriksen, 1992: 481).

DET BASKISKE TREET I STADIG VEKST

Dagens baskere lever i et samfunn som preges ved at det er etter noe annet, der de lever i et imaginært felleskap av sosiale relasjoner, tradisjoner, verdier og normer som følger etter hverandre i konstant bevegelse og tilpassing som preges av kontinuerlige bånd av aktører i det som jeg forstår som et *ettersamfunn* (Anderson, 2006: 6, 26 og 33, Ingold, 2011: 234 og 237 og Vassnes, 1997: 43 og 44).

Gjennom mitt etnografiske innsamlede materiale har jeg i dette kapitlet søkt å redegjøre for hvordan baskisk etnonasjonalistisk identitet inngår i det som jeg har beskrevet som et *ettersamfunn*. Ved bruk av spørreskjemaer har jeg fått innsikt i respondentenes egen tilskrivning av egen baskisk identitets viktighet i hverdag og ved spesielle anledninger. Deres vurderinger fremkommer i graf 3. 1. Av de 98 respondenter viser grafen at 50 % anser sin egen baskiske etnonasjonalistiske identitet som *veldig viktig* i hverdagen og 46 % som fremmer den som *veldig viktig* ved spesielle anledninger. Videre viser grafen at prosentandelen som oppfatter viktigheten av egen baskiske identitet som viktig og veldig viktig er betydelig større enn de som oppfatter dette som uviktig og lite viktig.

Graf 3. 1: Illustrerer respondentenes holdninger til egen etnisk identitet i hverdagen og ved spesielle anledninger.

Det baskiske treet har sine røtter i fortiden, en stamme som vokser inn i nåtiden og grener som strekker seg inn i fremtiden. Treet er konstant avhengig av næring fra egen jord i form av baskisk selvtilskrivelse av egen etnonasjonalistisk identitet, samt sol og regn som forstås her som andre utenforstående aktørers erkjennelse av baskisk identitet for å kunne vokse og overleve (Barth, 1969: 11).

Med det baskiske treet kan man illustrere hvordan det gjør det mulig å fremme historisk kontinuitet og endringer i det baskiske samfunnet. Det skaper muligheter for aktørens oppfattelse av fortiden som grunnlag for nåtiden, og samtidig setter aktørene i stand til å kunne handle, kommunisere og reflektere over de lange linjene som preger deres hverdagsliv og de endringer som springer ut av sosiopolitiske kontekster.

Jeg har gjennom kapittelets etnografiske vignetter og historier søkt å fremme hvordan mine informanter fra ulike generasjoner aktivt oppfatter, kommuniserer og sosialt vektlegger fire ulike etnonasjonalistiske identitetsfaktorer i deres hverdag som grunnlag for å legitimere sin egen følelsesmessig tilhørighet til egen etnonasjonalistisk identitet, og et gyldig medlemskap i en felles baskisk nasjon på tvers av utallige generasjoner. I tillegg kan man fremheve hvordan religion, tradisjonell dans, txapela og ulike former for tradisjonelle sportsgreners betydning og bruk som identitetsfaktorer gjenspeiler de ulike sosiopolitiske kontekstene, som til en hver tid gjør seg gjeldene i aktørens hverdagsliv og ut i fra deres egen historiske forankring.

Det baskiske treets røtter har gjennom mangfoldige generasjoner av baskere blitt hedret i form av myter, symboler, tradisjoner osv., og gjort sosialt relevant som legitimt grunnlag for egen etnisk identitet og skapelsen av deres felles nasjon. I treets røtter ligger historien til nasjonen, som blant annet er tuftet på sterk religiøs tro (slik som man også ser i dag). Videre har dansen alltid hatt et sterkt rotfeste som et felles kroppslig emblem på egen etnonasjonalistisk identitet. Baskerne har dertil rotfestet sin styrke, utholdenhet og kraft i tungt fysisk arbeid med fiske, jord og skogsbruk. Ytterligere har en basker alltid vist seg frem med sin karakteristiske og trofaste txapela.

I tråd med tidens tann og aktørenes konstruksjon og utvikling av egen etnisk gruppeidentitet og felles nasjonsbygging, bærer det baskiske treets stamme frem kulturelle verdier, normer og tradisjoner.

I treets grener kan man se hvordan dagens baskere aktivt tar i bruk, ivaretar, endrer og forkaster ulike rotfester som grunnlag for forhandling av en felles etnonasjonalistisk identitetsforståelse. Der religion fortsatt står sterkt, men fremvises i mindre grad i kirkerommet. Dansen fortsatt fyller gater og hjem, og skaper felleskapsbånd. Txapelaen tas bare frem av den yngre generasjon ved spesielle anledninger og de tradisjonelle yrkene som tidligere generasjoner drev, er blitt omgjort og hedres som idrett.

KAPITTEL 4 - HVERDAGSGLIMT I BASKISK PRAKT

Stolt bæring av txapela.¹⁹

---

¹⁹ Bildene er ment som en presentasjon av de sosiopolitiske hverdagskontekster som preger dagens Euskadi. Samtlige bilder er tatt ute i det offentlige rom og har ingen direkte tilknytning til personer som fremkommer i avhandlingen.

Da txistuorkestret spilte opp til dans,
tok det kun kort tid før forbipasserende kastet seg med i dansen.

Et daglig syn utenfor havnen

og

dagens fangst

Baskere finner alltid en anledning til å feire sin identitet. Øverste bilde viser hedring av egen kultur. Nederste bilde viser feiring av egen by og mattradisjon.

Baskerne er glade i å gå tur, og ferden går ofte ute i den grønne naturen.

På et marked i Euskadi får en kjøpt det meste.

For baskerne har mat en meget stor betydning, og det er lett for en hver å la seg imponere av deres mangfoldige og delikate utvalg av lokal mat.

Lunsjtid i en av de mange pintxosbarene.

KAPITTEL 5 – FRA VARM TIL BANAL NASJONALISME

Når en vandrer rundt i Etxe og Itsaso er det mange flotte byggverk, sjarmerende gater og ofte et yrende folkemylder som en kan oppleve på sin ferd. Med første øyekast ser man i bybildet at landsbyenes beboere lever sitt hverdagsliv der de bruker sitt språk, gjøre sine ærender og pleier sine sosiale relasjoner.

For et noe mere trent øye, på utkikk etter symboler som fremmer baskisk identitet, er dette en vandring som skaper opplevelser, kunnskap og fasinasjon over nasjonens lojalitet og troskap til sin historie og fellesskap. I et antropologisk perspektiv ser man at de ulike baskiske etnonasjonalistiske identitetssymbolene helt klart er til stede i hverdagsbildet, men i større grad som et bakteppe til hverdagen (Billing, 1995: 46).

INNLEDNING

Kapitelet har som hovedmål å vise hvordan baskisk etnonasjonalisme har utspilt seg fra å være en varm og aktiv nasjonalistisk kamp, til å bli en mer banal hverdagsnasjonalisme i Euskadi. Jeg vil redegjøre for hvordan baskisk etnonasjonalisme oppstod på slutten av 1800-tallet som tilsvar på sosiopolitiske endringer innad i Euskadi. Vider vil jeg ta for meg nasjonens utvikling ved å se nærmere på ulike faser som har dannet grunnlaget for dagens baskiske nasjon.

Kapitelet vil gjennom fire empiriske vignetter og fortellinger belyse hvordan baskisk etnonasjonalisme har opparbeidet seg, og fulgt de sosiopolitiske kontekstene som har preget mine informanternes hverdagsliv. Med utgangspunkt i det baskiske treet vil en her gjennom kapitelet se den historiske kontinuitet og de endringene som har vært i det baskiske samfunnet opp gjennom tiden.

Jeg vil i slutten av kapitelet søke å redegjøre for hvordan baskisk identitets symboler og verdier kommer til uttrykk i et postradikalt banalt hverdagsliv.

EN ETNONASJONALISTISK NASJON MED LANGE RØTTER BLIR TIL

I løpet av mange møter og tilfeldige samtaler med lokale innbyggere i Euskadi, ble baskernes opprinnelse et sentralt samtaleemne. Der jeg oppfatter at majoriteten av baskerne stolt proklamerte og ofte gestikulerte det faktumet at deres baskiske forfedres røtter her i Euskal

Herria strekker seg helt tilbake til steinalderen eller enda lengre bakover i tid. Likeledes fremhever Collins i sin bok *The Basque* fra 1989, at baskerne generelt selv hevder å ha bodd, og kan spore sitt opphav tilbake til det samme området nordvest på den Iberiske halvøy siden 9000 år før Kristi fødsel (Collins, 1986: 2 og 7). I et etnonasjonalistisk perspektiv fremmes det ofte at baskerne som et felles folk alltid har motsatt seg all form for absorpsjon av nærliggende nabokulturer eller invaderende styrker. Dette til tross for tapet av egen politisk hegemoni påpekes det at de har klart å ivareta sitt eget språk, egen materialistisk kultur og en egenartet fysiologi (Collins, 1986: 9, Hooper, 2006: 233 og 234, Kurlandsky, 1999: 19 og Zulaika, 1988: 17).

De første skriftlige kildene som med sikkerhet omtaler baskerne og deres stedstilhørighet til dagens Euskal Herria, ble nedtegnet av greske og romerske geografer en gang mellom år 218 f. Kr og rundt Kristi fødsel (Collins, 1986: 9, Heiberg, 1989: 14, Hooper, 2006: 235 og Kurlandsky, 1999: 19). Tekstene beskriver fire ulike klaner som alle bodde i samme område og snakket ulike dialekter av euskera, samt ble styrt av familieoverhoder (Collins, 1986: 16 og Heiberg, 1989: 14 – 16). De fleste forfattere som har skrevet om de tidligere baskiske generasjoners liv, anerkjenner alle det faktumet at baskerne har bodd i samme område i mange tusen år, men som Collins skriver: «(...) they exist only when we can see them» (Collins, 1986: 15 og Woodworth, 2007: 15). Altså må de tidligere fasene av baskiske generasjoners liv, før de trer inn i de skiftelige kildene, heller antas enn fastslås med sikkerhet (Collins, 1986: 15)

Ved de romerske legionærs inntog på den nordvestlige Iberiske halvøy, gav de baskerne de møtte tilnavnet Vascones (Kurlandsky, 1999: 19). Heiberg fremhever at romerne innehadde en svært liten interesse i disse menneskene som ofte levde i fjerntliggende fjellområder og i utfordrende kyststrøk (Heiberg, 1989: 14). Likeledes påpeker Woodworth at baskerne selv hadde liten interesse av de nyankomne (Woodworth, 2007: 25). Derimot betydde det ikke at baskerne fikk leve kulturelt isolert og fri for påvirkning av sine nye naboer (Collins, 1986: 13). Kildene viser at romerne hadde rimelig kontroll og interesse over området i den grad at de fikk de lokale vascones til å bygge veier, jernverk og egne landsbyer til dem (Hooper, 2006: 235).

Etter Romerrikets tilbaketrekking og senere fall fra Hegoalde oppstod det et maktvakuum som muliggjorde at klanene fikk på ny styre i stor grad for seg selv, kun delvis påvirket av Spanias

nye erobrere²⁰ frem til den totale underleggelsen av den spanske kronen (Astrain, 1997: 70, Heiberg, 1989: 16 og Woodworth, 2007: 24 – 26). Nafarroa utviklet seg til å bli et av de første katolske kongedømmene (Pamplona y Najerea) på den Iberiske halvøy i år 905 og holdt stand som en uavhengig stat frem til krigsnederlaget mot Castilla i året 1512 (Astrain, 1997: 7, Heiberg, 1989: 17 og Zulaika, 1988: 17). Araba ble fra ca. år 800 og frem til områdets inkorporasjon i det kastiljanske riket i 1331, styrt av et råd bestående av medlemmer fra regionens øverste samfunnsklasser og kjent som Cofradia de Arriga (Heiberg, 1989: 18). Bizkaia ble siden år 870 regjert av den personen som innehadde adelstittelen *Señor de Viscaya*, og som sverget evig troskap til den kastiljanske kongen (Heiberg, 1989: 19). I nesten 500 år var det samme slektslinje som holdt denne tittelen, før den i 1379 gikk til den kastiljanske dronningen og ble fra da kombinert med Castillas krone (Heiberg, 1989: 19 og Xamar, 2012: 19). De to rikene ble på tross av det faktum at de begge anerkjente samme konge, ikke slått sammen før i 1876, da Bizkaia offisielt ble integrert i kongeriket Spania (Heiberg, 1989: 19). Tilslutt kan det trekkes frem at Gipuzkoa allerede i år 1200 ble fredelig inkorporert i Castilla, og før det hadde regionen i 200 år vært underlagt kongeriket Pamplona y Najerea (Heiberg, 1989: 19).

Fra gammelt av hadde baskernes tradisjoner, normer og verdier lagt grunnlag for sosiale konvensjoner kjent under navnet *foru*²¹ i hver enkelt av de baskiske provinsene (Xamar, 2012: 16). På tross av Spanias annektering og påvirkning innad Hegoalde medførte ikke dette til et totalt tap av egen politisk autonomitet (Zulaika, 1988: 17). Dette da den kastiljanske kronen i bytte mot politisk lojalitet anerkjente *forusene* som det nye politiske systemet i de ulike baskiske territoriene (Heiberg, 1989: 20). Der *foruene* fungerte som en samling av lokale lover og tradisjoner sammen med spesielle økonomiske og politiske fordeler, og håndhevet i hver region av et lokalt råd kjent som *Juntas Generales* (Heiberg, 1989: 20, Lecours, 2007: 33 og Zulaika, 1988: 17). *Foruene* gav videre fordeler av å sikre skattefritak fra kronen, fritak for militærtjenesten utenfor Euskadi og gjorde hele området til en fri handel sone uten tollavgifter (Heiberg, 1989: 21 og 23, Woodworth, 2007: 29 og Zulaika, 1988: 17). Formelt var forholdet mellom de ulike baskiske regionale rådene og den kastiljanske kronen å regne som en bindende avtale, da kongen av Castilla (og senere Spania) måtte reiste til Gernika i Bizkaia for å sverge og respekter en opprettholdelse av deres *foru* (Heiberg, 1989: 23,

---

²⁰ Først vandalene, så vestgotere og til slutt maurerne.

²¹ I de fleste tekster og ulike arbeider som omhandler baskernes regionale autonomitet blir den spanske betegnelsen *fueros* brukt på bekostning av den baskiske betegnelsen *foru*.

Woodworth, 2007: 29 og Xamar, 2012: 19). Heiberg fremmer følgende: «(...) One effect of the fueros was to establish each Basque area as little world of its own» (Heiberg, 1989: 20). Foruene styrte majoritetene av det baskiske hverdagsliv og la føringer på alt fra ekteskap til politisk deltakelse (Heiberg, 1989: 20). I et spansk perspektiv vektlegges de ulike baskiske foruene som unike da disse rettighetene normalt tilhørte adelen. I Euskadi var disse gjeldende for alle samfunnsklassene, og skapte et universalt «adelskap» blant dem alle (Conversi, 1990: 61 og Woodworth, 2007: 29). Enkelte forfatterne hevder at disse rettighetene ble gitt til baskerene for å sikre kongens makt og svekke adelens kontroll i området (Heiberg, 1989: 22 og Woodworth, 2007: 29). Foruene var i bruk helt frem til 21. juli 1876, da de grunnet tapet av den andre Carlisten krigen opphørte for godt (Kurlandsky, 1999: 159 og Zulaika, 1988: 17).

Frem til starten av 1500– tallet bestod den Iberiske halvøy av flere små uavhengige kongedømmer (Kurlandsky, 1999: 143). I år 1469 ved inngåelse av ekteskapet mellom tronarvingene av kongedømmene Castilla ved Isabell og Aragon ved Ferdinand markerte dette den formelle opprettelse av en felles spansk stat som underla seg, i løpet av få år, alle de ulike regionene som utgjør dagens Spania inn under et politisk styre (Mess, 2001: 800 og Lecours, 2007: 25, 31 og 32). I år 1516 ble disse kongerikene formelt anerkjent som et felles kongerike, men det medførte ikke til en utvikling av en effektiv sentralisering av staten eller en felles nasjonsbygging (Mess, 2001: 800 og Lecours, 2007: 32). Lecours fremhever videre det faktum at den tidlige spanske staten foretrakk å bevare og videreutvikle ulike regionale identiteter, som igjen medførte at majoriteten av de tidligere kongedømmene beholdt deler av sine egne lovgivende forsamlinger (Lecours, 2007: 33).

I løpet av 1800– tallet hvor Europa var i nasjonalstatenes århundre og i overgangen fra det tradisjonelle til det industrielle moderne samfunn skilte kongeriket Spania seg ut (Mess, 2001: 800). Dette da det liberalpolitiske regimets inntog i Madrid søkte som hovedmål å sentralisere og integrere hele den Spanske stat ved hjelp av en ny liberal grunnlov fra året 1812 (Hooper, 2006: 241, Mess, 2001: 801 og Zulaika, 1988: 17). Den spanske liberalismen var for sent ute til å utvikle felles spanske nasjonalsymbol, og var dertil for svak til å samle hele Spania til en felles legitim nasjon. Dette i lys av at Spania ble regnet som et svakt kongerike med store økonomiske utfordringer, og det faktum at de ulike spanske nasjonale symboler ikke maktet å vekke legitim følelsesmessig tilknytning til en felles nasjonalstat (Heiberg, 1989: 45 og Mess, 2001:801). Ut i fra det faktum at baskerne fryktet for sine egne forus, og ikke ønsket å bli integrert i en spansk nasjonalstat, allierte de seg med den katolske kirken og tilhengerne til Don Carlos i en kamp mot det liberale styret i Madrid i året 1833 (Mess, 2001: 801 og

Zulaika, 1988: 17). Calister krigen ble utkjempet som en borgerkrig mellom årene 1833 og 1839, og hadde sin bakgrunn i en konflikt om arveretten til den spanske tronen (Kurlandsky, 1999: 144). Der den nå avdøde kongen Ferdinand VIIIs kone Maria Christina og deres treårige datter Isabell kjempet mot kongens yngre bror Carlos om retten til å være monark. Prinsesse Isabella og dronning Maria Christina ble regnet som liberale i form av å nærme seg et fransk republikansk sekulært styre gjennom å fremme et svakere monarki og en sterkere antireligiøs konstitusjonell regjering (Kurlandsky, 1999: 144). På andre siden stod Don Carlos for et absolutt monarki, med sterke religiøse røtter og majoriteten av baskerne i Euskadi gav han sin støtte (Hooper, 2006: 241 og Kurlandsky, 1999: 144). For Don Carlos og hans tilhengere endte krigen med tap i 1839. I 1872 brøt det på ny ut en konflikt som fikk tilnavnet den andre Carlister krigen som var en konflikt mellom de liberale som kjempet for en sekulær stat, og de baskiske Carlistene på sin side kjempet for konservative og religiøse verdier hvor katolisismen skulle opprettholde sin stand i samfunnet (Kurlandsky, 1999: 157). I 1876 måtte de på nytt erkjenne nederlaget for den spanske stat, og som konsekvens av deres tap mistet de sine Juntas Generales og foruene opphørte for godt (Kurlandsky, 1999: 158 og Zulaika, 1988: 17). Etter tapet i 1876 fremhever Conversi at det oppstod en ny form for kollektivt bevissthet innad i det spanske kongeriket, grunnet statens nå harde sentraliseringsprosesser, tvangsassimilering og undertrykkelser av etniske identiteter (Conversi, 2007: 23).

Etter at foruene opphørte og staten overtok kontroll, begynte en ny og raskt voksende industrialiserings prosess i Euskadi (Heiberg, 1989: 39 og Hooper, 2006: 241). Fra 1877 og til 1902 var det særlig i og rundt Bilbo at industrien fikk fotfeste i form av noen store fabrikker og mange små familiedrevne bedrifter (Heiberg, 1989: 40 og Hopper, 2006: 241). Den økende industrialiseringen i Euskadi skapte mange nye arbeidsplasser, primært i de baskiske storbyene. Dette medførte at svært mange individer fra den baskiske landsbygden og andre fattige arbeiderer fra øvrige regioner i Spania reiste i hopetall inn til de baskiske storbyene for å tjene til livets opphold (Heiberg, 1989: 42 og Kurlandsky, 1999: 169). Ut fra dette utviklet det seg på kort tid to nye klasser innad i det tradisjonelle baskiske samfunn. Heiberg peker på at disse nye klassene bestod av ikke baskiske immigranter, og den nye baskiske industrielle eliten som identifiserer seg med mer spanske enn baskiske verdier (Heiberg, 1989: 41, Hooper, 2006: 241 og 242 og Medrano, 1995: 19 og 28). Livet i byene var nå pregete av inflasjon, kriminalitet og overbefolkning samt mangel på offentlige tjenester som økte presset på det allerede anspente forholdet mellom mange baskere og ikke baskiske immigranter (Heiberg, 1989: 43 og 44 og Kurlandsky, 1999: 169). De innvandrende spanjolene anså

baskerne generelt som forfordelt i samfunnet, mens flertallet av baskerne var av den oppfatning at de ny ankommende fungerte som en direkte trussel for opprettholdelsen av egne baskiske normer, tradisjoner og verdier. Ut fra dette ble de ny ankommende negativt omtalt som maketos (Kurlandsky, 1999: 169 og 170).

I hverdagen som oppstod etter den andre Calister krigen, og i takt med de store samfunnsendringene ble det lagt grobunn for en sosiopolitisk holdning blant mange baskere som var fiendtlig innstilt mot den spanske stat (Mess, 2001: 802 og Zabalo, 2008: 797). Baskisk misnøye ved tap av foruene, økt statsentralisering og spansk innflytelse i hverdagslivet la grunnlaget for en nasjonalistisk bevegelse kjent under navnet Fourismo som krevde å få tilbake sine tidligere politiske statuetter (Davis, 1997:64 og Mess, 2001:802). I disse sosiopolitiske kontekstene vokste den fremtidige baskiske etnonasjonalismes far Sabino de Arana Gori opp i en lavere middelklasse familie i Bilbo (Zabalo, 2008: 797 og Zulaika, 1988: 18). Arana så hvordan de nyankommende maketosene negativt påvirket området og formidlet i 1897 en holdning om at: «It is thus indisputable that the Basque people and society cannot, (...), fulfill their destiny, nor can our race be saved, as long as we remain subjects of Spain» (Kurlandsky, 1999: 170 og Medrano, 1995: 1). Dette da Arana så en tydelig nedgang av regionens normer og verdier siden den spanske kronens innflytelse gjorde seg gjeldende i middelalderen (Medrano, 1995: 2). Arana mente at denne nedgangen var en direkte konsekvens av den spanske kongens nedverdiggende underordning og manglende respekt for deres baskiske tradisjonelle levesett, samt at nedgangen toppet seg fullstendig når den spanske stat fratok baskerne deres foruer (Medrano, 1995:2). Arana anså derfor den eneste mulighet for å redde regionen fra de konsekvenser som industrialiseringen og statsentralisering førte med seg var å kreve full baskisk uavhengighet fra Spania (Medrano, 1995: 2, Zabalo, 2008: 798 og Zulaika, 1988: 18). Der målet for Aranas kamp var å skape klare grenser som sosialt tydeliggjorde hvem som var legitime medlemmer av den baskiske nasjonen (Zabalo, 2008:798). Dette ble gjort gjennom aktivt å implementere og konstruere en felles nasjonalistisk opprinnelses historie med lange mytologiske røtter, opprettelse av egne nasjonale symboler og en videreføring av gamle etniske tradisjoner, normer og verdier som grunnlag for et legitimt fellesskap (Mess, 2001: 802 og 803). Der man i tråd med både Davis og Mess kan vektlegge den baskiske etnonasjonalisme nærmest øyeblikkelige popularitet skyldtes en oppfattelse av Aranas bevegelse som et imaginært følelsesmessig fellesskap, avhengig av en total integrasjon av hver enkelt aktør for å skape en indre tilhørighet og en samlet front utad (Anderson, 2006: 6, Davis, 1997: 62 og Mess, 2001: 803). For Arana var det

først og fremst blod som var det viktigste kravet for å være en ekte basker, og at man da måtte ha fire baskiske besteforeldre med alle baskiske etternavn (Kurlansky, 1999: 170). På tross av at Arana hadde som mål bringe euskera tilbake til sin fordomsprakt fikk det en sekundær plass, da språket først og fremst ble sett på som en måte å holde det baskiske folket adskilt fra maketosene (Conversi, 1990: 58 og 59). I sin kamp grunnla også Arana i året 1895 det baskiske nasjonalistpartiet, EAJ - PNV, som et tilsvarende til de store sosiopolitiske endringene som utspant seg (Zulaika, 1988: 18). Helt til Arana døde i 1903 kjempet han en årelang ikke voldelig kamp mot staten (Kurlansky, 1999: 175 og Medrano, 1995: 2).

Den baskiske historien viser at Hegoalde aldri har utgjort en felles offisiell politisk enhet, bortsett fra i en kort periode under beleiring av kongen av Pamplona y Najerea (Nafarroa). Ved unntak av Nafarroa har hele dagens Euskadi vært assosiert i en eller annen form med Castilla allerede tilbake til 1200- tallet (Heiberg, 1989: 20, Lecours, 2007: 29 og Woodworth, 2007: 26).

Grunnet Spanias status som en svak og sent utviklet nasjonalstat, medførte dette til at kongeriket Spania for sent ble samlet til en felles legitim nasjon (Mess, 2001: 801). Dette gjorde at utviklingen av et felles nasjonalistiske «følelsesmessige» bånd ikke utviklet seg blant store deler av Spanias befolkning, og derav muliggjorde vekst av den baskiske etnonasjonalistiske identiteten (Smith, 2009: 38).

I følge Collins er det ingen bevis på at baskerne noen gang gjennom historien har definert seg selv som medlemmer av en felles etnonasjonalistisk nasjon (Collins, 1986: 4). Først på slutten av 1800- tallet ble den baskiske identitet satt inn i et etnonasjonalistisk perspektiv og konstruert til å tjene sosiopolitiske formål innad i Euskadi (Collins, 1986: 3, Heiberg, 1989: 45, 49 og 77 og Lecours, 2007: 6 og 7). Der Smith i tillegg vektlegger hvordan politiske mål og materielle faktorer, spiller en viktig rolle i prosessen ved å befeste og videreutvikle nasjonen og dens medlemmers felles nasjonale identitet (Smith, 2009: 99). Der Arana og de tidlige nasjonalistenes oppgave var å appellere til regionens innbyggere gjennom myter, symboler og tradisjoner for å forsterke en felles tilhørighet og kontinuitet gjennom utallige baskiske generasjoner (Hylland Eriksen, 1999: 41, 42 og 50 og Smith, 2009: 71 og 92). Ergo kunne de ikke gjenopplive en «sovende» etnonasjonalistisk nasjon, da nasjons tanker og felleskap aldri forut hadde eksistert (Heiberg, 1989: 61). Den baskiske historien muliggjør at man kan trekke den slutning at baskisk etnonasjonalisme er et moderne sosialt fenomen med instrumentelle aktører som konstruerer egen identitet og endrer dens innhold over tid i tråd

med egne hverdagskontekster (Hylland Eriksen, 1999: 24 og 31, Gellner, 1998 og Zabalo, 2008: 795).

EUSKADI - EN AUTONOM REGION OG TO NASJONER

En morgen i Etxe hadde jeg avtalt et møte med en advokat med lang yrkeserfaring innenfor strafferett. Målet for dette møte var å få innblikk i informantens tanker hva gjaldt hans forhold til egen baskisk nasjon. Ved ankomst til kontoret ble jeg vel tatt i mot av hans sekretær som presenterte seg på spansk. Hun henvendte seg så pr. telefon til sin arbeidsgiver om at jeg var ankommet, og snakket da baskisk. Igjen henvendte hun seg til meg da på spansk, og sa at jeg snart ville bli hentet til møtet. Mens jeg ventet, ble jeg oppmerksom på radioen som sendte et baskisk program. I tråd med Billing kan man fremheve hvordan nasjonal identitet gjør seg gjeldende i dagligdagse situasjoner, her gjennom bruken av språk som en ubevist påminnelse og forsterker av både den spanske og den baskiske nasjonen (Billing, 1995: 38, 41 og 58).

Etter en kort stund kom min informant herr Abando for å hente meg til vårt møte. Jeg ble tatt varmt i mot på engelsk, og fikk en rask omvisning av lokalet. Ved ankomst til herr Abandos kontor, la jeg merke til to store flaggstenger ikledd det baskiske flagget Ikurrina og det spanske nasjonalflagget som var plassert i et hjørne bak skrivebordet. På det lille sparsommelige innredde kontoret hang det på veggen bak flagene et nytt fotografi av dagens spanske kongepar. Ut over dette var alle veggene fylt med historiske kart over Euskal Herria. Herr Abando fortalte om sin familie, og etter hver kom samtalen inn på forholdet mellom baskere og spanjoler i Euskadi. Han fortalte at hans bestefar kom til Bilbo tidlig på 1900 – tallet og giftet seg med ei baskisk dame. Dette giftemålet ble for hans bestemor ansett som å gifte seg ned i stand. Praten dreide seg over til dagens forhold mellom spanjoler og baskere i Euskadi, hvor han fortalte at det i dag stort sett er et godt forhold mellom den menige mann av spanjoler og baskere. Dagens utfordring, i følge herr Abando, ligger i forholdet mellom baskere og den spanske stat som en videreføring av Franco regimet og ETAs voldskampanje. Ut fra dette kom vi i vår samtale inn på den baskiske nasjons legitimitet, og jeg spurte om det fantes noen spesielle identitetsfaktorer som han og hans familie vektlegger i sin hverdag. Herr Abando smilte og tenkte seg godt om, og jeg oppfattet at det var mange historier som gikk gjennom hans hode. Herr Abando sa så følgende: «euskera som farmor og farfar snakket, de tradisjonelle sportene, forus og Ikurrina når det vaier i vinden» og nikket bestemt over sitt svar. Jeg fulgte opp hans svar med å spørre om bakgrunn for flaggenes tilstedeværelse i

rommet, hvorpå han snudde seg mot flaggene bak seg og pekte og fortalte at i offentlige bygg er det lovpålagt å ha begge flaggene fremme til enhver tid.

Hylland Eriksen peker på at flagg kan fungerer som et fellesskaps symbol for nasjonens indre aktører slik som herr Abando fremstiller det i sin historie (Hylland Eriksen, 2007: 4). Det er det aktivt vaiende flagget som fungerer som et symbolsk fundament for nasjonen (Billing, 1995: 39 og Smith, 1991: 77). Ut fra herr Abandos historie kan en se at ikke alle flagg har en følelsmessig verdi for aktørene, da han vektlegger det vaiende flagget til fordel for de to bakgrunns flaggene på hans kontor (Billing: 1995: 8, 38, 40 og 46).

Nede i havna i Itsaso like før siestaen ringes inn av kirkeklokkene treffer jeg en dag Agir og hans venn Manuell. Agir ropte og vinket til meg i det de kom ut av fiskebruket om at jeg måtte komme bort til dem. Agir sa: «her er studenten jeg snakket om, og her min barndomskamerat. Han vil gjerne fortelle om sine opplevelser, så du må spørre godt». Vi ruslet sammen, alle tre, opp til en nærliggende kafe. Ved bardisken stod dagens lunsj i form av pitxos allerede klar. Manuell fortalte at han hele sitt voksne liv hadde jobbet som snekker. Han fortalte om en utvikling av egen identitet fra hans oppvekst under Francos forbudstid frem til i dag hvor han endelig har lært seg sitt baskiske morsmål. Foreldrene hans ønsket ikke at han som barn skulle bruke euskera, da dette i ytterste konsekvens kunne føre til dødsstraff. Manuell sa: «På tross av Francos ulovliggjøring av vår identitet, og at jeg må ha et spansk pass har jeg bestandig i mitt hjerte vært en basker». Jeg spurte Manuell, slik som jeg har spurt alle mine informanter, om hva han tenker om forholdet mellom baskere og spanjoler i Euskadi i dag. Manuell svarte som så mange gjorde, at forholdet mellom vanlige mennesker ikke er noe problem og folk lever fint sammen, men at det er den spanske stat som ofte oppleves som et problem. Manuell: «Jeg tenker ofte på det slik, at den spanske stat og den baskiske nasjonen representerer to trær i skogen som begge kjemper om det samme lyset. Fortsatt i dag er Itsaso preget av at det er to nasjoner som kjemper om å markere seg».

Woodworth fremmer at det opererer tre ulike nasjonalistiske ideologier i Euskal Herria som alle forsøker å verve nye medlemmer (Woodworth, 2007: 21). Dette medfører at en til enhver tid må søke å ha et utvidet syn for å kunne se og forstå de sosiale handlingene og relasjonene som utspiller seg i hverdagen, da ingen nasjonalistiske fortolkninger viser den hele og fulle historien (Muro, 2009: 661 og Woodworth, 2007: 21).

FRA FRANCO-TIDENS FORBUD OG GJENNOM ETAS KAMP - KOM DEN AKTIVE NASJONALISMEN TIL UTTRYKK

Etter at general Franco og hans høyrevridde konservative fascist tilhengere²² gikk seirende ut av den spanske borgerkrigen²³ skulle det momentant få fatale konsekvenser for Euskadi og dets baskiske innbyggere (Kurlandsky, 1999: 184). I lys av Francos inspirasjon av den franske revolusjonens statsmodell med et språk, et folk og en stat samt at han anså store deler av Euskadi som en forræder region startet han sitt førtiårige militær diktatur med å forby alle former for baskisk kultur og etnonasjonalistiske faktorer (Clark, 1984: 21, Kurlandsky, 1999: 127 og Mess, 2001: 805). Dette gikk hardt ut over euskera som ble utestengt fra det offentlige rom til fordel for kastiljansk (Kurlandsky, 1999: 227 og Ortega, 2014: 86).

I følge Clark håpet baskerne helt fram til 1951 på at stormaktene skulle styrte Franco og gjenåpne for bruk av baskisk identitet og ny mulighet for autonomitet (Clark, 1984: 20). Hverdagen var preget av sterk undertrykkelse av politisktilhørighet og kultur, samt en rekke fengslinger og henrettelser av baskere skapte en sosiopolitisk kontekst som la grunn for starten på ETA (Clark, 1984: 20). Parallelt med dette utviklet det seg en oppblomstring av en ny industriell epoke hvor mange arbeidere fra andre regioner i Spania kom til Euskadi (Heiberg, 1989: 96). Dette opplevdes i følge Mess, av mange baskere som en krise for egen nasjon som igjen blant annet trigget opprettelsen av ETA (Mess, 2001: 805).

I 1959 ble ETA grunnlagt av en gruppe studenter i Bilbo som hadde som formål å skape et total uavhengig Euskal Herria (Ortega, 2014: 88 og Zulaika, 1988: 36). ETA oppstår som en direkte konsekvens av Francos brutale styre, og som et virkemiddel for å få sine rettigheter og respekt tilbake (Mess, 2001: 518 og Zulaika, 1988: 44). I følge Ortega fremkommer det at den nyopprettede gruppen skulle kjempe mot Francos regime med alle midler, om så med bruk av vold (Ortega, 2014: 88). I denne fasen forsterker den nasjonal selvbevissthet seg blant baskerne, i form av å skape et skille mellom det som Davis definerer som aktiv basker vs. inaktiv basker (Davis, 1997: 65 og 80).

Den aktive basker kjennetegnes av en tydelig stolthet av den baskiske nasjonen og sitt eget medlemskap. Der sterke personlige følelser knyttes opp til ulike identitetsfaktorer som for eksempel euskera, Euskal Herria og myter som fremmer en gylden fortid med en felles fiende.

---

²² Herunder finner en hele Guardia Civil (Kurlandsky, 1999: 185)

²³ Fra 17. juli 1936 til 01. april 1939

Dette som grunnlag for aktørens egen identitetsforståelse (Davis, 1997: 70 og 71). I følge Davis fremmer den aktive baskeren en holdning om at et hvert medlem av nasjonen er pliktig til en hver tid å være beredt for å ofre seg og personlig beskytte sin egen nasjons identitet (Davis, 1997: 71). Der den aktive basker vektlegger sine identitets faktorer i kampen for å forsvare, bevare og utvikle sin baskiske identitet (Davis, 1997: 76). Her finner man for eksempel gruppen ETA, som etter opprettelsen i 1959 gav sine medlemmer rollen som aktive forsvarere av det baskiske folk i møte mot den spanske stat (Davis, 1997: 74 og 76). Gruppen legitimerte vold og trusler som virkemidler for å forsvare sin nasjon mot alle som truet dens eksistens (Davis, 1997: 74).

Den inaktive baskeren innehar et personlig forhold til sin identitet, men har ingen emosjonell følelse for den aktive baskerens brede nasjonalistiske og politiske aspekter (Davis, 1997: 77). I stede fremmer den inaktive basker at identitet knytter seg mer opp mot den enkelte aktørs personlig bruk og ønske om å dele sin kulturelle arv med nærmeste familie (Davis, 1997: 80). Denne gruppen av baskere anerkjenner de ulike identitetstrekkene kun på et følelsesmessig plan hvor ingen er verdt å drepe eller å bli drept for (Davis, 1997: 78). Den inaktive baskeren fremhever vold som et symbol på statens mørke side, med smerter og lidelser (Davis, 1997: 79).

I min søken på å redegjøre for hvordan utviklingen av hverdagsnasjonalismen har kommet til uttrykk i Euskadi, vil jeg illustrere dette gjennom to historier fra mine informanter.

Etter avtale møter jeg dr. Bengochea på hennes kontor. Vår møteplass var hennes kontor som var fylt med bøker fra gulv til tak. Utover dette var rommet preget av kunst med nasjonalromantikkens motiver. Dr. Bengochea tok plass bak skrivebordet, og etter en kort innledning til mine ønskede samtaletemaer begynte hun å fortelle:

«For vel femti år siden ble jeg født inn i en baskisk familie. Dette var en mørk tid for baskisk identitet, da Franco hadde forbudt det meste av vår kultur og tradisjoner. Det var ikke lenger lov å snakke vårt morsmål, heller ikke bruke vårt skriftspråk. Det gikk faktisk så langt at navn på byer, skilt og innskripsjoner på statuer ble endret til kastiljansk. Francos «private» styrke Guardia Civil styrte med jernhånd, og forsøkte å slå ned på alle former for bruk av baskisk identitet. Da vi var barn, var vi svært redde for Guardia Civil da de uten mål og mening plutselig kunne rette skudd med gummikuler mot folkemengder. Med det spanske språket,

flagget og med loven i hånd ble de det fremste symbolet på Francos undertrykkelse av Euskadi. Dersom man ble tatt for å bruke sin baskiske identitet, kunne dette straffes med bøter og strenge fengselsstraffer som kunne inneholde fysisk og psykisk tortur. Dette betydde ikke slutten på vår kultur, men vi måtte finne nye handlingsmåter å uttrykke vår identitet på. Klær, hår stil og farger er noen eksempler på det. Franco hadde forbudt våre farger som du vet er rød, grønn og hvit. Det som da ble gjort, var at vi i våre festdrakter brukte fargene rød, blå og hvit. Denne blåfargen viste seg som grønn på avstand, og når Francos menn kom for å slå ned på vår ulydighet, kunne vi vise til at fargen vår blå. Like sinte som Francos menn ble, jo like fornøyde var vi. Når det gjaldt hår stil utviklet det seg en bestemt måte å frisere håret på for begge kjønn. Dette var et bevist valg som ble brukt for å uttrykke vår avstand og meninger om Franco, og for å fastholde vårt felleskap. Disse frisyrene kan du også se i bruk i dag. En annen måte vi markerte oss på var å tagge på vegger, gjerder og gater, ja uansett hvor det gikk an, baskiske slagord og stedsnavn som Libre, Euskadi og Euskal Herria. I disse årene hadde ETA mange tilhengere, og mange baskere anså at de var vår eneste mulighet for å redde vår kultur. Imidlertid avtok denne støtten til ETA i takt med Francos død, og deres voldelige handlinger som svært mange baskere tok avstand fra. Det er viktig å få frem at det ikke var den vanlige spanjolen disse kampene rettet seg mot, men det var staten og det politiske styret vi motsatte oss».

(Min oversettelse).

Gjennom flere av mine informanter ble jeg kjent med Sabino. Han har sine røtter fra Etxe, og er en familiemann i førtiårene. Samtalen vår finner sted i hans hjem. Sabino forteller: «Basseriaene ble under Francos styre et sted hvor baskisk identitet ble i større grad vedlikeholdt gjennom bruk og samspill. Hverdagslivet på basseriane var i noe mindre grad enn i byen preget av Francos diktatur. Ut fra dette ble de baskiske gårdshusene viktige elementer og arenaer for utvikling og bruk av baskisk identitet og tradisjoner. En gang i tiden bodde både mennesker og dyr i samme hus, og husene fikk sine egne navn som beboerne ofte ble kjent som. Det er på landsbygden den baskiske kulturen står sterkest og blir tydeligst uttrykt. Jeg mener at her ute er kulturen genuin ved å ha blitt brukt aktivt gjennom generasjoner, og en føler seg nærmere sin egen identitet her enn i byene. Her kan man i dag i større grad enn i byene høre euskera, se de tradisjonelle symbolene og i større grad oppleve tilhørighet.

Viste du at Francos vrede gikk så langt at han faktisk fikk revet Aranas barndomshjem, og kjørte all material fra huset ned til havna og dumpet det ute på havet. Tiden med Franco skapte svært mange negative ringvirkninger, og for meg var det verste at han tok fra oss vårt språk. Språket er bærebjelken i min baskiske identitet, og det er det som skiller meg fra andre. Det spanske flagget og språket som ble påtvunget oss, opplevdes for meg som noe svært negativt. Når baskerne følte seg undertrykket ble egen kultur veldig viktig, og måtte forsvares. ETA oppstod og ble gjort som et viktig virkemiddel for å beskytte og hevde vår egen kultur gjennom å kjempe for uavhengighet. Midler som ble brukt var blant annet flagging på offentlige plasser med Ikurrina, muntlig og skriftlig form ved bruk av euskera, tagging over alt og væpnede kamper i gatene. Du vet jo, Euskadi er ingen anerkjent stat, men vi er et samlet folk». (Min oversettelse).

Nasjonen er avhengig av ulike faktorer for å skape et bånd mellom sine medlemmer som et grunnlag for et imaginært samfunn (Anderson, 2006: 6). Ut fra historiene til dr. Bengochea og Sabino kan man se hvordan identitets faktorer som euskera, flaggene og stedstilhørighet gjør det mulig for dem å oppleve seg selv og relatere andre rundt seg, som genuine medlemmer i et forestilt baskisk fellesskap (Anderson, 2006: 36 og Jenkins, 2007: 46). Hylland Eriksen presiserer at et flagg danner grunnlag for en nasjons tilhørighet, der flagget er mer enn bare et tøyestykke (Hylland Eriksen, 2007: 9). Dertil formidler Billing at en kan se nasjonalflagget som et følelsesmessig symbolsk fundament som brukes lojalt av sine medlemmer, og ødelegges av sine fiender. På lik linje som Hylland Eriksen og Billing fremmer flagget, kan denne betydningen direkte overføres til min informant Sabinos historie, hvor språket trekkes frem som et symbolsk fundament. Sabino på sin side formidler viktigheten av og tilhørigheten til eget språk for å befeste sin egen identitet både for seg selv, men også ovenfor nasjonen. Dr. Bengochea fremviser grunnlaget for en nasjons tilhørighet med symbolsk fundament blant annet i form av farger og klær. Videre viser dr. Bengochea at hun ikke bare har et personlig forhold til, men at hun må ut i det offentlige rom for aktivt å handle og befeste sin identitet. I lys av Davis kan man definere henne som en aktiv basker i form av hennes aktive handlinger, for å beskytte sin identitet mot den spanske stat, her forstått kroppsliggjort som Guardia Civil (Belkin, 2012: 60 og Davis, 1997: 71). På den andre siden kan en peke på hvordan Franco aktivt søkte å ødelegge den baskiske nasjonens symboler og tradisjoner for å fremme sitt ønske om en sentralisert stat, for å undertrykke og straffe baskerne.

I 1975 dør Franco og det spanske samfunnet preges av en demokratiserings prosess, som munner ut i en ny grunnlov i 1978 (Ortega, 2014: 89). Denne vektlegger Spania som en demokratisk nasjonalstat som fremmer frihet, rettferdighet og likeverd (Spansk grunnlov, 1978: artikkel 1, § 1). I 1979 som en direkte konsekvens av det nye politiske styre, får Bizkaia, Gipuzkoa og Araba autonom statuetter som anerkjenner de som den autonome regionen Euskadi (Ortega, 2014: 89). Denne lovendringen gir Euskadi makten over indre anliggende utført av et eget baskisk parlament og anerkjenner euskera samt Ikurrina (Statuttene for autonomi: artikkel 5, 6, 10 og 24).

I Jardines de Albia, som er en park midt i Bilbo, satt jeg og ventet på Don Mendoza. Mens jeg satt der observerte jeg et bybilde som i stor grad var preget av å være farget av to nasjoners identitets symboler. I den ene enden av parken, i skyggen av noen høye trær, stod en statue av Sabino de Arana. Bak statuen skimtet jeg rettsbygningen som høytidelig flagget både med kommuneflagget, Ikurrina, det spanske flagget og EU-flagget. På tvers over gaten står EAJ - PNV`s hovedkvarter drapert med et enormt lerret som viser partiets ledere i en rød, grønn og hvit bakgrunn. Ved siden av det hang et stort trykk av byens Athletic Bilbaos fotballdrakt. Over hovedinngangene til bygningene rundt hang det store baskiske flagg. I andre enden av parken står en statue av en kjent baskisk kultur personlighet, og foran han sitt to elder menn hvor den ene leser en spansk avis og den andre en baskisk avis. Når jeg lyttet hørte jeg i hovedsak spanske samtaler ispedd med baskiske gloser²⁴ som kaixo, bai, ez, agur og eskerrik asko.

Don Mendoza ankom til avtalt tid, og satte seg ned på benken ved side av meg. Vi snakket litt løst og fast om baskisk identitet, og om dens oppblomstring i samfunnet etter Francos død. Don Mendoza fortalte at dette for mange åpnet en ny mulighet til å bli kjent med egen baskisk identitet. Samtalen dreide seg mot temaet relasjon mellom baskere og spanjoler, og han fortalte at det er ikke bare «ekte» baskere med åtte baskiske etternavn som bor i Euskadi. Mange av dagens innbyggere er spanske tilflyttere både fra første, andre, tredje og fjerde generasjon, og over halvparten av Euskadi befolkning har en eller annen form for røtter og relasjoner i andre deler av Spania. Don Mendoza sa: «Det er jo et faktum at spanjoler og baskere gifter seg med hverandre». Han fortalte videre at mange har feriehus eller legger ferieturene sine til den spanske solkysten. Jeg ble fortalt at derfor er det mange mennesker her

---

²⁴ Kaixo - hei, bai - ja, ez - nei, agur - hade bra og eskerrik asko - takk

i Euskadi som ikke ønsker å bryte båndene med Spania, og at de føler at de har en parallell spansk baskisk identitet. Han fortalte at minner om volden som ble utøvet i området preger fortsatt til en viss grad manges oppfatninger og relasjoner, dette gjelder begge sider. Videre fortalte han om hvordan mange Guardia Civil ansatte opplever negativ stigma og følelsen av å være fanget, dette på grunn av de som regel bor inne på egne tungt beskyttende boligkomplekser. På den andre siden, fortalte han også om baskere som fortsatt sliter med «åpne sår» etter den harde konflikten som gjennom en årrekke har utkjempet seg. Vi snakket videre om manipulasjon av symboler, tradisjoner og nasjonal historie, men som han sa: «det eneste virkelige symbolet på en basker er euskera. Det er dette som skiller oss fra de andre». Videre fortalte han at Euskal Herria aldri virkelig ble infiltrert historisk av hverken romerne eller maurene, og de hadde en svært liten innvirkning på baskisk kultur. Don Mendoza fortalte så om sin familiebakgrunn hvor hans mor er etnisk baskisk og hans far var født av spanske immigranter i Bilbo. Don Mendoza selv er født og oppvokst utenfor Bilbo. Han sa: «man trenger ikke hele tiden å omgi seg med baskiske symboler, for å være en ekte basker. Innenfor Euskadis grenser er dette noe jeg ikke tenker så mye på, men idet jeg reiser utenfor de baskiske regionene og ting rundt meg blir annerledes, føler jeg på det faktum at jeg er en basker». Don Mendoza fortalte om ETAs kamp som har pågått i over førti år, og at folket har gått lei. Don Mendoza sa: «man kunne se et slags behov for ETA, men etter Francos død og når hverdagen begynte å normalisere seg igjen bleknet dette behovet».

Vi kjente begge to et behov for noe å drikke, og ruslet sammen til en nærliggende kafé. Vi bestilte oss en kaffe hver, og i det vi skal betale humrer Don Mendoza og putter hånden i lommen og sier: «se her Kristoffer, her dukker også kongen opp på kafebesøk». Don Mendoza lo, og jeg så forundret på han. Han viste meg en euromynt, og snur den rundt, og der var bildet av kongen som skulle drikke kaffe med oss.

Den banale hverdagsnasjonalismen er avhengig av og opererer innenfor et gitt samfunn som har vært preget av nasjonalistisk røtter, for at den skal kunne gi betydning og fungere som en påminningskraft for nasjonens indre aktører (Smith, 2009: 74). Der den banale hverdagsnasjonalismen blir et produkt av aktørenes ubeviste felles tolkning og anerkjenning av nasjonens symboler, tradisjoner og myter (Billing, 1995: 38 og Smith, 2009: 74). Hvor flaggene på bygget til rettsalen, flaggene utenfor de øvrige bygningene, avisene hos de eldre mennene og statuene i parken er noen eksempler på «uflaggede» nasjonale symboler som skli inn i bakgrunnen av hverdagslivet (Billing, 1995: 41 og 50). Disse bakgrunns symbolene på etnonasjonalistisk identitet fungerer som en daglig ubevist påminner for Don Mendoza, men i

det han går ut av sitt vante miljø blir de av svært stor betydning for han (Billing, 1995: 50 og Hylland Eriksen, 1999: 31).

Muro beskriver hvordan delte minner gjør seg gjeldene i nasjonens fundament, der minner om hva som har skjedd i en konflikt alltid vil bringe frem ulike vektlegginger av hendelser (Muro, 2009: 661 og 669). En slik minneforståelse fremkommer også i Don Mendoza beskrivelse av dagens baskiske samfunn, der sosiale relasjoner bærer preg av den konflikt Euskadi har stått i en årrekke.

Mynter og sedler fremviser som regel nasjonalstatens emblem som fungerer i hverdagen som en ubevist påminner blant aktørene (Billing, 1995: 41). Billings teori kan benyttes til å analysere Don Mendozas spøk om kongebesøk. Kongen på euroen blir å regne som spansk nasjonalistisk symbol, som fungerer som en banal påminner om den spanske stats dominans i hverdagen.

Videre kan man ut i fra Don Mendozas fortelling trekke frem hvordan baskisk etnonasjonalistisk tilhørighet både gjør seg relevant som situasjonell og relasjonell (Hylland Eriksen, 1995: 427). Dette i lys av Mendozas vektlegging av egen identitet i forhold til hvilke situasjoner og arenaer han opptrer i, samt i forhold til hvem han sammenligner seg selv med (Hylland Eriksen, 1999: 24).

En tide etter mitt møte med Don Mendoza, vandret jeg rundt i Santander og det ble her tydelig for meg hvordan baskiske identitetssymboler farger bakgrunnen i det baskiske hverdagslivet. Her i Cantabria, regionen som Santander ligger i, kan man knapt se noen flagg eller tydelige symboler. Her hersker det ingen tvil om at man er i Spania. Selv ikke de spanske flaggene på torvet er like store som de som folk bruker Euskadi. Innbyggerne i Santander har ikke kjempet noen nasjonalistisk kamp, og tar derfor ikke i noe særlig grad i bruk aktive identitet symboler. De er alle spanske, og det er kastiljansk som dominerer i bybildet i både muntlig og skriftlig form. Det ble tydelig for meg at kontrastene i dette landet hva gjelder etnonasjonalistisk identitet, er ulikt fra den ene regionen til den andre.

KAPITTEL 6 - EUSKERA, IKURRINA, FOTBALL OG MAT

«Nahi bezala haundiak ahal bezala ttipiak»

«Den store gjør som den vil, mens den lille gjør som den kan»

(min oversettelse av Xamar, 2012: 39)

INNLEDNING

Formålet med kapittelet er å søke å redegjøre for hvordan ulike etnonasjonalistiske identitetsfaktorer aktivt blir gjort sosialt relevant og kommunisert av dagens baskere i møte med den spanske nasjonalstaten. Jeg vil illustrere hvordan språket og kulturelle faktorer aktivt blir benyttet av aktørene i Euskadi, for å opprettholde og reprodusere den baskiske nasjonen i et hverdagsliv preget av den spanske stats dominans.

Med det baskiske treet som bakteppe, vil jeg gjennom fire hoved empiriske historier og vignetter belyse hvordan mine informanter gjør språket euskera, Ikurrina, fotball og egne mattradisjoner sosialt relevant for å hevde egen etnonasjonalistisk identitet. Identitetsfaktorer får mening gjennom de sosiopolitiske kontekstene de brukes i, og dermed muliggjør en felles forståelse blant individene innenfor et imaginært samfunn. Dette med det mål for øyet å skape og opprettholde en klar skillegrense mellom seg selv som baskere og den spanske nasjonen.

NØKKELSYMBOLER PÅ EGEN IDENTITET

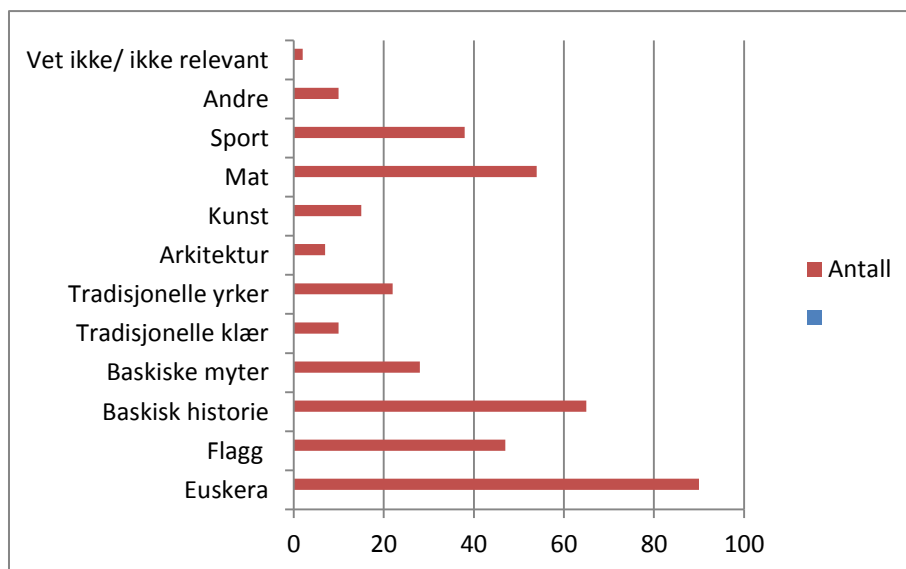
En hver etnisk gruppe eller nasjon innehar bestemte elementer av egen kultur som blir ilagt ekstra stor betydning for aktørene (Conversi, 1990: 51 og Ortner, 2008: 152). Disse elementene fremhever Conversi som representasjoner av den gitte gruppens kulturs indre essens, og blir å regne som kjerneverdier eller nøkkelsymboler hos Ortner (Conversi, 1990: 51 og Ortner, 2008: 152). Nøkkelsymbolene fungerer som grunnlaget for gruppens egen organisasjon og som en indikasjon på verdier, normer, relasjoner og faktorer som er symbolsk for aktørers felles medlemskap (Conversi, 1990, 51 og 52 og Ortner, 2008: 152). Det meste kan defineres som et nøkkelsymbol, så fremst det innehar en form for kulturell mening eller

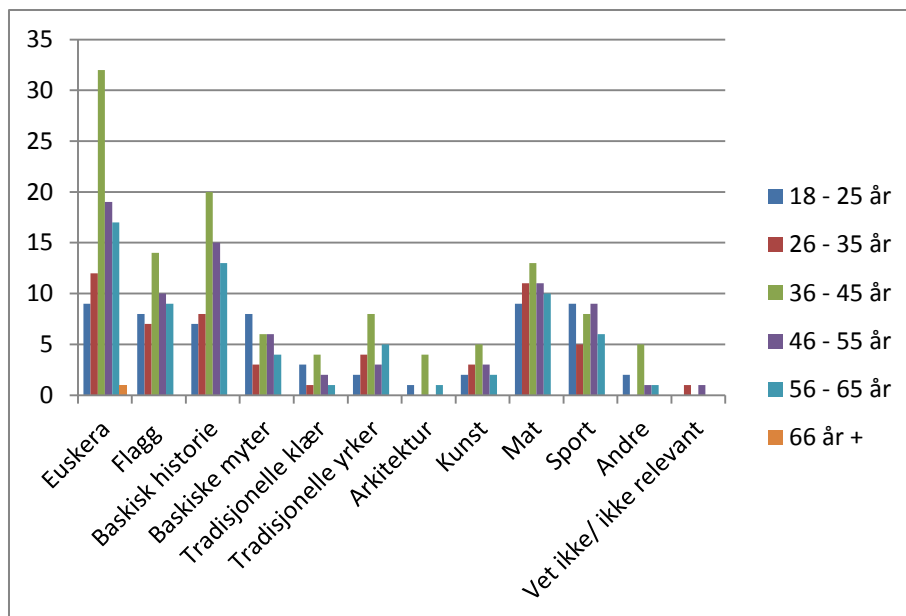
verdi for de aktuelle aktørene (Ortner, 2008: 153). Det er videre i det offentlige rom at nøkkelsymbolene blir gjort relevant for aktørenes oppdagelse, gjenoppdagelse og transformasjon av egen kultur (Ortner, 2008: 153).

Ortner fremmer at man kan dele en gruppes nøkkelsymboler opp i to hovedkategorier, summerende og elaborerende symboler (Ortner, 2008: 153). I dette kapittelet er kategorien summerende symbol som gjør seg relevant for å forstå aktørenes bruk av baskiske identitets symboler. Summerende symbol uttrykker og representerer for aktørene en sterk følelsesmessig tilknytning til og oppsummering av kulturens betydning, og blir gjort som fellessymbol for alle medlemmene (Ortner, 2008: 154). I et baskisk perspektiv vil dette kunne omfatte Ikurrina og euskera.

En gitt gruppes nøkkelsymboler vil bli forkynt antropologen i felten både igjennom informantenes egen vektlegging av ulike elementer, hvordan de blir gjort relevant i dagliglivet og om de vekker følelser isteden for likegyldighet (Ortner, 2008: 153). I lys av min spørreundersøkelse kan det fremheves hvilke sentrale elementer som ble trukket frem av mine 98 respondenter som kulturelt viktig og relevant for deres egen etnonasjonalistiske identitet:

Graf 6. 1: Illustrerer hvilke symboler respondentene vektlegger som grunnlag for egen baskisk etnonasjonalistisk identitet.

Graf 6. 2: Illustrerer aldersspennet i respondentenes vektlegging av ulike symboler som grunnlag for egen baskisk etnonasjonalistisk identitet.

EUSKERA

Den baskiske nasjonen som helhet blir først gjort sosialt relevant i møte med aktører fra andre utenforstående nasjoner (Hylland Eriksen, 2010: 15). I tråd med Smiths teorier kan man vektlegge euskera som en aktiv grensemarkør i henhold til baskernes nasjon (Smith, 2009: 83). Der det er baskerne selv som gjør euskera sosialt relevant, i form av å være et indre kommunikasjonsmiddel blant medlemmene og som en klar identifiseringsfaktor gjennom å kategorisere ulike aktører inn i bestemte sosiale grupper (Peral, 2013: 65 og Pèrex - Agote, 2006: 104).

Gjennom en informant i Bilbo ble jeg kjent med ekteparet Katarin og Unai. Hun var født og oppvokst ikke langt fra Etxe, og Unai utenfor Bilbo. Hun hadde i mange år jobbet i Bilbo med baskisk kultur, og kunne flytende engelsk. Unai hadde vært på mange reiser til USA for å besøke sine søskenbarn, og i den anledning lært seg en del engelsk. Jeg var invitert til deres hjem for å snakke om baskisk kultur. Ved ankomst ble jeg vist inn i spisestuen, som bar preg av eiernes lange liv. Veggene var prydet med kunst og bøker, og inventaret var av massive tremøbler i typisk tradisjonell baskisk bondestil. I huset hørtes lyd fra tv'en med et baskisk debattprogram.

Katarin fylte opp det romslige spisebordet med torsk i tomatsaus, brød og rødvin. Samtalen gikk lett rundt bordet, og ekteparet delte raust sin kunnskap om baskiske identitet. Katarin sa

at hun var stolt av å kunne snakke euskera flytende. Dette hadde hun som barn lært av sine foreldre, men med streng beskjed om at hun ikke kunne snakke språket utenfor hjemmet. Unai lærte seg euskera etter at han møtte sin kone. I hans barndomshjem snakket de kun kastiljansk. Hans fars familie kom fra en annen region sør i Spania, mens hans mor grunnet Francos forbud og det faktum at hennes foreldre anså euskera som et bondespråk lærte hun seg det aldri. Unai fortalte at hans mor alltid hadde hatt et savn etter euskera. Ekteparet praktiserer begge språkene i hverdagen, både ute og hjemme.

Katarin beskrev sine følelser ved bruk av euskera slik: *«Språk er viktig, og euskera er viktig for meg. Når jeg snakker mitt språk føler jeg meg ekstra baskisk, om du forstår. Den som bruker det baskiske språket blir kalt for en euskaldun, og det er det som gjør oss spesielle. Akkurat som norsk er nært for deg, og gjør at du sikkert føler deg litt nærmere andre som bruker det, gjør euskera det samme for meg».*

Unai sa seg enig i dette og formidlet at når språket blir brukt, så viser en hvem en er. Etter en lengre samtale om baskisk historie, dreide praten seg på ny om temaet språk. Katarin er den av de to som snakker mest, mens han er noe mer i bakgrunn. Hun fortalte om at Unais oppvekst som manglet euskera ikke var noen enkelt hendelse, men at dette gjaldt for mange baskiske familier i denne tidsperioden. De opplevde at deres språk tapte fotfeste i hverdagen, og i mange familier gikk det helt tapt. Katarin fortalte at mange, slik som for eksempel ETA tok tak i språket og benyttet det i offentlige sammenhenger for å protestere mot de i Madrid. Unai fortalte at det ikke er så mange år siden at euskera igjen ble brukt som protest mot Spania. Dette da gamle kongen, besøkte Euskadi og ble møtt av en gruppe baskere som ropte baskiske slagord og sang *gora ta gora*²⁵. Dette medførte fengselsstraff for de demonstrerende baskerne. Unai fortalte videre at språket enda i dag blir brukt aktivt i enkelte protesttog.

Fru Gorka er i femtiårene, og bosatt i Donostia. Hun har yrkesbakgrunn fra industribransjen, og anser seg selv som en ekte basker med røtter i Itsaso. Vi møtes ved rådhuset i Donostia for en byvandring og samtale om baskisk historie. Mens vi vandrer rundt i gamlebyen viser fru Gorka frem baskiske symboler som gjør seg relevant i bybildet. Hun peker på Ikurrina, gateskilt på spansk og baskisk, og pintxos barene. Etter noen timers vandringer satt vi oss ned for et måltid, hvor fru Gorka gjorde vår bestilling på spansk til servitøren. Jeg spurte om servitøren ville ha forstått om hun gjorde vår bestilling på euskera, og fru Gorka svarer: *«Ja mest sannsynlig, og det antar jeg fordi kelneren er ung, da de fleste barn og ungdommer*

---

²⁵ Euskadis uoffisielle nasjonalsang, komponert av Arana.

lærer euskera på skolen og ikastolas²⁶. Språket snakkes i dag av over en million mennesker, og ytterligere en halv million forstår det. Den som snakker baskisk blir på folkemunne kalt en euskaldun. I dag er det euskera som blir regnet av mange som det beste språket, og middelklassen er nå ute etter å kunne dette. Før var det omvendt, da ble det regnet som et bondespråk. Det ble sett ned på i byene, og det var spansk som gjaldt. Vet du at, med de tidlige Juntas Generales var det kun kastiljansk som ble brukt. Ved utbruddet av borgerkrigen i 1936, og så lenge Franco levde ble baskisk kultur enda viktigere for hver enkelt av oss. Bruken av det forbudte språket ble en måte å bli uavhengig av Spania, fordi vi er baskere og ikke spansk. Folks daglige bruk av språket strekker seg ofte til de samme ti glosene agur, kaixo, egun on, arratsalde on, gabon, eskerrik asko, zer moduz, oso, bai og ez²⁷. Du har sikkert hørt at mange snakker spansk i sin hverdag med innslag av baskiske gloser, men bruker baskisk når de vil skille seg ut eller markere tilhørighet».

(Min oversettelse)

Jeg intervjuer Pedro (23) og Amaia (22) som er begge studenter ved Euskal Herriko Unibertsitatea om blant annet euskera. De forteller at de har lært det baskiske språket på skolen, og kan det godt. De er begge enige om at euskera fungerer som en betegnelse på en basker, og at de synes det er viktig å bruke det i hverdagen for å markere sin tilhørighet. Amaias foreldre kan en del baskisk, men de bruker det ikke hjemme. Hos Pedro snakker begge foreldrene baskisk, og det er en del av familiens hverdagspråk. Begge forteller at de som regel kun snakker baskisk med dem de kjenner. Begge er de av den mening om at du kan være hvem du vil, men snakker du euskera er du en basker som dem. Pedro og Amaia formidler et ønske om en uavhengighet fra Spania, og at euskera er et virkemiddel i dets henseende. Pedro sa: «*Fordi jeg er basker, og ikke spansk eller fransk bruker jeg euskera så ofte jeg kan*».

I lys av mine informanternes historier, kan man se hvordan euskera blir oppfattet på tvers av generasjoner som et sentralt symbol på en felles baskisk nasjon. Språket gjør at de føler en personlig tilknytning og vektlegger sitt medlemskap til den baskiske nasjonen som verdifullt (Hylland Eriksen, 2010: 39). Dette illustreres gjennom historien til Katarin og Pedros følelser rundt språket som viser hvordan det får personlig betydning for dem, noe som medfører at de

---

²⁶ Private baskiske språkskoler

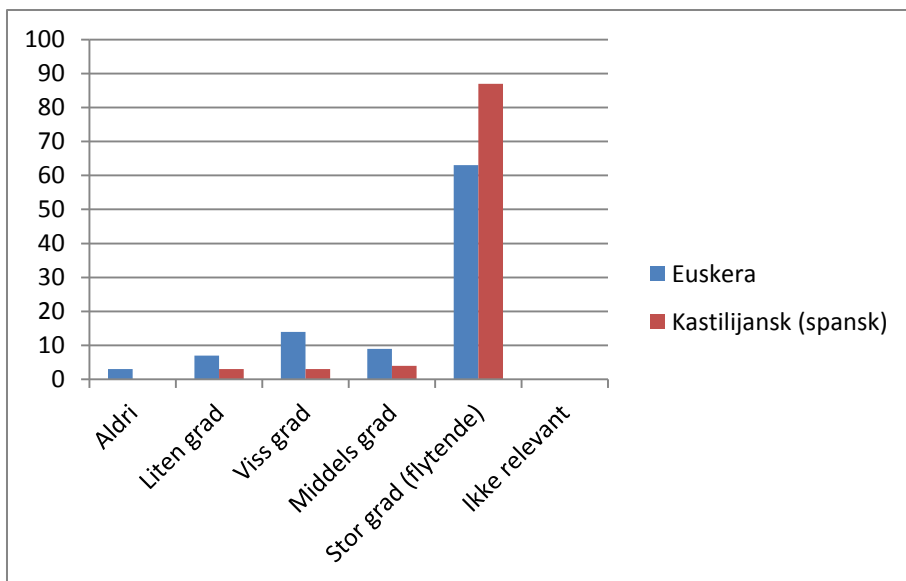
²⁷ Betyr henholdsvis: adjø, hei, god morgen, god ettermiddag, god kveld, tusen takk, hvordan går det, bra, ja og nei.

er svært bevist på språket som en identitetsfaktor på egen nasjon. Der man i tråd med Barth, kan fremheve hvordan skillegrensene mellom spanjolene og baskeren består på tross av de store endringer i kunnskapen om euskera (Barth, 1969: 14). Slik som fru Gorkas fortelling illustrerer trenger en ikke å beherske språket flytende for å benytte det som en identitetsmarkør. Når en aktivt praktiserer enkelte baskiske gloser i møte med andre, skiller en seg likevel ut og på den måten får en fremhevet sitt legitime baskiske medlemskap (Barth, 1969: 15 og Blom, 1969: 83).

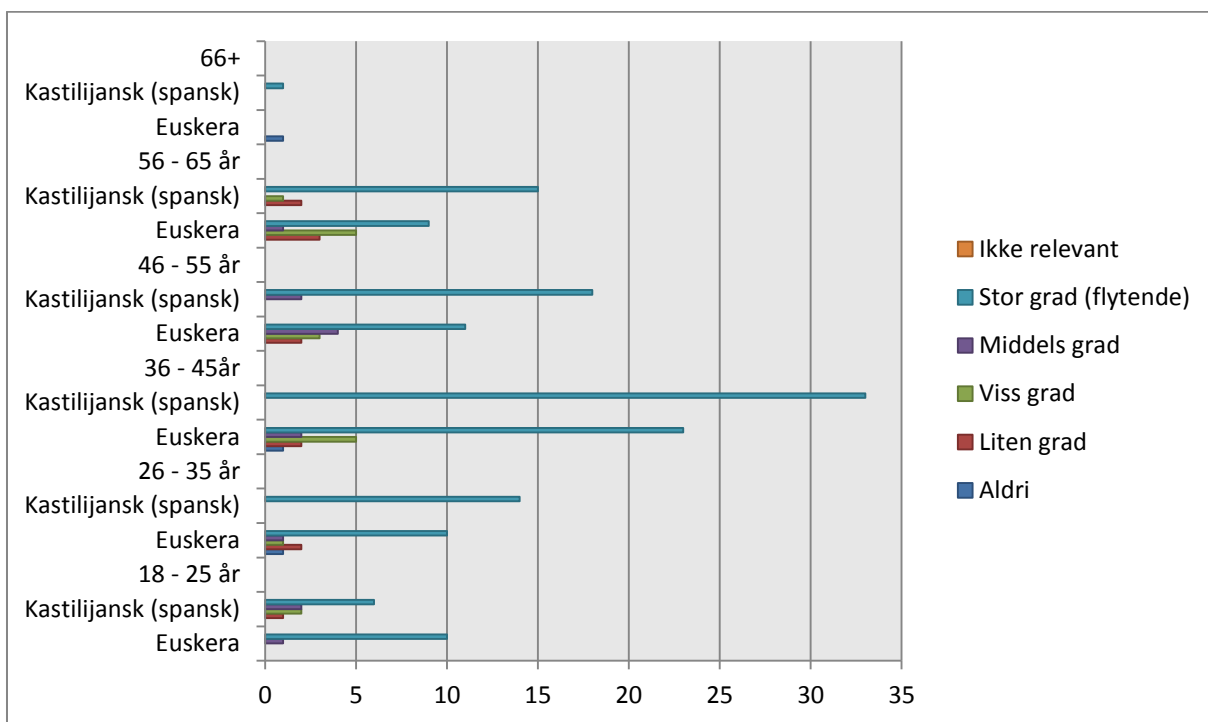
Pèrez – Agote fremholder hvordan den baskiske nasjonen under Francos styre opplevde et stort tap av og nedgang av euskera. Dette medførte at euskera ble omgjort til et nasjonalistisk emblem, med styrket sosiopolitiske verdi i deres øyner (Pèrez - Agote, 2006: 82, 83 og 99). Dette da frarøvelsen av språket forsterket mange baskeres bevissthet om statens symbolske voldsutøvelse mot den baskiske nasjon (Pèrez – Agote; 2006: 107). Likeledes fremmer Conversi hvordan nasjonens etnospråk fungerer som en pådriver for en etnonasjonalistisk bevissthet hos aktørene, og som grunnlag for politisk mobilisering (Conversi, 1990: 50). Pedro og Amaias historie viser deres fokus på uavhengighet, og hvordan språket spiller sin rolle i dette ved å knytte de sammen i et horisontalt imaginært felleskap (Anderson, 2006: 7).

Ekteparet Katarin og Unais historie, og fortellingene til fru Gorka og ungdommene viser som Hylland Eriksen fremmer hvordan bruken av et eget regionalt språk i offentligheten fungerer som en måte å uttrykke motstand mot den spanske stat som fremmer kastiljansk (Hylland Eriksen, 2010: 133). Hertil hvordan bruken av euskera av instrumentalistiske aktører blir en aktiv måte å fremme sin motstand mot den spanske statsdominans i hverdagen, og samtidig holde på sin egen posisjon i den baskiske nasjon (Pèrez - Agote, 2006: 125).

Gjennom min spørreundersøkelse i løpet av feltarbeidet vil jeg her illustrere respondentenes svar hva gjaldt tilknytting til, bruken i hverdagen og med hvem de bruker euskera med for ytterligere å validere informantenes beretninger.

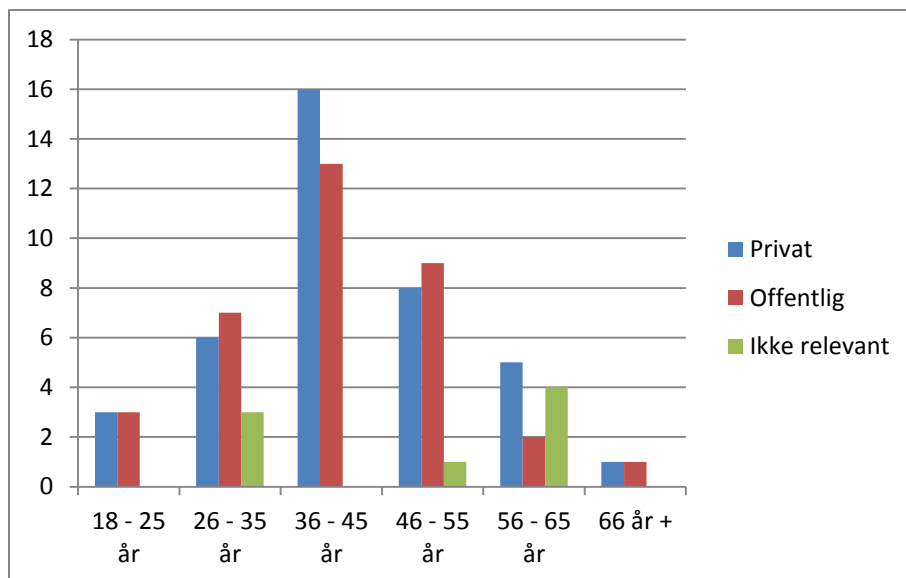

Graf 6. 3: Illustrerer i hvilken grad mine respondenter innehar kunnskaper i både euskera og kastiljansk.

Graf 6. 4: Illustrerer det ulike aldersspennet til respondentene og deres kunnskaper i både euskera og kastiljansk.

Graf 6. 7: Illustrerer respondentenes bruk av euskera i det private og offentlige rom.

IKURRINA

I samtale med Alberto en ettermiddag, hvor temaet er hverdagslivet i Itsaso, spør jeg hvorfor det ikke er noen spanske flagg å se i landsbyen. Alberto lo godt og sa: «*Det finnes ikke noen spanske flagg her, fordi vi er baskere. Egentlig er det lovpålagt å flagge med minst et spansk flagg, men siden vi er baskere er dette en stille protest for vår uavhengighet mot Spanias dominans. Alt er Spania og vi er jo en del av det, men det er katalaneren nå som er slik som baskerne var før. Det er de som er radikale og vil løsrive seg fra Spania. Baskerne flest er nå mer opptatt av å arbeide, enn å kjempe i en uavhengighetskamp*».

(Min oversettelse)

En tid etter denne samtalen var jeg på besøk i en landsby, og jeg fikk på ny mulighet til igjen å løfte frem temaet om det baskiske flagget og fraværet av det spanske flagget i hverdagsbildet.

I landsbyen flagger Ikurrina i ensom majestet og det er nesten umulig å bevege seg uten å skimte det baskiske nasjonalsymbolet vaier i vinden. Det spanske flagget derimot, er ikke å se en eneste plass ute i gatene. Jeg bestemte meg for å innta dagens middag på en av byens restauranter der jeg møtte noen av mine informanter. Jeg benyttet meg av anledningen til å spørre om fraværet av det spanske flagget, som ble mottatt med kraftig latter. De forklarte at

det ikke fantes noen spanske flagg i landsbyen, fordi de regnet seg selv som baskere. De fortalte at det er lovpålagt å ha minst ett spansk flagg i hver landsby, men at her i landsbyen anser innbyggeren seg selv kun som medlemmer av den baskiske nasjon. Videre fortalte de om en nabolandsby, hvor ordføreren fikk valget av Guardia Civil om øyeblikkelig å heise opp det spanske flagget på rådhuset. Om dette ikke ble gjort av han personlig ville han få fem år i fengsel. Etter mye press, måtte ordføreren i egen person ut å henge opp flagget foran rådhuset.

Når måltidet var inntatt ble jeg invitert med informantene ut da de ønsket å vise meg noe, og vi gikk til rådhuset, og jeg fulgte spent med på hva de ønsket å vise meg. Vi gikk inn via en bakdør, opp i andre etasje og inn i et stort møterom hvor vinduene var dekt med tunge gardiner. Bak gardinene sto det et lite spansk flagg, sammen med de tre andre lovpålagte flaggene som ethvert kommunesenter er pliktig til å flagge²⁹.

I den spanske grunnloven av 1978 står det følgende i artikkel 4, § 2: *The Statues may recognize flags and signs of the Autonomous Communities. These shall be used together with the flag of Spain on their public buildings and in their official ceremonies.* I mitt feltarbeid ble det etter hvert klart for meg at dette ikke var to enkeltstående historier, men at dette var noe som ble praktisert i mange landsbyer. Kreativiteten for å omgå loven kunne imidlertid være ulikt praktisert mellom landsbyene. Jeg både så og ble fortalt om spanske og baskiske flagg som var plassert midt oppe på rådhusetaket, under verandaer, baksiden av bygningen, innelukket i skap og gjemt i vinduer bak gardiner.

I takt med det baskiske treet endres samfunnets vektlegging av verdier, normer og tradisjoner, noe som medfører at enkelte symboler endrer mening og andre kan forsvinne over tid. Der Smith påpeker at flagget fortsatt vaier i vinden til tross for den kontinuerlige endringen som finner sted i samfunnet (Smith, 2009: 25 og 102). Videre formidler Smith hvordan flagget får legitimitet som et felles symbol gjennom å bygge på nedarvede baskiske generasjoners verdier, stedstilhørighet og tradisjoner (Smith, 2009: 25). Albertos fortelling illustrerer hvordan Ikurrinaen opererer i et baskisk perspektiv som et symbol på nasjonen og dens historiske røtter (Jenkins, 2007: 129). Her til kan det videre fremmes det faktum at det baskiske flagget ble skapt av Arana nettopp med det mål for øye å hedre og reflektere den baskiske nasjonens idealer (Kurlandsky, 1999: 196)³⁰.

---

²⁹ De tre flaggene er kommuneflagget, Ikurrina og EU flagget

³⁰ Arana benyttet seg av fargen rød for å symbolisere det baskiske folk, grønn for foruene og hvit for religionen (Kurlandsky, 1999: 197).

Flagget med sine gitte farger skaper assosiasjoner til dets tilhørende nasjon. Om en tar utgangspunkt i det spanske nasjonalflagget og Ikurrinaen, viser mine informanter gjennom sine fortellinger og handlinger hvilke sosiopolitiske verdier flagget utøver i deres hverdag. Synet av det spanske flagget kan oppleves som et negativt symbol på statens dominans over den baskiske nasjonen. Der flagget for eksempel kan assosieres med minner fra en tid hvor majoritetene av baskerne opplevde å bli frarøvet grunnleggende identitetsfaktorer. Når imidlertid en basker ser sitt eget flagg vaie, vil dette for de fleste baskere, assosieres med felles tilhørighet og egen identitet (Elgenius, 2007: 17). I tråd med Hylland Eriksen som peker på bruken av regions flagg på den franske landsbygden, kan det sammenlignes med bruken av Ikurrina i Euskadi som en stille, men aktiv protest mot staten. Der den aktive flaggingen av Ikurrina opphøyer nasjonen i deres øyne på samme nivå som andre eksisterende nasjoner (Billing, 1995: 86). Her man kan fremme hvordan mine vignetter illustrere på hvilke måter baskernes nasjonalflagg opprettholder og reproducerer deres egen etnonasjonalistiske identiteten, opp mot den spanske hverdagsdominansen i Euskadi.

Det baskiske nasjonalflagget Ikurrina gjør seg ikke bare gjeldene ute i gatene, men en finner det bland annet også i mat butikker. Når man går inn i en matbutikk i Euskadi, er det uten unntak, at en påtreffer det baskiske nasjonalflagget, ofte i form av plakater, klistremerker, etiketter og prislapper på hyllekantene. Man ser hvordan butikkene aktivt bruker flagget sammen med matprodukter som for eksempel egg, melk, ost, vin, kjøttprodukter, syltetøy og grønnsaker for å fremme produktenes autentisitet og forsterker av nasjonens tilstedeværelse (Billing, 1995: 40 og 85 og Comaroff og Comaroff, 2009: 3). I kapitel fem redegjorde jeg for det baskiske nasjonalflaggets betydning som en daglig banal påminner for aktørene innad i Euskadi. Imidlertid kan man som Comaroffene fremmer i sin bok *Ethnicity INC* se hvordan: «ethnicity is also becoming more corporate, more commodified, more implicated (...) in economics of everyday life» (Comaroff og Comaroff, 2009: 85). Ut i fra denne konteksten kan man illustrere hvordan flagget blir «hentet inn» i matbutikken som et aktivt symbol for å befeste egen nasjon i henhold til salg og turisme. Dette poenget kan videre fremheves i tråd med flere lokale delikatessebutikkens reklameskilt, dekorert med Ikurrinaer og der det både på spansk og baskisk sto «Vi kjenner baskisk kultur og tradisjon best – derfor er det hos oss du handler» eller «Vi er baskere – kom å handle her».

FOTBALL

I følge Jenkins kan det fremmes at ulike former for sport kan bli gjort sosialt relevant som en aktiv uttrykksform for etnisk og nasjon identitet i dagens moderne samfunn (Jenkins, 2002: 115). Der sport ikke bare er sport, men innehar både kulturelle og politiske dimensjoner (Billing, 1995: 150 og MacClancy, 2007: 46). Uansett sportsgren er den spekket med symboler, tradisjoner og verdier som aktivt blir tatt i bruk av aktører ut i fra en sosiopolitisk ramme for å skape et bånd med laget, og som grobunn for et imaginært fellesskap (Jenkins, 2002: 117 og 118 og MacClancy, 2007: 55). I et baskisk perspektiv kan det vektlegges hvordan fotball i form av laget Athletic Bilbao siden 1890 årene har opparbeidet seg til å bli en sentral identitetsfaktor for den etnonasjonalistiske nasjonen (MacClancy, 2007: 67). Der fotball siden 1920- tallet er like populær som de tradisjonelle sportsgrenene (Ortega, 2014: 125). Videre fremmer MacClancy hvordan Athletic Bilbao gjør seg gjeldene til tider som hele Euskadis lag. Dette da baskerne mangler en egen stat og derav mangel på et eget basisk landslag, samt at den spanske stat nekter laget å spille på offisielle arrangementer (Ortega, 2014: 124 og Peral, 2013: 64).

Athletic Bilbao innehar regler som vektlegger at laget kun skal benytte seg av spillere med baskisk tilhørighet, samt at laget har spillere og tilhengere på tvers av alle samfunnslag som gjør at laget blir oppfattet som en felles rød og hvit familie (MacClancy, 2007: 53 – 55). Det gjør at de rødt og hvite stripene på drakten til laget aktivt benyttes som et symbol på nasjonens fellesskap.

En kveld i Etxe på en kro viste de en fotballkamp mellom Athletic Bilbao og Real Madrid. Lokalet var fylt av gjester av begge kjønn. På veggene hang det mengder med store flagg med røde og hvite striper som symboliserer Athletics lag. Videre var lagets emblem å finne på askebeger, servietter samt at det hang bilder av spillere og laget på veggene. Samtalen gikk høylytt, mens alles øyne hele tiden var festet på tv apparatet som var hengt opp under taket i lokalet. I det jeg kom inn døren så jeg at flere av mine informanter var tilstede. I dag i motsetning til normalt, kaster de kun et blick på meg, men ropte at jeg måtte komme og sette meg sammen med dem. I det jeg satt meg ned pekte Jon på tv og sa: «Baskisk kultur på sitt beste». Det var høy stemning i form av hoiing, rop og plystring under hele kampen. Da kampen var ferdig startet en diskusjon i lokalet om spillets gang. Etterhvert forlot de fleste gjestene kroa, og stemningen roet seg. Dette ga meg mulighet til å spørre rundt fotballens

betydning. De fortalte at fotballen er et uttrykk for den baskiske nasjonen, og at de ikke har et eget nasjonallag, men at Athletic er for dem deres landslag.

Luciano (28) fortalte: *«Det er knyttet mange følelser til laget, og det er jo egentlig hele Euskadi sitt lag, uansett hva de sier i Donostia. Det som er spesielt med vårt lag, er at våre spillere må ha ei tilknytning til Euskadi for å få lov til å spille på laget.*

Jon (26) bekreftet dette ved å si: *«Ja, de er alle baskere og det er det som gjør laget vårt så bra. Våre spillere er som våre brødre. Helt siden laget ble startet har det fungert sånn at det ikke bare er laget som vinner, men det er vi baskere som vinner kampene. Jeg husker at min far fortalte meg om hvor moro det var når Athletic vant sine kamper over andre spanske lag under Franco tiden».*

Luciano svarte: *«Laget er jo som en del av meg. Aupa Athletic!*

Helena (25) sa: *«Ja, det er mange som har sterke følelser til laget, og ser det som en viktighet av sin baskiskhet. Det er bare å se ut, klarer du å telle alle de røde og hvite flaggene som henger over alt? Det er en måte vi viser vår støtte og stolthet på! Når de spiller kamp, er det «vi» i den store baskiske familien som heier de frem til seier!»*

(Min oversettelse)

I slutten av mai begynte innbyggerne i Etxe en dag og drapere hele byen med flagg i røde og hvite farger. Deres fotball lag Athletic Bilbao skulle snart spille kamp igjen. I landsbyens sentrum var det pyntet med flagg over alt. Det hang røde og hvite flagg og bannere på hvert et hus og på hver en lykestolpe. Mens jeg gikk hjemover kunne jeg høre ord som Bilboko, Athletic Kluba og Los Leones, og jeg så at medlemmer fra landsbyens samtlige generasjoner var kledd i lagets fotballtrøye eller med dets farger påmalt i ansiktet. Det som likevel skilte seg ut av alle påminnerne om fotballaget, var alle flaggene som tilhørte klubben. Innbyggerne hadde draperte altanene sine, hengt opp bannere tvers over de smale gatene. Til og med rådhuset og jernbanestasjonen var pyntet i all sin prakt med enorme flagg.

Da jeg kom tilbake til hotellet bemerket jeg til resepsjonisten hvor flott landsbyen var pyntet. Han smilte bredt, og fortalte om hvor stolt alle var over laget sitt, og at når spillerne tar på seg sine drakter pynter de seg med lagets røde og hvite flagg.

Gjennom mitt feltarbeid har jeg tilegnet meg kunnskap om at fotballens betydning som symbol og befester den baskiske nasjon. Fotballaget blir transformert til et symbol på den

felles etnonasjonalistiske identitet som utgjør et indre imaginært felleskapet mellom aktørene (Anderson, 2006). For hver gang fotballagets farger og flagg tas frem, fungerer de som en reproduksjon av baskisk etnonasjonalistiske identitet. Dette som en strategi for å hevde egen nasjon i møte med den spanske stats dominans i hverdagen.

MAT

Klokken var passert ni om kvelden da jeg og en av mine informanter og oversetter for kvelden, ankom et eldre mursteinshus like utenfor Itsaso. På den ene veggen ved inngangen ute var det tagget med store bokstaver «amnistia ETA» og over inngangsdøren hang Ikurrina. Det var tydelig at vi var fremme med den tradisjonsrike baskiske Txokoen³¹. Her har baskere i generasjoner møttes minst en gang i uka, og holdt vedlike sin egen baskiske identitet i felleskap over et måltid. I døren ble jeg møtt av to eldre baskiske herrer, begge iført txapelas som ønsket meg velkommen på spansk til deres privat baskiske matklubb. Txokoens eneste rom var fylt fra gulv til tak med Ikurrinaer, plakater og bilder av både baskere som deltok i tradisjonelle lokale sporter og støtte erklæringer til en uavhengig baskisk nasjon. Midt i Txokoen stod et trebord, og rundt det satt det en forsamling med et titalls godt voksne jevnaldrende menn. Alle snakket høylytt baskisk med hverandre, og latteren satt løst. Jeg ble tatt varmt i mot, men det var først etter at jeg introduserte meg selv på baskisk at deres interesse for meg nærmest eksploderte. Dette medførte at mange ønsket å fortelle meg deres syn, tanker og opplevelser om egen baskisk identitet. Samtlige la stor vekt på at de var stolte av sin baskiske tilhørighet, og at det er en følelse ingen kan ta fra dem. Etter at maten var kommet på bordet, reiste Txokoens sukaldari³² seg og proklamerte stolt til forsamlingen: «*Baskere er først og fremst opptatt av mat, og så politikk*». Samtalene rundt bordet dreide seg generelt om ulike stereotyper, forholdet til den spanske stat og hva som måtte til for at et menneske skal kunne legitimt kalle seg basker. Jeg ble forklart av herrene rundt bordet at baskisk mat var av stor viktighet for deres kultur. De formidlet at det aldri har vært noe forbud og sanksjoner fra Franco regimet hva gjaldt mat, som betyr at alle baskere alltid har kunnet blomstret i sin baskiske mattradisjon uten frykt for konsekvenser. Der handlingen av det å lage baskisk mat og senere spise den blir for dem et symbol på deres felles nasjonstilhørighet. Jeg ble videre fortalt, at hver gang de lager baskisk mat sammen, blir de påminnet de normer, verdier, tradisjoner og generasjoner som utgjør den baskiske nasjonen.

---

³¹ Lokal privat matklubb

³² Klubbens egen kokk

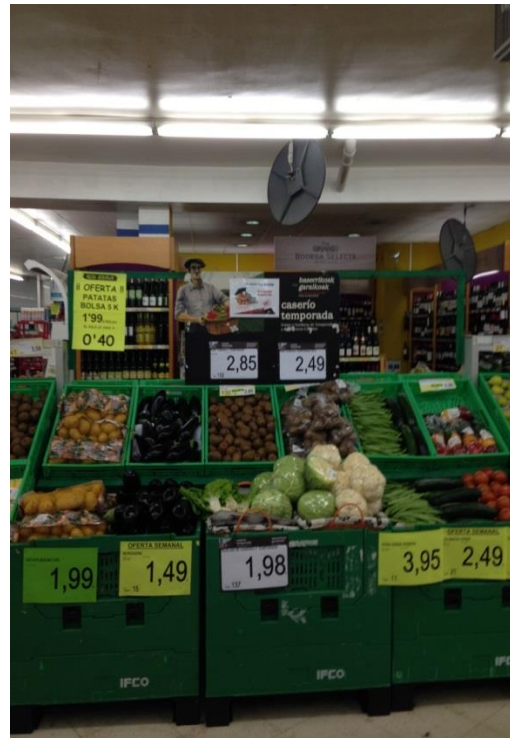
I hovedgaten i Itsaso ligger landsbyens små barer hvor de alltid serverer småretter kalt pintxos. Disse benyttes flittig av både landsbyens innbyggere, og turistene som besøker dem. Tradisjonen er at en går fra den ene pintxos baren til den neste under måltidet, og er en i tvil om hvilken bar en skal velge skal en se på gulvet etter servietter. Det er en gammel tradisjon at om du er fornøyd med måltidet kaster du servietten på gulvet. En pintxos er en brødbit med, stort sett, lokale råvarer som pålegg festet med en tannpirker i brødet.

På en slik bar befant jeg meg tidlig i mitt opphold i Itsaso. Folk kom inn fra gaten i en jevn strøm, for å få seg kaffe, vin og mat. Praten gikk løst blant gjestene, og det virket som at flere av gjestene hadde denne baren som et fast møtested. Baren er moderne innredet, men har lagt vekt på stedets historiske arv i form av bilder og malerier med motiver fra gamle dager. På bardisken sto det dekket opp med en mengde fat med pintxos. Jeg forstod etter hvert, etter å ha sett på de andre gjestene, at maten måtte hentes selv og helst spise ved bardisken. Jeg gikk frem til baren, og fikk et fat med beskjed om å forsyne meg. Kelneren spurte hvem jeg var, og jeg fortalte at jeg var i deres landsby grunnet mitt feltarbeid. Jeg spiste maten, og kelneren kom etter en stund tilbake og lurte på om jeg likte den. Jeg formidlet at tapasen smakte godt, og registrer i samme øyeblikk at kelneren så strengt på meg. Han gjorde meg tydelige klar over at jeg spiste pintxos, og slettes ikke tapas. Jeg ble myndig forklart at jeg nå befant meg i Euskadi, og at her spiser en pintxos. Den strenge kelneren slo fort om, i det han forsto at dette var kunnskap jeg ikke innehadde. Han begynte å fortelle meg om pintxosens betydning for det baskiske folket, og at denne type mat holder en høy sosial posisjon i samfunnet. Han fortalte at bareiere legger sin ære i å ha de mest delikate og velsmakende pintxosene, og at maten spiller en viktig rolle i sammenkomster mellom venner og familie når de møtes

Antropologen Johan Pottier vektlegger at mat er det fremste og mektigste instrumentet aktører kan benytte seg av for å forme og uttrykke sosiale relasjoner og meninger i og utenfor et felles samfunn (Pottier, 2012: 302). Der maten i tråd med kelnerens historie og herrene på Txokoen får sin betydning i de relasjoner som oppstår med den (MacClancy, 2007: 83 og Pottier, 2012: 302). MacClancy fremmer dertil at mattradisjoner blir et sentralt symbol på samfunnet i seg selv og som relevant faktor i utviklingen og vedlikeholdelsen av nasjonalistisk identitet (MacClancy, 2007: 68 og 77). I et baskisk perspektiv og i videre lys av mine etnografiske vignetter kan det illustreres hvordan mat som identitets symbol opererer ut i fra sosiopolitiske kontekster. Hvor en kan trekke fram hvordan pintxos bevisst blir tatt i bruk og forstått av kelneren som en måte å forfekte og konstruere egen etnonasjonalistisk identitet gjennom

lojalitet og forankring i et indre sosiale felleskap, samt som binær motsetning mellom den baskiske og spanske nasjonen (Lupton, 1996: 25, MacClancy, 2007: 87 og Pottier, 2012: 302). Der kelnerens resolute rettelse på min forståelse av matretten som spansk tapas, kan tolkes som en bevisst strategi for å distansere og opprettholde et skille mellom de to nasjonene (Lupton, 1996: 35). Likeledes kan det understrekes hvordan baskisk mat og kokkekunst ved Txokoen blir vektlagt som en sentral og reproduserende aktiv bevisstgjøring av deres felles etnonasjonalistiske identitet i sosial samhandling med hverandre (Lupton, 1996: 26). Mat fungerer både som et symbol på et baskisk imaginært felleskap og som en etnisk grensemarkør for å skille seg ut fra «den andre» (Lupton, 1996: 26). Dette i tråd med at den enkelte aktøren inngår i en relasjon basert på jevnlig deling med likeverdige aktører. I Txokoen og i det offentlige rom blir aktørene gjort oppmerksom på matens tilstedeværelse og gjør de i stand til å oppfatte seg selv og de rundt seg som medlemmer av et gitt samfunn med felles tilhørighet (Anderson, 2006: 6 og 36).

KAPITTEL 7 – HVERDAGSNASJONALISME MED SYMBOLISK KRAFT

Mellom hyller og reoler i butikkene gjør nasjonens symboler seg også gjeldene som dagligdagse påminnere.³³

³³ Bildene er ment som en presentasjon av de sosiopolitiske hverdagskontekster som preger dagens Euskadi. Samtlige bilder er tatt i det offentlige rom og har ingen direkte tilknytning til personer som fremkommer i avhandlingen.

Bak potteplanter og dagens klesvask, flagges den baskiske nasjon i hverdagsbildet.

Glimt av en hverdag, farget av to nasjoners symbolske kamp.

Ut på tur, både i by og natur, finner man den baskiske nasjonens flagg brukt over alt.

Aktive handlinger i det offentlige rom som søker å fremme den baskiske nasjonalismens kamp.

KAPITTEL 8 – «OSS OG DE ANDRE»

---

*«Father, Mother and Me,
Sister and Auntie say
All the people like us are We,
And everyone else is They.
And They live over the sea,
While We live over the way,
But – would you believe it? –
They look upon We
As only a sort of they!*

*All good people agree,
And all good people say,
All nice people, like Us, are We
And everyone else is They:
But if you cross over the sea,
Instead of over the way,
You may end by (think of it!)
looking on We
As only a sort of They!»*

(Kipling, 2009: 263 og 264)

INNLEDNING

Pèrez – Agote fremhever at definisjonen av hvem som til enhver tid utgjør et legitimt medlem av den baskiske nasjonen endres i tråd med konteksten og situasjonen aktøren opptrer i (Pèrez – Agote, 2006: 38). I Euskadi har dette medført ulike forståelser av hvilke kriterier som må ligge til grunn for anerkjennelse og legitim selvtilskrivelse av baskisk identitet (Heiberg, 1985: 289 og Pèrez – Agote, 2006: 38).

Hovedformålet her er å redegjøre for hvordan baskisk identitet blir forstått i møte med andre utenforstående aktørers identitet. Dette som grunnlag for selvtilskrivelse av medlemskap i den baskiske nasjonen. Jeg vil videre søke å fremheve hvordan det har skjedd en endringsprosess i tråd med det baskiske treet, og hvilke kriterier dagens innbyggere i Etxe og Itsaso vektlegger for å være en legitim basker. Kapitlet har ikke som formål å komme fram til et konkret svar på hva som gjør en til en «ekte» basker, men istedenfor å fremme feltens mange ulike svar (Emerson, et. al, 1995: 3).

VI, OSS OG DE ANDRE – ET TEORETISK PERSPEKTIV

«En gruppe er mer enn bare en samling mennesker (...)»

(Veiden og Burkeland, 1999: 57)

I lys av Hylland Eriksens vektlegging av sosiale grupper som ideologiske fenomener åpner dette for at den enkeltes aktørs gruppetilhørighet forstås som situasjonell og relasjonell i forhold til gitte situasjoner en befinner seg i og i forhold til andre utenforstående aktører og grupper (Hylland Eriksen, 1995: 427 og 1999: 24 og 31).

For at en samling aktører skal kunne inngå i og defineres som en felles distinktiv gruppe, må det skapes og videre opprettholdes en klar sosial skillegrense mellom gruppes indre medlemmer og utenforstående (Hylland Eriksen, 1999: 32). Den nyopprettede gruppen blir ikke ansett som en tilfeldig samling av anonyme og intetanende aktører dersom det utvikles en felles gruppebevissthet i lys av samlende interesser, forståelser eller aktiviteter (Burkeland og Veiden, 1997: 57 og Tvede, 1995: 248). Aktørene blir å regnes som «vi» gjennom samholdet og avhengigheten til hverandre som oppstår som følge av felles samhandling (Hylland Eriksen, 1995: 427). Dersom aktørene anser det som formålstjenlig og sosialt relevant blir den enkelte aktørs etniske identitet og tilhørighet til en gitt gruppe, aktivt benyttet

for å klassifisere seg selv og andre med det mål å skape orden innad aktørenes sosiale verden (Eidheim, 1966: 435 og 1969: 39 og Jenkins, 2012: 3).

Den enkelte aktørens daglige virke utfolder seg som regel innenfor vante hverdagsligerammer, der kjente hendelser, relasjoner og andre aktører aktivt tolkes inn i gitte forståelige kategorier. Hvis aktøren støtter på sosiale fenomener eller kommer i kontakt med aktører som faller utenfor de vante hverdagskategoriene, oppstår det en bevissthet i den gitte aktøren om noe ulikt (Hylland Eriksen, 1999: 58). Den gitte aktøren oppfatter ofte det «ukjente» som en direkte motsats til seg selv, nøyaktig slik som Kipling trekker det fram i sitt dikt om oss og de andre (Kipling, 2009: 263 og 264 og Hylland Eriksen, 1992: 480, 1995: 428 og 431 og 1999: 57 og 58). Det er først i møte med andre etniske ulike grupper det er mulig for den enkelte aktør å opparbeide seg en oppfatning om en delt felles kulturell identitet innad i gruppen (Hylland Eriksen, 1992: 480). Dette medfører at når to ulike aktører tilhørende hvert sitt etniske felleskap kommer i kontakt med og må forholde seg til hverandre, skapes det en delt gjensidig oppfatning av en begrenset forståelse av den andres vektlegging og bruk av egne normer, verdier, tradisjoner og relasjoner (Barth, 1969: 15). Altså skapes det et bilde av aktører og grupper som står utenfor det gitt felleskapets etniske skillegrense som de «andre».

Avhengig av mengden kontakt og relasjonell nærhet mellom gruppene, medfører dette at aktørene fra en gitt gruppe vil oppleve et indre samhold ut i fra synet på den andre som en reel eller imaginær trussel mot egen identitet (Hylland Eriksen, 1995: 424). Likeledes fremhever Muro at nær vold og krig medfører en oppfattelse av den andre som en felles fiende av nasjonen og opererer som en direkte kontrast til aktøren selv (Muro, 2009: 663). Samholdet som springer ut av nasjonens felles fiende gjør at de indre medlemmene av gruppen, i tråd med Simmels lov opplever et sterkere bånd, og går fra å være «vi» til å bli «oss» (Hylland Eriksen, 1995: 427).

FRA BLOD TIL SPRÅK OG FØLELSER

Siden den industrielle revolusjon har forståelsen av hva som danner grunnlaget for en legitim baskisk etnonasjonalistisk identitet endret seg i takt med sosiopolitiske kontekster som preger aktørenes hverdag. I tråd med mine informanter og gjeldene litteratur kan det fremmes tre distinktive hovedfaktorer; blod, språk og følelser, som hver enkelt ut i fra situasjonen og aktørene en samhandler med, benyttes som grunnlag for selvtilskrivelse og legitim

anerkjennelse som basker (Bray, 2011: 11, Collins, 1986: 4 og 5, Kurlandsky, 1999: 170 og 235, MacClancy, 2007: 69 og 87 og Ortega, 2014: 92). I dette avsnittet vil jeg trekke frem de ulike faktorene og konkret ta for meg hvordan det har avstedkommet en endringsprosess i henhold til hvordan baskisk identitet blir forstått ut i fra blod, språk og følelser.

En ettermiddag noen kilometer utenfor Etxe på et busstopp, stod jeg og ventet på bussen for å reise hjem til hotellet. Mens jeg ventet kom Mikel og skulle med samme buss. Vi har møttes ved flere anledninger, og han er kjent med min feltstudie. Mikel er pensjonert lærer, og har hatt sitt virke ulike steder i Euskadi. Samtalen kom inn på de nærliggende basserriasnes plassering i landskapet og deres betydning som arena for utvikling og vedlikehold av identitet. Samtalen fortsatte på bussen, og fremme i Etxe gikk vi på en kafe for å fortsette praten. Mikel delte sine oppfatninger om hva som ligger til grunne for å kunne kalle seg en ekte basker.

Mikel fortalte: *«Før Sabino de Aranas ideer om at en ekte basker måtte ha de åtte etternavnene, var det ingen som hadde noen konkrete ideer om det å være en ekte basker. Dette var ikke noe en vektla i hverdagen. Før ble det sett på av baskere som en ære å tjene spanske kongen. Samfunnsutviklingen i Euskadi på slutten av 1800-tallet, hvor mange spanjoler flyttet til området fikk Aranas politikk støtte blant mange middelklasse baskere. I denne perioden utviklet det seg et syn på hva som måtte ligge til grunn for å kunne definere seg som en ekte basker. Hovedkriteriet for å kunne kalle seg en ekte basker var at en var født med baskisk blod i form av at begge settene med besteforeldre var født i Euskadi med baskiske etternavn. Du kunne godt være født i Euskadi, men om en av besteforeldrene dine ikke var ekte basker, ja så ble du i beste fall regnet som halvt basker. Om du da ble født inn i en familie hvor det ikke fantes baskisk blod, ja da ble du regnet som en maketo».*

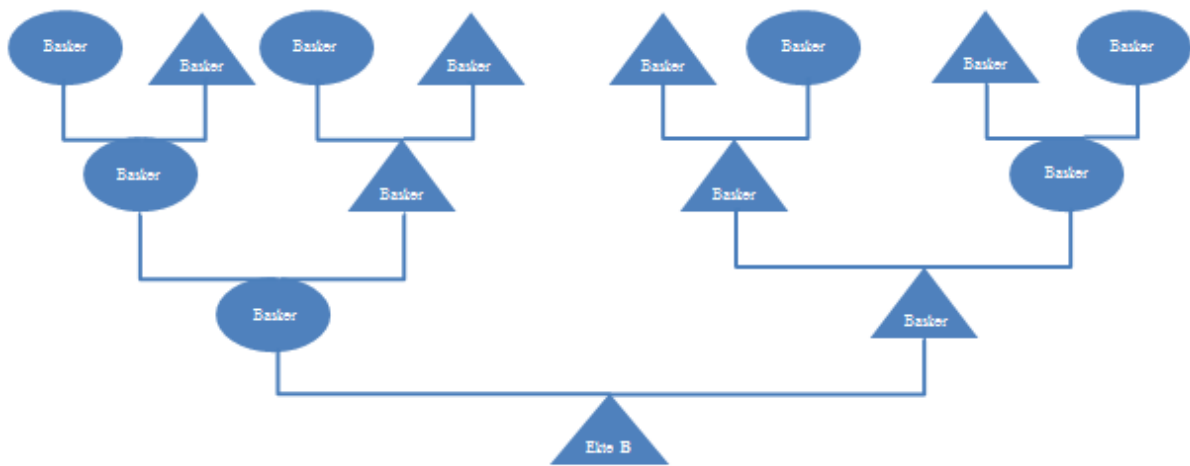
(Min oversettelse)

Mikel, som «alle» andre baskere snakket fort, og han brøt ut i latter da han så at jeg ikke helt hang med i hans resonnement. Mikel tok min notatbok og penn, og sa: *«Se her, jeg skal tegne dette til deg så forstår du det en gang for alle, for dette er grunnleggende kunnskap du må ha for å kunne forstå baskisk identitet»³⁴.*

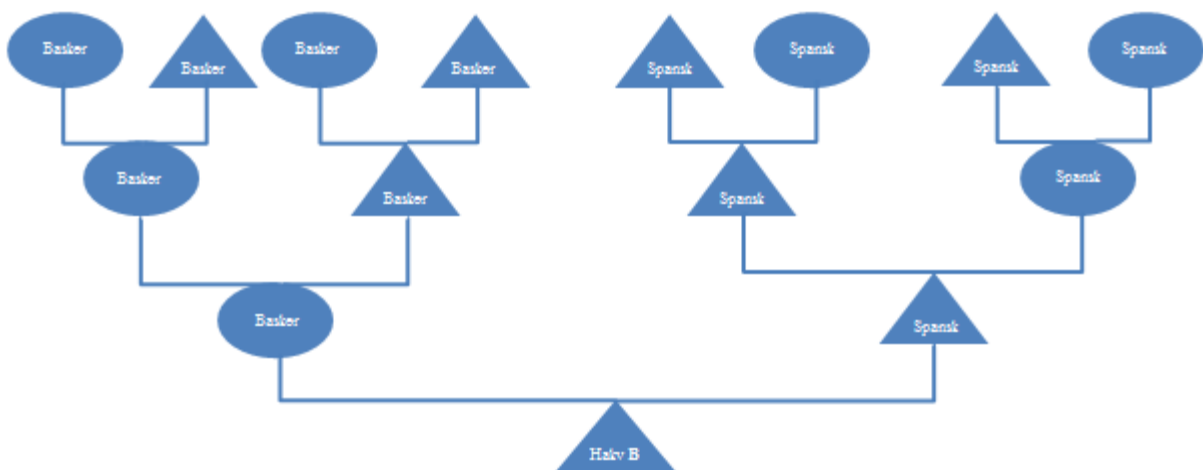
---

³⁴ For tydeligere å få frem Mikels poeng for leseren, har jeg valgt å oversette og digitalisere hans tegninger.

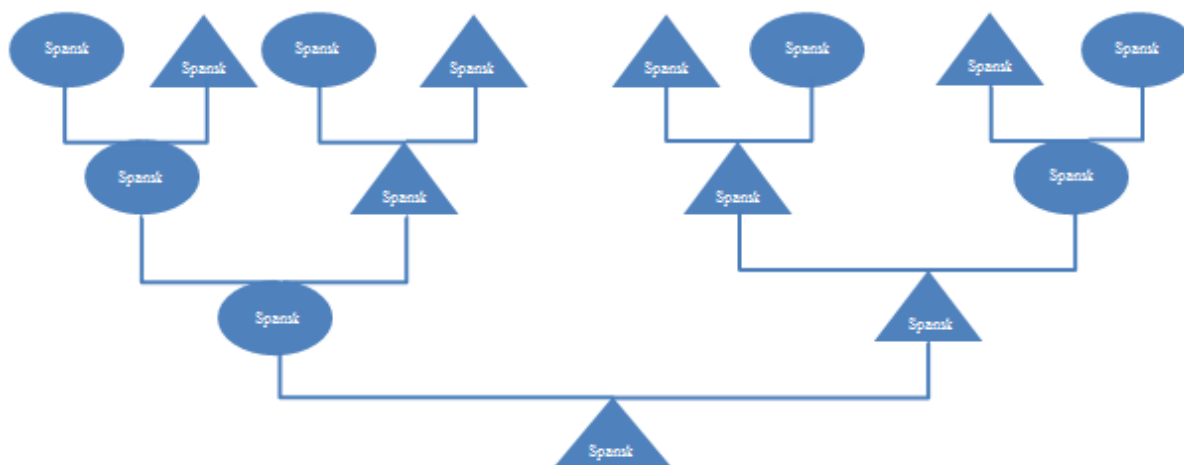

Figur 8. 1: Illustrerer en ekte basker i tråd med Aranas ideal om en bilateral avstammingsidentitet

Figur 8. 2: Illustrerer etter Aranas definisjon en halvt baskers opphav.

Figur 8. 3: Illustrerer i følge Arana en ikke basker, på tross at vedkommende var født i Euskal Herria.

Mikel avsluttet vår samtale slik: « Når en har de åtte etternavnene, og er en ekte basker, i følge Arana, har en full kontroll her i Etxe på hvem «andre» som er ekte baskere. Jeg vet selvfølgelig hvem som er 100 % basker og hvem som kun kan føle seg baskisk. I motsetning til min bestefar og far er ikke det så viktig for meg å ha åtte etternavn, men jeg er jo selvfølgelig stolt av det».

(Min oversettelse)

På en tilstelning om mat i Itsaso, traff jeg igjen samfunnsviteren Maria. Vår samtale kom inn på temaet baskisk identitet og Aranas tolkninger av dens grunnkriterier. Maria fortalte: «Samfunnet har endret seg betraktelig siden Aranas levetid, og det er viktig i dag å forstå hans holdninger ut i fra de samfunnskontekstene som preget Europa og oss på slutten av 1800-tallet. Baskernes kjente sosiale verden var i svært rask utvikling og endring, og det tidligere kjente tradisjonell samfunnet i byene måtte raskt tilpasse seg livets nye moderne struktur. Dette medførte at Aranas og hans tilhengers ideologi fikk kraftig økende betydning og et solid fotfeste særlig hos arbeiderklassen og middelklassen i den baskiske befolkningen.»

(Min oversettelse)

Maria presiserer at Aranas vektlegging av de åtte etternavnene må forstås ut i fra blodstilhørighet, og at du må fødes inn i de aktuelle slektslinjene for å ha et legitimt krav på og retten til å kalle deg en basker. Maria fortalte: « I dag er det imidlertid få som fremmer blodstilhørighetens betydning, og den baskiske identitetsforståelse bygger i hovedsak i dag på euskera og den enkelte baskers egen vektlegging av følelsesmessig tilhørighet til egen identitet. Blod er ikke viktig lenger. Du kan ikke noe for det blodet du er gitt, eller plassen du er født. Det er der du selv velger å bo og kulturen du føler tilhørighet til som definerer din egen identitet».

(Min oversettelse)

Språket euskera er ifølge flere teoretikere fremhevet som den eneste identitetsfaktoren som muliggjør en definisjon av en ekte basker, kjent som en euskaldun (Collins, 1986: 8 og 9, Heiberg, 1985: 289 og 1989: 99 og Lecours, 2007: 8). Der euskera danner grunnlaget for en delt oppfattelse av alle euskalduner som medlemmer av en felles nasjon, på bakgrunn av å gjøre seg gjeldene som et indre kommunikasjonsmiddel (Elkartea, ukjent: 11). I lys av de sosiopolitiske kontekstene som utviklet seg under Francos styre utviklet det seg en ny fase av baskisk identitetsforståelse og dens kriterier (Bray, 2011: 11). På slutten av 1950- tallet endret ETAs medlemmer definisjonen av en basker til å være en euskaldun istedenfor slektskap (Kurlandsky, 1999: 235). Dermed ble det vanlig å betegne en basker som innehadde kunnskap om det baskiske språket og kultur, som et legitimt medlem av det baskiske felleskapet (MacClancy, 2007: 86). Videre fremmer Zabalo at ETA's nye definisjon søkte å kombinere både baskere og immigranter til et nytt nasjonalt felleskap (Zabalo, 2008: 800).

Alberto kom innom frokostsalen en morgen jeg satt og spiste, og vi småpratet om løst og fast. Jeg fortalte at jeg for tiden er opptatt av hva som definerer en ekte basker, og spør hva han legger i begrepet en ekte basker. Alberto tenkte seg om, før han sa: *«Det og selv føle seg som en basker bygger på mange ulike verdier, men det er språket som knytter oss sammen. Jeg vil si at for å være en ekte basker må du kunne språket. Det finnes ikke noe betegnelse på en basker, bare ordet euskaldun som betyr den som snakker baskisk. De i dag som ikke lærer seg språket er egentlig late, og i mine øyne ikke fullverdige baskere. Det finnes imidlertid et unntak, og det gjelder for de eldre som grunnet Francos forbud og de harde straffeforfølgelsene han forfektet ikke fikk lære seg sitt språk. Jeg og flere med meg mener at om du lærer deg euskera, kan du bli en euskaldun».* (Min oversettelse)

Likeledes ble jeg under et intervju med Elena, som er student og aktiv i flere ulike kulturelle organisasjoner, fortalt at forståelsen av hvilke kriterier som ligger til grunn for å være en ekte basker er preget av motstridene meninger. Elena fortalte at det var noen av de første medlemmene i ETA, som gjennom sin inspirasjon av venstreorienterte politiske verdier, tok til motmæle mot Aranas forståelse av en ekte basker. Dette da ETA i motsetning til Arana mente at alle som kunne euskera og innehadde sympati for den baskiske sak og kultur, var å regne som ekte baskere. Hun sa seg selv enig i språkdefinisjonen, og vektla at alle som kan og forstår euskera er å regne som mer baskere enn personer som er født her og ikke kan språket.

I lys av Davis artikkel fra *Patterns of Identity: Basques and the Basque Nation* fremmes det at dagens kriterier for å være en legitim basker fortsatt vektlegger euskera, men samtidig det å

føle seg baskisk (Davis, 1997: 69). I løpet av de siste tjue årene har det gradvis utviklet seg en bevissthet blant mange i Euskadi om at gjeldene identitetskrav er å inneha en egen baskisk identitetsfølelse (Bray, 2012: 11 og Peral, 2013: 69 og 70). Der det videre er tilstrekkelig å jobbe og bo i Euskadi for å være en ekte basker. En av mine informanter formidlet at om du har bodd innad Euskadis grenser i mer enn seks måneder, så er du å regne som en genuin basker.

Det var fredag og markedsdag i Etxe da jeg fikk tilbud om å være med Jose å oppleve markedet. Det var fortsatt tidlig på dagen da vi ankom en nærmest overfylt markeds plass, med små barn og voksne mennesker som lekte og utførte ærender. I luften hang duften av nygrillet kjøtt, fisk, kokende baskiske tomatbønner og grønnsaker. Spanske, så vel som baskiske gløser og samtaler kunne høres, og musikk strømmet fra de ulike bodene. Midt på torget, mellom et par av de største kjøttbodene var en gruppe barn og det jeg vil tippe var bestefedrene deres i full gang med dagens hoppedans leksjon. Etter å ha fulgt med Jose rundt på markedet ble det tid for mat. Mens vi delte et måltid ble det snakk om hva som kjennetegner en ekte basker. Jose uttrykte seg slik: *«Det å være basker i dag, er ikke å ha åtte baskiske etternavn eller måtte kunne snakke euskera. Å være en ekte basker er i mine øyne å leve her å nå, og bare føle seg baskisk. Det å kjenne på at det finnes et eget språk, at vi har en egen unik historie, våre verdier, egne matretter og viktigst av alt at vi har kjærligheten for vårt Euskadi».*

(Min oversettelse)

Baskisk identitet har gjennom årene vært preget av ulike meninger og syn på hva som danner grunnlaget for selvtilskrivelse og annerkjennelse fra andre om å være en ekte basker (Davis, 1997: 69, Zabalo, 2008: 805 – 806, Peral, 2013: 64 – 66 og Pèrez - Agote 2006: 38). Ulike standpunkt omhandler etnisk identitet og hvorvidt den er medfødt, og av den grunn lukket for alle utenfor felleskapet, eller om identitet er et sosialt fenomen som baserer seg på baskisk kultur, og derav åpner for nye medlemmer som bevist tilpasser seg og krysser den etniske grensen for å bli et legitimt medlem av den baskiske nasjon. Både Mikel, Maria og Jose historier befester Veiden og Brukelands poeng om at en samling mennesker er avhengig av en felles oppgave, handling eller interesse for å utgjøre en gruppe (Burkeland og Veiden, 1999: 57). I en postradikal hverdag baserer en forestilt gruppe seg spesielt på tre identitetsfaktorer; felles språk, tilhørighets følelser og slektskap, hvor sistnevnte i mindre grad enn historisk sett danner grunnlaget for et felles forestilt «vi» (Anderson, 2006: 7 og Hylland Eriksen, 1995: 427).

Sameksistensen av de to ulike identitets felleskapene har siden slutten av 1800 – tallet medført at baskere gjennom generasjoner har opplevd et indre samhold ut i fra det syn på spanjolene og staten som en direkte trussel for egen identitets eksistens. Dette har, som Hylland Eriksen vektlegger, ført til et indre samhold og et syn på «den andre» som en direkte kontrast av seg selv, og gjør seg gjeldende som en transformasjon fra «vi» til «oss» (Hylland Eriksen, 1995: 427 og 19: 33). Samholdet bygger på en felles horisontalt gruppebevissthet, basert på delte oppfatninger om seg selv og villigheten til å beskytte egen identitet mot «den andre» (Anderson, 2006: 7, Giddens, 1993: 253 og Hylland Eriksen, 2010: 15).

OPPFATNINGER OM «DEN ANDRE»

Gjennom hele mitt opphold i Euskadi har jeg hørt utallige ulike oppfatninger om «den andre», der stereotypiene blir brukt på bekostning av den andre for å fremme seg selv. Stereotypier er ikke nødvendigvis helt riktige, men har ofte en sannhet i seg (Hylland Eriksen, 2009: 29). Nedenfor vil jeg illustrere ulike stereotypiske utsagn som ble meddelt meg, men finner det nødvendig å påpeke at selv om stereotypier ofte er rådende mellom grupper, er det ikke alle aktørene som deler denne oppfatningen. Videre baserer stereotypiene seg på et generelt gruppenivå og vektlegger ikke den enkelte aktør.

Baskisk stereotypi: *«Folk sørfra tror at alle baskere er ETA medlemmer, samtidig tror de at om de kommer hit vil vi kaste bomber på dem og deres eiendeler».* (Zuria, 64)

Spansk stereotypi: *«Da vi var på ferie i sør og fortalte folk at vi var baskere trodde de oss ikke, for som de sa dere er da ikke baskere, det kan dere ikke være for dere er verken skitten, illeluktende eller stygge».* (Horia, 60)

Baskisk stereotypi: *«Vi baskere er mer hardtarbeidende, ordentlige og ærligere enn spanjolene. Det er spanjolene som er late og som nekter å arbeide. Vet du, når du har en baskisk venn har du en venn for livet og som aldri vil dolke deg i ryggen».* (Borgoinako, 33)

Spansk stereotypi: *«Jeg husker for noen år siden, når min mann og jeg satt på en restaurant i Madrid da telefonen ringte og jeg svarte på baskisk. Det ble helt stille blant de andre gjestene, og noen så faktisk skremt ut. Mange spanjoler gjør ikke et skille mellom ETA kjemperne og vanlige baskere».* (Arrosa, 57)

Baskisk stereotypi: *«Spanjoler er alltid opptatt av utseendet sitt, og legger mye tid og penger i å være forfengelig. Vi baskere er jordnære, og sløser ikke tid på sånt».* (Marroia, 23)

Spansk stereotypi: «*En må passe seg for hva en sier til og om en basker i dens nærvær, fordi alle baskere har en forbindelse til ETA*». (Juan, 37)

Baskisk stereotypi: «*De påstår at de snakker kristent (dvs. kastiljansk) og at alle andre snakker hedensk språk*». (Berdea, 21)

(Min oversetting)

Disse utsagnene speiler hvordan konflikten mellom ETA og den spanske stat har skapt en opplevelse av egen identitet som en direkte kontrast til en stereotypisk forståelse av «den andre» (Muro, 2009: 663). Den enkelte aktør innehar en forutinntatt forståelse av «den andre» som danner grunnlaget for klassifiseringen av de utenforstående (Seymour – Smith, 1986: 268). Denne dynamikken var gjenkjennelig for meg i mitt feltarbeid, da jeg tidlig ble gjort oppmerksom på at jeg var for pent kledd, og ble forvekslet med en spanjol fra Madrid. Stereotypiene i lys av Billing kan forstås som en måte for gruppene å fremheve og overkommuniserer sin identitet på bekostning av «de andre» (Billing, 1995: 71). Dette gjennom en aktiv overkommunikasjon i det offentlige rom, for å fremvise sin etnonasjonalistiske identitet og for å undergrave «den andre» (Blom, 1969: 84 og Hylland Eriksen, 2010: 27). Stereotypiene medfører også, som noen av mine illustrasjoner viser, et grunnlag for en aktiv underkommunikasjon av egen identitet for å unngå negativ stigma i samhandling med «den andre» utenfor sin vante hverdagskontekst (Eidheim, 1966: 430 og Fangen, 1997: 315).

I et baskisk perspektiv kan det videre fremheves at bildet på «den andre», altså her den spanske nasjonalstaten, ikke blir vektlagt på et enkeltindivid nivå men som helhet representert av overordnede institusjoner som blant annet det spanske monarkiet og Guardia Civil. Mine informanter presiserte ofte at samhandlingen mellom den individuelle baskiske aktør vs. den individuell spanske aktør bærer preg av en gjensidig anerkjennelse av «den andre» i hverdagslivet. Derimot slik som det fremkommer i kapitel tre og seks, er det som regel først i møte med den spanske stat og dens virke at motsetningene til «den andre» kommer til syne og gjør seg relevant.

ET LEGITIMT MEDLEM AV DEN BASKISKE NASJON OG MULIGHETEN FOR GRENSEKRYSSNING I EN POSTRADIKAL HVERDAG

I lys av det faktum at etnisk identitet er å regne som et sosialt fenomen, gjort relevant av instrumentelle aktører og i tråd med min vektlegging av det baskiske treet, vil enhver etnisk gruppes kriterier for et legitimt medlemskap endres over tid og i tråd med sosiopolitiske kontekster (Barth, 1969: 38 og Hylland Eriksen, 1995: 435). Der grensene opererer ut ifra sosiale relasjoner, i den grad aktørene finner det relevant å beskytte sin egenart (Barth, 1969: 15 og Hylland Eriksen, 1999: 62). For at den etniske gruppen skal fortsette å bestå i møte med andre distinktive grupper, er den avhengig av at dens indre aktører aktivt vedlikeholder den etniske skillegrensen. Dette blir gjort i form av å benytte seg av et gitt sett identitetsfaktorer som gruppens medlemmer finner relevant for å skape en bevist avstand mellom seg selv og de andre (Barth, 1969: 15 og 38). Det faktum at etniske grenser gjør seg først gjeldene og blir vedlikeholdt gjennom samhandling med andre utenforstående aktører, medfører at den blir situasjonell (Heiberg, 1985: 289 og Hylland Eriksen, 1999: 31). Den enkelte aktør kan velge og aktivt manipulere etnonasjonalistisk identitet for å krysse mellom ulike gitte gruppetilhørigheter.

Etter en lang dag tilbrakt på hotellrommet med etterarbeid av intervjunotater, bestemte jeg meg for å gå en kveldstur. I det jeg passerte huset hos familien Zabala gikk vinduet opp, og jeg ble invitert inn. Det viste seg at de hadde en sammenkomst hvor mange av landsbyboeren var samlet til fest. Jeg takket ja, og ble plassert ved spisebordet sammen med de andre gjestene. Jeg fikk raskt spørsmål om hvordan det gikk med min feltstudie. Jeg fortalte at i den siste tiden hadde jeg forsøkt å finne ut hva som lå til grunn for å kunne kalle seg en basker, og om det var mulig for spanjoler å bli baskere. Dette var tydelig et tema som engasjert flere av gjestene, og de som ikke var så erfaren med engelsk fikk oversatt samtalen av andre gjester rundt bordet.

Herr Zabala: *«Det som i alle fall er sikkert er at det er lettere for en basker å bli en spanjol, for det handler om at baskeren slutter å bruke sin kultur og euskera. Om du utfordrer meg på hva som skal til for at en spanjol kan bli en basker, ja da må han lære seg euskera og bli en euskaldun»*. De andre gjestene applauderte og sa seg enig i at euskera var et klart vilkår for å kunne bli basker. Marko 43 år tok ordet: *«Jeg er enig at det er viktig å kunne språket, men jeg mener at det ikke er nok. Det å være en basker krever mer enn å beherske språket. Det er jo ikke alle baskere som kan euskera, men de er jo baskere for det. Spør du meg er du ikke*

basker ved å sitte i Madrid og snakke euskera, du må være her, jobbe her og leve her over tid!

Miren 38 år: «Jeg vet ikke om jeg er helt enig, men det du sier er jo ofte det de fleste mener og jeg skjønner hva du mener. Likevel tenker jeg, som har en familiebakgrunn med en spansk mor, at jeg er like baskisk som deg fordi det handler om min følelse av tilhørighet. For at en med spansk bakgrunn skal kunne være basker, så må han ha en kjærighet for baskisk kultur og verdier og det i seg selv er nok. Da er du en basker!»

Garazi 50 år: «Jeg husker at når jeg var lita hadde tanten min en spansk kjæreste, og jeg er blitt fortalt om at min bestefar ikke var så glad for dette. På denne tiden var det ikke så vanlig at baskere omgikk spanjoler, men når de så var gift ble han en del av oss». Fru Zabala nikket seg enig, og nevnt at i dag er det ganske vanlig at personer med ulike familiebakgrunner gifter seg. Hun fortalte videre: «I dag er det mange unge som er opptatt av sin baskiske bakgrunn. Dette gjør seg blant annet syngelig i familienavn. Tradisjonelt sett er det slik at konen og mannen beholder sine egne etternavn når de gifter seg, og at deres barn får begge disse navnene. Her er det vanlig at farens etternavn kommer først og så morens. Når det er foreldre hvor den ene er spansk og den andre baskisk, vet jeg at flere av deres barn velger kun å bruke det baskiske etternavnet».

(Min oversettelse)

Samtalen med dens ulike fortellinger viser hvordan etnisk identitet er sosialt konstruert, og åpner opp for manipulasjon av den gitte gruppens identitetsfaktorer for at enkelt aktører skal kunne rotfestes inn i det nye felleskapet (Howell, 2003: 466, 468 og 474). Hvilket medfører at den etniske grensen mellom medlemmer av den baskiske og spanske nasjonen blir situasjonelle og muliggjør at den enkelte «andre» kan bli sosialt transformert som et likeverdig medlem inn i si nye gruppe (Heiberg, 1985, 289 og 290, 1989: 99 – 102). I lys av herr Zabala og Marko kan en videre tolke hvordan dette i et baskisk perspektiv blir gjort i form av at den utenforstående aktivt benytter seg av sentrale grenseopprettende identitetsfaktorer for å bli tilskrevet en legitim medlemsstatus (Barth, 1968: 38).

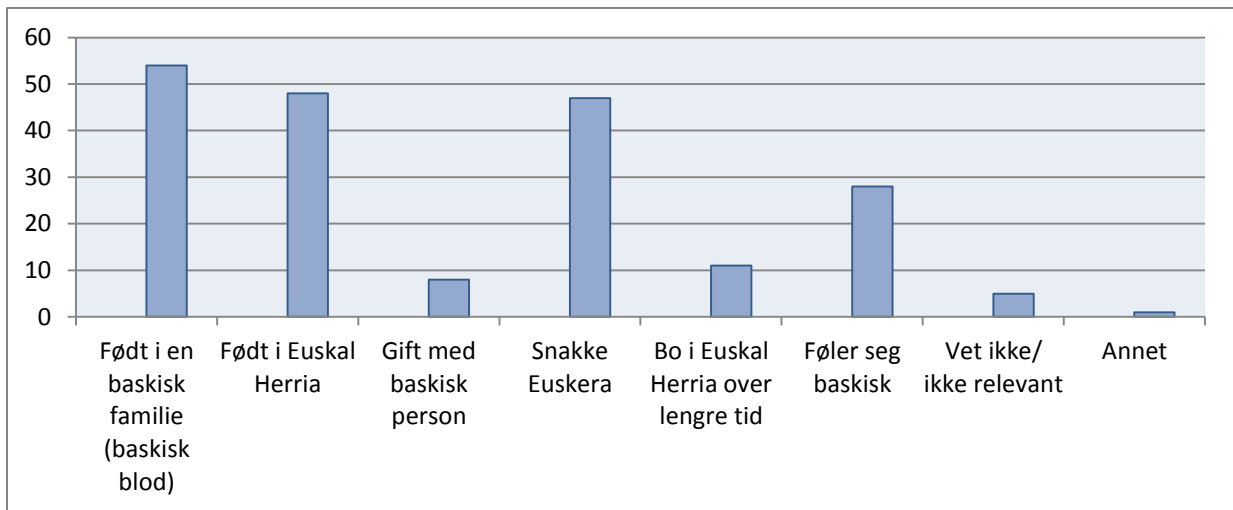
ENDRINGSPROSESSER I IDENTITETSFORSTÅELSE I ET POSTRADISKALT HVERDAGSLIV

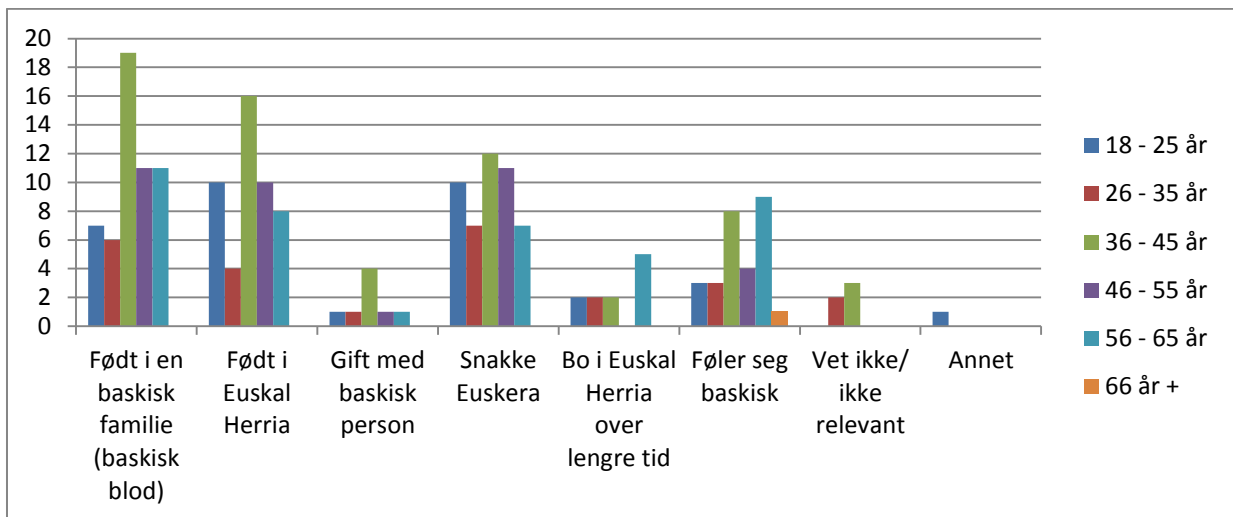
Baskisk etnonasjonalistisk identitet har siden slutten av 1800- tallet blitt benyttet av instrumentelle aktører i tråd med sosiopolitiske kontekster, og i møte med «den andre» i deres hverdag. Dette har medført at forståelsen for hvem som er en «ekte» basker og et legitimt medlem av den felles baskiske nasjonen, i takt med det baskiske treet, er i en kontinuerlig utviklingsprosess. Ulike baskiske identitetsfaktorer blir aktivt tatt i bruk og gjort sosialt relevant i møte med medlemmer av den spanske stat og nasjon. Dette for å søke å skape et indre samhold og opprettholde en kontrast (i form av etniske grenser) til den andre som en direkte motsats og fiende av baskerne (oss).

I løpet av de siste 120 årene har det skjedd både en utvikling i vektlegging og endring av hvilke kriterier som må ligge til grunn for aktørens legitime selvtillit og anerkjennelse av andre som et ekte medlem av den baskiske nasjon. Fra slutten av 1800- tallet og frem til i dag kan en peke på tre hovedkriterier: Aranas krav om slektskap med de åtte baskiske etternavnene, ha kunnskaper om euskera og følelsen av tilhørighet, samt omfavning av baskisk kultur og verdier (Bray, 2012: 11, Peral, 2013 og Pèrez – Agote, 2006: 38).

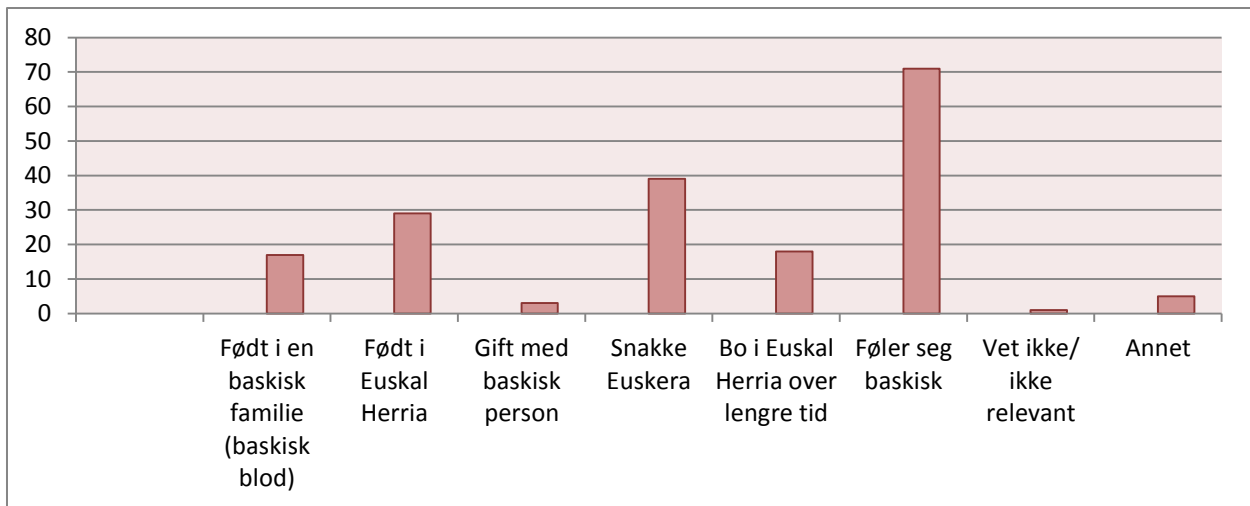
Denne utviklings og endringsprosessen kan illustreres gjennom 98 unike vurderinger som respondentene vektla i min spørreundersøkelse. Deres vurderinger som fremkommer i graf 8. 1 og 2 omhandler synet på hvilke identitetskriterier som i hovedsak i løpet av de siste 100 årene utgjorde retten til å kalle seg basker. Her kommer det særlig frem at blod, stedtilhørighet gjennom fødsel og språk utgjorde hovedkriteriene. Graf 8. 3 og 4 viser respondentenes vektlegging av baskiske kriterier i dag og fremmer hovedsakelig følelser og euskera kunnskaper som viktigst.

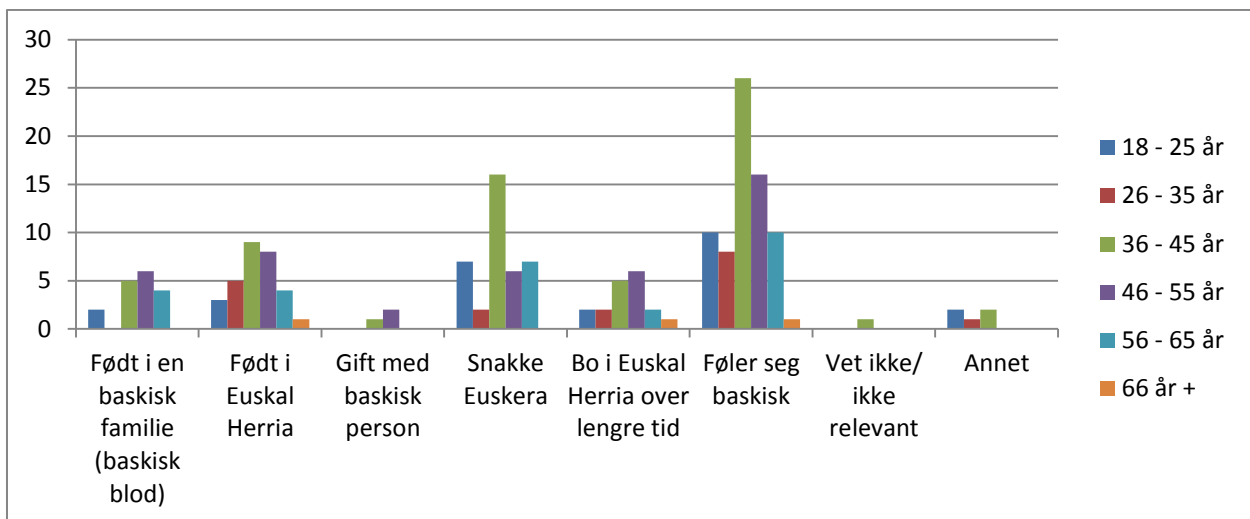
Graf 8. 1: Viser respondentenes overordnede vurdering av hvilke historiske kriterier som måtte være oppfylt for å være en legitim basker gjennom de siste 100 årene.

Graf 8. 2: Viser det ulike aldersspennet til respondentene og deres vurdering av hvilke historiske kriterier som måtte være oppfylt for å være en legitim basker gjennom de siste 100 årene.

Graf 8. 3: Viser en overordnet vurdering av hvilke kriterier som i dag må være oppfylt for å bli anerkjent som en legitim basker i dag.

Graf 8. 4: Grafen viser det ulike aldersspennet til respondentene og deres vurdering av hvilke kriterier som i dag må være oppfylt for å bli anerkjent som en legitim basker.

KAPITTEL 9 - BASKISK IDENTITET I EN POSTRADIKAL HVERDAG

Året 2011 markerte en stor begivenhet i hele Euskal Herria og medførte at en ny postradikal hverdag ble skapt. En hverdag der støtten til radikal nasjonalisme er betydelig svekket, og den voldelige konflikten som preget innbyggernes hverdagsliv har stilnet. Året 2011 la ETA ned sine våpen i kampen for baskisk identitet og uavhengighet for godt.

I dette kapitlet vil jeg søke å redegjøre for mine framsatte analytiske funn, for å kunne se på hvilke måter baskisk identitet blir gjort relevant og kommunisert i dagens Baskerland i en postradikal hverdag.

I et baskisk perspektiv kan en fremheve etnonasjonalistisk identitet som en sosial dynamisk prosess, som preges av at den kan redefineres og endres over tid av aktørene selv ut ifra sosiopolitisk kontekst. Mine informanter gjør nasjonens etniske symboler, tradisjoner, myter og verdier sosialt relevant som grunnlag for et legitimt forestilt fellesskap, som knytter medlemmene av dagens nasjon på tvers av tid og rom sammen med tidligere generasjoners medlemmer. Baskisk identitet oppstår først og blir gjort sosialt relevant i møte med andre aktører, kategorisert som utenforstående. Der bestemte identitetsfaktorer blir lagt til grunn som klassifisering for å vite hvem som er hvem, og for å opprettholde en aktiv skillegrense mellom indre medlemmer og utenforstående aktører.

I det baskiske perspektiv kan det fremheves at det var først på slutten av 1800- tallet at etnonasjonalismen ble gjort sosialt relevant, og oppstod som et tilsvarende på de nye sosiopolitiske forholdene som preget hverdagen. Etnonasjonalismen er ikke statisk, men har blitt redefinert av nye aktører fra 1900- tallet og frem til i dag som en respons på ulike endringsprosesser. ETA endret den baskiske identitetsforståelsen som et tilsvarende til Franco og vektla ikke lenger blodsband, men språk og omfavnelsen av den baskiske sak som identitetsmarkører.

Det baskiske hverdagslivet som utfoldet seg både i Itsaso og Etxe er preget av det moderne samfunnet, og fremviser dette med sine moderne bedrifter, økt tilgang til omverden gjennom moderne teknologi og innbyggere som flyttet hjem etter høyere skolegang ved å bringe med seg ny kompetanse. Likeledes gjør ulike globaliseringsprosesser seg relevant i form av endringer i samfunnets tradisjonelle strukturer gjennom for eksempel økonomiske svingninger og økende grad av turisme i lokalsamfunnene.

De samfunnsendringer som kommer til syne i mitt feltarbeid har gjort seg relevant ved at baskiske aktører fra ulike generasjoner vektlegger bruken av identitet symboler og tradisjoner forskjellig. Et sentralt funn i avhandlingen er at alder var en viktig bakgrunnsvariabel for bruken av ulike identitetsfaktorer. Den eldre generasjon drives i stor grad av minner og nostalgi, men først og fremst fordi de hevder dette er å «leve som ekte baskere». Yngre informanter utviste større kontekstuell variasjon i bruken av identitet symboler og praksiser. De var stolte av å fremme sin baskiske tilknytting, men praktiserte denne hovedsakelig under merkedager, høytider og for heder til tidligere generasjoner. Det var ingen bemerkelsesverdig forskjell mellom kjønn i vektleggingen av baskisk identitet og tilhørighet.

I tråd med min konseptualisering av det baskiske samfunn som et *ettersamfunn* viser mine funn at den store majoriteten av mine informanter benyttet seg av flere identitet symboler og praksiser som en måte å skape en følelse av kontinuitet og tilhørighet. Flere videreførte elder aktiviteter og tradisjoner, slik som tradisjonell dans, ulike sportsgrener, mat og euskera for å pleie fellesskapsbånd og knytte generasjoner symbolsk sammen.

Et annet sentralt funn i oppgaven er at det baskiske hverdagssamfunnet har gått fra å være preget av en varm nasjonalistisk kamp, der egen identitet under Franco tiden var totalt forbudt til i dag å fremstå som en mer nedkjølt og banal hverdagsnasjonalisme. Det var først etter innføringen av den nye spanske grunnloven og de baskiske autonomistatuetene av 1978, at det ble åpnet for lovlig bruk av baskisk identitetsfaktorer, symboler og kultur generelt. Denne lovendringen medførte at Euskadi igjen ble fylt med baskiske symboler og identitetsfaktorer og resulterte i at deres hverdag ble preget av to nasjoners symbolske «kamp».

I dagens samfunn kan en trekke den slutning om at ikke alle symboler og ulike identitetsfaktorer bevist blir benyttet aktivt av baskerne for å fremheve egen etnonasjonalistisk identitet og tilhørighet. Istedenfor avstedkommer det symboler og faktorer som gjør seg relevant som stille dagligdagse påminnelse om egen nasjon og identitets tilhørighet. Dette kommer til uttrykk gjennom for eksempel flagging ved offentlige bygninger, i form av bilder og skrifter i det offentlige rom, tradisjonell mat og drikke, i butikker og spisesteder samt kulturelle symboler. Likeledes kan det fremmes at den spanske stat gjennom sine symboler som mynter, flagg, kongebilder og riksvåpenet opererer som stille påminnelser om statens dominans i en postradikal hverdag. Min etnografi viser at symboler og identitetsfaktorer ofte opererer som ubevisste påminnere. Det er først når aktøren trer ut av sine vante

hverdagsrammer, de blir oppmerksomme på de dagligdagse påminnere om nasjonen og da gjennom deres manglende tilstedeværelse.

Som mine empiriske historier og vignetter viser har relasjonen mellom den enkelte basker og spanjol innad i Euskadi endret seg over tid fra å være preget av en oppfattelse om den andre som en direkte trussel for egen baskisk identitet, til i dag til å opptre som en uproblematisk samhandlingsrelasjon i møte med «den andre». Det er først i møte med den spanske stat og dens virke at gamle ekskluderingsmønstre blir vektlagt. Dette må ikke forstås som om at etnonasjonalistisk identitet har forringet i sin verdi i forholdet mellom baskere og spanjoler. Den etniske skillegrensen gjør seg fortsatt sosialt relevant blant aktørene for å skape et skille mellom indre legitime medlemmer av den baskiske nasjonen og spanske innbyggere, og blir av mange aktører oppfattet som særdeles viktige. Mine observasjoner og funn tilsier at til tross for at ETA har lagt ned sine våpen vil baskisk etnonasjonalistisk identitet fortsette å inneha en stor betydning for aktørene i Etxe og Itsaso.

Det har skjedd en tydelig endring i forståelsen av hvilke hovedkriterier som ligger til grunn for den enkelte baskiske aktørs selvtilskrivelse og legitime annerkjennelse fra andre medlemmer som en ekte basker. På slutten av 1800- tallet ble kravet til åtte baskiske etternavn vektlagt. I dag er det blant annet euskera og/eller i stor grad en følelsesmessig tilhørighet basert på omfavning av baskiske verdier, holdninger og kultur som vektlegges.

På tross av ETAs våpennedleggelse og den lave støtten til radikal nasjonalisme, utkjempes det en stille bevist hverdagslig motstandskamp. Der det spanske kongehuset og Guardia Civil blir opplevd som kroppsliggjorte bilder på staten, og for mange gjennom sin symbolske og faktiske tilstedeværelse i hverdagsbildet bringer med seg oppfatninger av «den andre» som en direkte fiende og kontrast til egen etnonasjonalistisk identitet. Der lokale aktører aktivt benytter seg av og kommuniserer ulike identitetsfaktorer og symboler for å opprettholde og hevde den baskiske nasjon i møte med den spanske nasjonalstaten på et hverdagslig nivå. Dette gjennom bruk av hverdagslige identitetsstrategier som omhandler bevisst bruk av flagget, ordvalg, mat, det lokale fotballaget, kles og hår stiler, tagging og fargekoder.

ETTERORD

Gjennom det baskiske treet som et av mine hoved analytiske begreper, har jeg søkt å se hvordan baskisk identitet blir gjort relevant og kommunisert i dagens Baskerland i en postradikal hverdag.

Det ærverdige eiketreet står fortsatt mektig og med et sterkt roffeste i en liten landsby, og basert på mine funn forespeiler jeg at slik vil det fortsette å stå i framtidige generasjoner. Noen grener vil bli revet av, andre vil få skader, men treet livskraft vil fremme nye grener i stadig vekst og forandring.

LITTERATURLISTE

Bøker:

- Anderson, Benedict. 2006. *Imagined Communities*. (revidert utgave). London- New York: Verso
- Astrain, Luis Núñez. 1997. *The Basques – Their struggle for independence*. Wales: Welsh Academic Press
- Bates, Daniel G. og Harald Skogseid. *Menneskelig tilpasning – En humanøkologisk innføring i globalt miljø*. Oslo: Universitetsforlaget
- Baumann, Gerd. 1999. *The Multicultural Riddell*. London: Routledge
- Belkin, Aaron. 2012. *Bring Me Men – Military Masculinity and the Benign Façade of American Empire 1898 – 2001*. London: Hurst & Company
- Billing, Michael. 1995. *Banal Nationalism*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore - Washington DC: SAGE Publications Ltd
- Bruun, Frank Jarle. *Identity and Social Change Among Elderly Men in Rural Botswana*. Oslo: Thesis for the degree of Doctor rerum politicarum.
- Clark, Robert P. *The Basque Insurgents – ETA, 1952 – 1980*. The University of Wisconsin Press
- Collins, Roger. 1986. *The Basques*. Basil Blackwell
- Comaroff, John L. og Jean Comaroff. 2009. *Ethnicity, INC.*. Chicago – London: The University of Chicago Press
- Elkarteia, Garabide. Ukjent. *The Basque Experience – Some keys to language and identity recovery*. Lore Agirrezabal Pretusa: Garabide
- Emerson, Robert M., Rachel I. Fretz og Linda L. Shaw. 1995. *Writing Ethnographic Fieldnotes*. The University of Chicago Press
- Fangen, Katrine. 2011. *Deltagende observasjon*. (2. utgave). Fagbokforlaget
- Gellner, Ernest. 1998. *Nasjonalisme*. Oslo: Spartacus Forlag A/S

- Geertz, Clifford. 1973. *Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books
- Giddens, Anthony. 1993. *Sociology*. (2. utgave). Polity Press
- Gullestad, Marianne. 2001. *Kitchen – table Society*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hammersley, Martyn og Atkinson, Paul. 1996. *Feltmetodikk – Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. (2. utgave). Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Heiberg, Marianne. 1989. *The making of the Basque nation*. Cambridge: Cambridge University Press
- Hooper, John. 2006. *The new Spaniards*. (2. utgave). Penguin Books
- Hylland Eriksen, Thomas. 1999. *Kulturterrorismen*. (2. utgave). Oslo: Spartacus Forlag AS
- Hylland Eriksen, Thomas. 2010. *Ethnicity and Nationalism – Anthropological Perspectives*. (3. utgave). London: Pluto Press
- Hylland Eriksen, Thomas og Dag O. Hessen. 1999. *Egoisme*. Aschehoug
- Hylland Eriksen, Thomas og Finn Sivert Nielsen. 2005. *Til verdens ende og tilbake - Antropologiens historie*. (2. utgave). Fagbokforlaget
- Ingold, Tim. 2011. *Being Alive – Essays on Movement, Knowledge and Description*. London: Routledge
- Jansen, Wim. 2002. *Beginners Basque*. New York: Hippocrene Books INC.
- Jenkins, Richard. 2012. *Being Danish – Paradoxes of Identity in Everyday Life*. (2. utgave). University of Copenhagen: Museum Tusulanum Press
- Kipling, Rudyard. 2009. *Debits and Credits*. House of Stratus
- Klausen, Arne Martin. 1981. *Antropologiens historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Knudsen, Trygve og Alf Sommerfelt. 1937. *Norsk Riksmålsordbok – Bind 1 – Første halvbind*. Oslo: H. Aschehoug & Co.
- Kurlansky, Mark. 1999. *The Basque History of the World*. Penguin Books

- Lecours, Andre. 2007. *Basque Nationalism and the Spanish State*. Reno – Las Vegas: University of Nevada Press
- Lupton, Deborah. 1996. *Food, the Body and the Self*. London – Thousand Oaks – New Delhi: SAGE Publications
- MacClancy, Jeremy. 2007. *Expressing Identities in the Basque Arena*. Oxford: James Currey
- Medrano, Juan Díez. 1995. *Divided Nations – Class, Politics, and Nationalism in the Basque Country and Catalonia*. Ithaca – London: Cornell University Press
- Mueggler, Erik. 2001. *The age of Wild Ghosts. Memory, Violence and Place in Southwest China*. Berkeley - Los Angeles - London: University of California Press
- Nergård, Jens – Ivar, 1994. *Det skjulte Nord – Norge*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Okely, Judith. 2012. *Anthropological Practice: Fieldwork and the Ethnographic*. London New York: Berg
- Ortega, Hektor. 2014. *Euskal Herria – País Vasco - Basque Country – Pays Basque*. Elkar Fundazioa – Sua Edizioka
- Pérez – Agote, Alfonso. 2006. *The Social Roots of Basque Nationalism*. Reno – Las Vegas: University of Nevada Press
- Powdermaker, Hortense. 1966. *Stranger and Friend: The way of an anthropologist*. W. W. Norton & Company
- Radcliffe – Brown, Alfred Reginald. 1937. *A Natural Science of Society*. The Free Press of Glencoe & The Falcon`s Wing Press
- Repstad, Pål. 1993. *Mellom nærhet og distance*. Oslo: Universitetsforlaget
- Seymour – Smith, Charlotte. 1986. *Dictionary of Anthropology*. Palgrave Macmillan
- Smith, Anthony D.. 1991. *National Identity*. Reno – Las Vegas: University of Nevada Press
- Smith, Anthony D.. 2009. *Ethno – symbolism and Nationalism – A cultural approach*. London – New York: Routledge

- Stewart, Alex. 1998. *The Ethnographer`s Method*. Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE Publications
- Vassnes, Bjørn. 1997. *Myten om fornuften og den nye vitenskapen om oss selv*. Oslo: Pax Forlag A/S
- Veiden, Pål og Sollaug Burkeland. 1999. *Samfunnsvitenskapelig ordbok*. Oslo: Spartacus Forlag AS
- Wade, Peter. 2010. *Race and Ethnicity in Latin America*. (2. utgave). London – New York: Pluto Press
- Walden, Cato. 1991. *Feltarbeid i egen kultur*. SEEK Flekkefjord
- Whitfield, Teresa. 2014. *Endgame for ETA – Elusive peace in the Basque country*. Oxford: Oxford University Press
- Woodworth, Paddy. 2007. *The Basque Country – A Cultural History*. Oxford: Signal Books
- Xamar. 2012. *The Country of Basque*. (3. utgave). Pamiela argitaletxea
- Zallo, Ramón og Mikel Ayuso. 2009. *The Basque Country – Insight into its culture, history, society and institutions*. Donostia- San Sebastian og Vitoria- Gasteiz: Eusko Jurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco
- Zulaika, Joseba. 1988. *Basque Violence – Metaphor and Sacrament*. Reno – Las Vegas: University of Nevada Press

Artikler og bidrag:

- Augestad, Pål. 1997. «Identitet». Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red). *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget
- Azurmendi, Maria-Jose, Larrañaga, Nekane og Apalategi, Jokin. 2008. «Bilingualism, identity, and citizenship in the Basque Country». Mercedes Niño-Murcia og Jason Rothman (red). *Bilingualism and identity: Spanish at the crossroads whit other languages*. Amsterdam – Philadelphia: J. Benjamins Publishing

- Balsvik, Eivind og Solli, Susanna Maria. 2011. «Introduksjon». Eivind Balsvik og Susanna Maria Solli (red). *Introduksjon til samfunnsvitenskapene – Bind 2*. (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget
- Barth, Fredrik. 1969. «Introduction». Fredrik Barth (red). *Ethnic Groups and Boundaries - The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget
- Blom, Jan – Petter. 1969. «Ethnic and Cultural Differentiation». Fredrik Barth (red). *Ethnic Groups and Boundaries - The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bray, Zoe. 2012. «Basque nationalism at a political crossroads». *World Politics Review*, feature report – peoples without borders: Kurdish, Basque and Tuareg Nationalism. (s. 9 – 13)
- Bugge, Lars. 2000. «Pierre Bourdieus teori om makt». *Agora*, nr. 3- 4 (s. 224 – 248)
- Conversi, Daniele. 1990. «Language or race? : the choice of core values in the development of Catalan and Basque nationalisms». *Ethnic and Racial Studies*. Vol. 13, No 1. (s. 50 – 70)
- Conversi, Daniele. 2007. « Mapping the Field: Theories of Nationalism and Ethnosymbolic Approach». Athena S. Leoussi og Steven Grosby (red). *Nationalism and Ethnosymbolism –History, Culture and Ethnicity in the Formation of Nations*. Edinburgh University Press
- Davis, Thomas. 1997. «Patterns of identity: Basque and the Basque nation». *Nationalism and Ethnic Politics*. Vol. 3, No 1. (s. 61 – 88)
- Douglass, William A. og Zulaika, Joseba. 1990. «On the Interpretation of Violence: ETA and the Basque Political Process». *Comparative Studies in Society and History*. Vol. 32, No. 2. (s. 238 – 257).
- Eidheim, Harald. 1966. «Lappish Guest Relationships under Conditions of Cultural Change». *American Anthropologist, New Series*. Vol. 68, No 2. (s. 426 – 437)

- Eidheim, Harald. 1969. «When Ethnic Identity is a Social Stigma». Fredrik Barth (red). *Ethnic Groups and Boundaries - The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget
- Elgenius, Gabriella. 2007. «The origin of European national flags». Thomas Hylland Eriksen og Richard Jenkins (red). *Flag, Nation and Symbolism in Europe and America*. London – New York: Routledge
- Fangen, Katrine. 1997. «Stigma (tisering)». Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red). *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget
- Frøystad, Kathinka. 2003. «Forestillingen om det «ordentlige» feltarbeid og dets umulighet i Norge». Marianne Rugkåsa og Kari Trædal Thorsen (red). *Nære steder, nye rom. Utfordringer i antropologiske studier i Norge*. Gyldendal Norsk Forlag
- Gullestad, Marianne. 1986. «Hverdagsliv som symbol. En fortolkning av norsk samtidsskultur». *Nytt norsk tidsskrift*. Nr. 4 (s. 25 – 34).
- Hagestad, Gunhild O.. 1987. «Generasjoner: Livets gang, slekters gang, historiens gang». *Samtiden*. Nr. 3 (s. 9 – 13)
- Heiberg, Marianne. 1985. «Inside the moral community: Politics in a Basque village». William A. Douglass (red). *Basque politics: A case study in ethnic nationalism*. Basque Studies Program: University of Nevada Reno
- Howell, Signe. 1993. «Kinning: The Creation of Life Trajectories in Transnational Adoptive Families». *Journal of the Royal Anthropological Institute*. Vol. 9, Nr. 3 (s. 465 – 484)
- Hylland Eriksen, Thomas. 1992. «Etnisitet, nasjonalisme og minoriteter. Begrepsavklaring og noen kritiske refleksjoner». *Internasjonal Politikk*. Vol. 49, No 4. (s. 479 – 488)
- Hylland Eriksen, Thomas. 1995. «We and Us: Two Modes of Group Identification». *Journal of Peace Resarch*. Vol. 32, No, 4 (s. 427 – 436)
- Hylland Eriksen, Thomas. 2007. «Some questions about flags». Thomas Hylland Eriksen og Richard Jenkins (red). *Flag, Nation and Symbolism in Europe and America*. London – New York: Routledge

- Jenkins, Richard. 2002. «Imagined but Not Imaginary: Ethnicity and Nationalism in the Modern World». Jeremy MacClancy (red). *Exotic No More*. Chicago – London: The University of Chicago Press
- Jenkins, Richard. 2007. «Inarticulate speech of heart: Nation, flag and emotion in Denmark ». Thomas Hylland Eriksen og Richard Jenkins (red). *Flag, Nation and Symbolism in Europe and America*. London – New York: Routledge
- Mess, Ludger. 2001. «Between votes and bullets. Conflicting ethnic identities in the Basque Country». *Ethnic and Racial Studies*. Vol. 24, No. 5. (s. 798 – 827)
- Mitchell, Jon. 2012. «Identity». Alan Barnard og Jonathan Spencer (red). *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. (2. utgave). London – New York: Routledge
- Moore, Henrietta. 1999. «Anthropological Theory at the Turn of the Century». Henrietta Moore (red). *Anthropological Theory Today*. Cambridge: Polity Press
- Muro, Diego. 2009. «The politics of war memory in radical Basque nationalism». *Ethnic and Racial Studies*. Vol. 32, No. 4. (s. 659 – 678)
- Ortner, Sherry B.. 2008. «On Key Symbol». Michael Lambek (red). *A reader in the Anthropology of Religion*. (2. utgave). Blackwell Publishing
- Peral, Edurne Bartolomé. 2013. «Basque and Spanish Identity in a Changing Context». *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*. Vol 12, Nr. 2 (s. 59 – 78)
- Pottier, Johan. 2012: «Food». Alan Barnard og Jonathan Spencer (red). *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. (2. utgave). London – New York: Routledge
- Salzman, Philip Carl. «Methodology». Alan Barnard og Jonathan Spencer (red). *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. (2. utgave). London – New York: Routledge
- Sokolovskii, Sergey og Valery Tishkov. 2012. «Ethnicity». Alan Barnard og Jonathan Spencer (red). *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. (2. utgave). London – New York: Routledge

Tambiah, Stanley. 1994. "The Politics of Ethnicity". R. Borofsky og Robert Borofsky (red). *Assessing Cultural Anthropology*. New York: McGraw-Hill

Tvede, Olaf. 1995. «Eldre og aldring». Else Øyen (red). *Sosiologi og ulikhet*. (3. utgave). Oslo: Universitetsforlaget

Wikan, Unni. 2011. «Fattigdom som opplevelse og livskontekst». Eivind Balsvik og Susanna Maria Solli (red). *Introduksjon til samfunnsvitenskapene – Bind 2*. (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget

Zabalo, Julen. 2008. «Basque nationalisms changing discourse on the nation». *Social Identities: Journal for the study of Race, Nation and Culture*. Vol. 14, Nr. 6. (s. 795 - 811)

Internettkilder:

Grosvold, Øyvind. NRK. *ETA legger ned våpnene for godt*. Hentet 5. mars 2014, kl. 10. 15, fra: <http://www.nrk.no/verden/eta-legger-ned-vapnene-for-godt-1.7842602>

NUPI. *Terrorisme: Baskerland og ETA*. Hentet 10. november 2015, kl. 13. 24, fra: <http://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2010/Terrorisme-Baskerne-og-ETA>

Store norske leksikon. *Identitet*. Hentet 25. januar 2016, kl. 10. 26, fra: <https://snl.no/identitet>

Wikipedia. *Baskerland*. Hentet 10. november 2015, kl. 13. 38, fra: <https://no.wikipedia.org/wiki/Baskerland>

Andre kilder:

Baskisk autonomistatuetter av 1979

Spansk grunnlov av 1978

Sørum, Arve. 2015: Sosant 4400 seminar - 05. 10. 2015